

THE WORLD BANK
IBRD • IDA | WORLD BANK GROUP
SAMO ZA ZVANIČNU UPOTREBU

Izveštaj br.: PAD4068

MEĐUNARODNA BANKA ZA OBNOVU I RAZVOJ

DOKUMENT OCJENE PROJEKTA
ZA
PREDLOŽENI ZAJAM

U IZNOSU OD 60,9 MILIONA USD

I PREDLOŽENO BESPOVRATNO FINANSIRANJE

U IZNOSU OD 7,0 MILIONA USD

OD ŠVAJCARSKOG SEKRETARIJATA ZA EKONOMSKE POSLOVE

ZA

BOSNU I HERCEGOVINU

ZA

PROJEKT MODERNIZACIJE VODNIH I SANITARNIH USLUGA

{29.10.2021}

Globalna praksa za vode
Region Evrope i srednje Azije

Ovaj dokument ima ograničenu distribuciju i primaoci ga mogu koristiti samo u obavljanju svojih službenih dužnosti. Njegov sadržaj se inače ne može otkrivati bez odobrenja Svjetske banke.

VALUTNI EKVIVALENTI

(Kursna stopa efektivna na dan 31. avgust / kolovoz 2021. godine)

Valutna jedinica = Euro (EUR)

1 EUR = 1,18 USD

1 USD = 0,84 EUR

FISKALNA GODINA

1. januar / siječanj – 31. decembar / prosinac

Regionalni potpredsjednik: Anna Bjerde

Direktor za zemlju: Linda Van Gelder

Regionalni direktor: Steven N. Schonberger

Menadžer prakse: Winston Yu

Lider(i) projektnog tima: Igor Palandžić, Camilo Lombana Cordoba

SKRAĆENICE I AKRONIMI

AP	Sa prosječnim učinkom (average performing)
APCU	Jedinica za koordinaciju projekata u poljoprivredi (Agriculture Project Coordination Unit)
BD	Distrikt Brčko
BiH	Bosna i Hercegovina
BP	Poslovni plan (business plan)
CE	Angažman građana (citizen engagement)
COVID-19	Koronavirusna bolest (coronavirus disease)
CPF	Okvir za partnerstvo u zemlji (Country Partnership Framework)
D-LeaP	Okvir za partnerstvo za Dunav (Danube Partnership Framework)
DWP	Program za vode Dunava (Danube Water Program)
ECA	Evropa i srednja Azija (Europe and Central Asia)
ESCP	Plan za preuzimanje obaveza za životnu sredinu i socijalna pitanja (Environmental and Social Commitment Plan)
ESF	Okvir za životnu sredinu i socijalna pitanja (Environment and Social Framework)
ESMF	Okvir za upravljanje životnom sredinom i socijalnim pitanjima (Environmental and Social Management Framework)
ESMPs	Planovi za upravljanje životnom sredinom i socijalnim pitanjima (Environmental and Social Management Plans)
EU	Evropska unija
FBiH	Federacija Bosne i Hercegovine
FM	Finansijsko upravljanje (financial management)
GDP	Bruto domaći proizvod (gross domestic product)
GHG	Staklenički gas (greenhouse gas)
GIS	Globalni informacioni sistem (global information system)
GP	Sa dobrim učinkom (good performing)
HP	Sa visokim stepenom učinka (high performing)
HR	Ljudski resursi (human resources)
IAWD	Međunarodno udruženje vodovodnih komunalnih preduzeća regiona Dunava (International Association of Water Utilities from the Danube region)
IBRD	Međunarodna banka za obnovu i razvoj (International Bank for Reconstruction and Development)
IFI	Međunarodna finansijska institucija (international finance institution)
IFRs	Privremeni finansijski izvještaji (Interim Financial Reports)
IPF	Investiciono projektno finansiranje (investment project financing)
LG	Lokalna vlada (local government)
LMP	Procedure za upravljanje radom (labor management procedures)

LP	Sa niskim stepenom učinka (low performing)
M&E	monitoring i evaluacija
MEG	Projekt za opštinsko rukovođenje životnom sredinom i ekonomsko rukovođenje (Municipal Environmental and Economic Governance Project)
MEG II	Faza II Projekta za opštinsko rukovođenje životnom sredinom i ekonomsko rukovođenje (Phase II of the Municipal Environmental and Economic Governance Project)
MFD	Mobilizacija finansiranja za razvoj (Mobilizing Financing for Development)
NRW	Neoprihodovana voda (nonrevenue water)
O&M	Rad i održavanje (operation and maintenance)
PI	Indikatori učinka (performance indicators)
PIT	Tim za implementaciju projekta (Project Implementation Team)
PIU	Jedinica za implementaciju projekta (Project Implementation Unit)
PPSDs	Strategije projektnih nabavki za razvoj (Project Procurement Strategies for Development)
PSA	Sporazum o javnim uslugama (public service agreement)
RCDN	Okvir za razvoj regionalnih kapaciteta (Regional Capacity Development Framework)
RFP	Okvir za politike preseljavanja (Resettlement Policy Framework)
RS	Republika Srpska
SCADA	Supervizorska kontrola i sakupljanje podataka (supervisory control and data acquisition)
SCD	Sistematska dijagnostika za zemlju (Systematic Country Diagnostic)
SECO	Državni sekretarijat za ekonomske poslove Federalne vlade Švajcarske (State Secretariat for Economic Affairs from the Swiss Federal Government)
SEP	Plan za angažman interesnih strana (Stakeholder Engagement Plan)
SOE	Preduzeće u državnom vlasništvu (state-owned enterprise)
TA	Tehnička podrška (technical assistance)
UNDP	Razvojni program Ujedinjenih nacija (United Nations Development Program)
WSS	Vodosnabdijevanje i sanitacija (water supply and sanitation)
WTP	Postrojenje za tretman vode (water treatment plant)
WU	Vodovodno komunalno preduzeće (water utility)
WWTP	Postrojenje za prečišćavanje otpadnih voda (wastewater treatment plant)

SADRŽAJ

PODATKOVNI LIST	2
I. STRATEŠKI KONTEKST	8
A. Kontekst zemlje	8
B. Sektorski i institucionalni kontekst	10
C. Relevantnost za ciljeve višeg nivoa.....	19
II. OPIS PROJEKTA.....	21
A. Projektni razvojni cilj	21
B. Projektne komponente.....	22
D. Lanac rezultata	28
E. Argumentacija za angažman Banke i uloga partnera	30
F. Lekcije koje su naučene i odražene u dizajnu projekta.....	32
III. IMPLEMENTACIONI ARANŽMANI	33
A. Institucionalni i implementacioni aranžmani	33
B. Aranžmani za monitoring i evaluaciju rezultata	34
C. Održivost.....	35
IV. SAŽETI PREGLED OCJENE PROJEKTA	37
A. Tehnička, ekonomska i finansijska analiza	37
B. Povjerenička pitanja	41
C. Pravne operative politike	43
D. Životna sredina i socijalna pitanja	43
V. SLUŽBE ZA RJEŠAVANJE PRITUŽBI	47
VI. KLJUČNI RIZICI	48
VII. OKVIR REZULTATA I MONITORING	50
ANEKS 1: Prilagođavanje programa za Bosnu i Hercegovinu kao odgovor na COVID19 Error! Bookmark not defined.	
ANEKS 2: Implementacioni aranžmani i plan podrške	60
ANEKS 3: Ekonomska i finansijska analiza.....	72
ANEKS 4: Analiza ispuštanja stakleničkih gasova	80
ANEKS 5: Struktura rukovođenja za vodne usluge	85

Svjetska banka

Projekt modernizacije vodnih i sanitarnih usluga u BiH (P168943)

PODATKOVNI LIST

OSNOVNE INFORMACIJE

Zemlja(zemlje)	Ime projekta	
Bosna i Hercegovina	Projekt modernizacije vodnih i sanitarnih usluga u BiH	
ID broj Projekta	Instrument finansiranja	Klasifikacija za rizik vezan za životnu sredinu i socijalna pitanja
P168943	Investiciono projektno finansiranje	Znatan rizik

Modaliteti finansiranja i implementacije

☐ Višefazni programski pristup (Multiphase Programmatic Approach - MPA)	☐ Uslovljena komponenta reagovanja na hitne situacije (Contingent Emergency Response Component - CERC)
☐ Serija projekata (Series of Projects - SOP)	☐ Krhka država (Krhke države)
☐ Uslovi zasnovani na učinku (Performance-Based Conditions - PBC)	☐ Mala država (Male države)
☐ Finansijski posrednici (Financial Intermediaries - FI)	☐ Krhko unutar države koja nije krhka
☐ Projektno zasnovana garancija (Project-Based Guarantee)	☐ Sukob
☐ Odloženo povlačenje	☐ Reagovanje na prirodne katastrofe ili katastrofe koje je izazvao čovjek
☐ Alternativni aranžmani za nabavke (Alternate Procurement Arrangements - APA)	☐ Direktna podrška ojačanoj implementaciji (Hands-on Enhanced Implementation Support - HEIS)

Očekivani datum odobravanja	Očekivani datum zatvaranja
24. novembar / studeni 2021. godine	30. novembar / studeni 2027. godine

Saradnja Banke / IFC

Ne

Predloženi razvojni cilj (ciljevi)

Projektni razvojni cilj je podržati Bosnu i Hercegovinu da (i) ojača institucionalne kapacitete u Republici Srpskoj (RS), Federaciji Bosne i Hercegovine (FBiH) i na lokalnom nivou za poboljšanje pružanja usluga vodosnabdijevanja i sanitacije, (ii) poboljša pristup uslugama vodosnabdijevanja i sanitacije kojima se bezbjedno upravlja i (iii) poboljša efikasnost pružalaca usluga vodosnabdijevanja i sanitacije u lokalnim samoupravama koje učestvuju.

Komponente

Ime komponente

Trošak (USD, u milionima)

Komponenta 1: Unapređivanje institucionalnih kapaciteta za modernizaciju sektora	5,20
Komponenta 2: Pružanje podrške unapređenom rukovođenju i kapacitetu sektora vodnih usluga na lokalnom nivou	2,70
Komponenta 3: Unapređivanje dostupnosti usluga vodosnabdijevanja i sanitacije kojima se bezbjedno upravlja i efikasnosti pružalaca usluga vodosnabdijevanja i sanitacije	60,00

Organizacije

Zajmoprimac:	Ministarstvo financija i trezora
Implementaciona agencija:	Federalno Ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede Republike Srpske

PODACI O FINANSIRANJU PROJEKTA (USD, u milionima)**SAŽETI PREGLED**

Ukupni projektni troškovi	60,90
Ukupno finansiranje	67,90
Od čega IBRD/IDA	60,90
Jaz u finansiranju	0,00

POJEDINOSTI**Finansiranje Grupe Svjetske banke**

International Bank for Reconstruction and Development (IBRD)	60,90
--	-------

Finansiranje koje nije iz Grupe Svjetske banke

Povjerenički fondovi	7,00
Modernizacija sektora vodoopskrbe i odvođenja otpadnih voda BiH	7,00

Fiskalna godina Svjetske banke	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Godišnje	1,00	4,50	13,50	17,90	18,00	13,00

Kumulativno 1,00 5,50 19,00 36,90 54,90 67,90

INSTITUCIONALNI PODACI**Područje prakse (vodeće)**

Vode

Područja prakse koja doprinose

Urbanizam, otpornost i zemljište

Pregled vezan za klimatske promjene i katastrofe

Ova operacija pregledana je u odnosu na kratkoročne i dugoročne rizike od klimatskih promjena i katastrofa

ALAT ZA SISTEMATSKI REJTING RIZIKA ZA OPERACIJE (SYSTEMATIC OPERATIONS RISK-RATING TOOL - SORT)**Kategorija rizika****Rejting**

1. Politički rizik i rizik rukovođenja	● Znatani
2. Makroekonomski rizik	● Umjeren
3. Rizik sektorskih strategija i politika	● Umjeren
4. Rizik vezan za tehničko projektovanje projekta i programa	● Umjeren
5. Rizik vezan za institucionalni kapacitet za implementaciju i održivost	● Umjeren
6. Rizik vezan za povjereničke kapacitete	● Znatani
7. Rizik vezan za životnu sredinu i socijalna pitanja	● Znatani
8. Rizik vezan za interesne strane	● Znatani
9. Ostali rizici	
10. Ukupno	● Znatani

USKLAĐENOST**Politika**

Da li projekt odstupa od okvira CPF u sadržaju ili drugim značajnim aspektima?

 Da Ne

Da li projekt zahtijeva ikakvo oslobađanje od politika Banke?

Da Ne

Relevantnost standarda za životnu sredinu i socijalna pitanja imajući u vidu kontekst u vrijeme procjene projekta

Standard za životnu sredinu i socijalna pitanja	Relevantnost
Ocjena i upravljanje rizicima i uticajima vezanim za životnu sredinu i socijalna pitanja	Relevantan
Angažman interesnih strana i objelodanjivanje informacija	Relevantan
Rad i uslovi rada	Relevantan
Efikasno korištenje resursa i sprječavanje zagađenja i upravljanje zagađenjem	Relevantan
Zdravlje i bezbjednost zajednice	Relevantan
Kupovina zemljišta, ograničenja za korištenje zemljišta i nedobrovoljno preseljavanje	Relevantan
Očuvanje bioraznolikosti i održivo upravljanje živim prirodnim resursima	Relevantan
Domorodački narodi / istorijske nedovoljno opslužene tradicionalne lokalne zajednice podsaharske Afrike	U tekućem periodu nije relevantan
Kulturna baština	U tekućem periodu nije relevantan
Finansijski posrednici	U tekućem periodu nije relevantan

NAPOMENA: Za daljnje informacije u vezi s dubinskom procjenom Svjetske banke potencijalnih rizika i uticaja projekta na životnu sredinu i socijalna pitanja, molimo pogledajte Sažetak ocjene pregleda životne sredine i socijalnih pitanja za projekt (Environmental and Social Review Summary - ESRS).

Pravne odredbe

Odjeljci i opisi

Odjeljak I.A.2. Najkasnije u roku od šest (6) mjeseci od Datuma efektivnosti, FBiH i RS će dostaviti Banci Koncept modernizacije vodnog sektora, u obliku i sa sadržajem koji su prihvatljivi za Banku, uključujući odredbe za redovno izvještavanje o njegovoj implementaciji, sve kako je propisano u Operativnom priručniku za Projekt.

Odjeljci i opisi

Odjeljak I.A.3 . Najkasnije u roku od tri (3) mjeseca nakon datuma efektivnosti, Subjekt koji implementira projekt u FBiH će nabaviti i instalirati softver za računovodstvo Projekta sa funkcionalnostima koje su zadovoljavajuće za Banku.

Odjeljci i opisi

Odjeljak I.B.1. Najkasnije u roku od tri (3) mjeseca nakon Datuma efektivnosti, Subjekt koji implementira Projekt u FBiH i RS će, putem njihovih odgovarajućih MPŠV/MPVŠ, usvojiti, a nakon toga i izvršavati odgovarajući dio Projekta za Subjekt koji implementira projekt u skladu s priručnikom (Operativni priručnik za Projekt), zadovoljavajući za Banku.

Odjeljci i opisi

Odjeljci i opisi

Odjeljak I.C.. Prije izvođenja Potprojekta, FBiH i RS će: (a) osigurati da Opština uspostavi tim za implementaciju projekta s dovoljnim resursima, kompetentnim osobljem u odgovarajućem broju i sa odgovarajućim odgovornostima, što sve treba da bude prihvatljivo za Banku i kako je propisano u Operativnom priručniku za Projekt; i (b) zaključiti sporazum sa odgovarajućom Opštinom (Sporazum o potprojektu) sa odredbama i uslovima prihvatljivim za Banku i kako je propisano u Operativnom priručniku, uključujući, između ostalog: (1) odgovornost Subjekta koji implementira Projekt da implementira Potprojekt; (2) odgovornost Opštine da pruži tehničke doprinose za implementaciju Potprojekta; i (3) finansijske obaveze odgovarajuće Opštine u skladu sa odgovarajućim Supsidijarnim sporazumom između Zajmoprimca i Subjekta koji implementira Projekt.

Uslovi

Tip	Opis
Efektivnost	Svi pravni sporazumi za subjekt koji implementira projekt moraju se prikladno potpisati, u skladu sa odjeljkom 9.01 Opštih uslova u skladu sa tim kako su oni izmijenjeni i dopunjeni kroz Sporazum o zajmu.
Tip Efektivnost	Opis Subjekt za implementaciju projekta pomenut iznad projekta uspostavio je svoju jedinicu PIU na način i sa osobljem, resursima i odgovornostima koji su prihvatljivi za Banku.
Tip Isplate	Opis Nikakva povlačenja se neće izvršiti u okviru kategorije (1), osim ako su ispunjeni uslovi: potpisan je Projektni sporazum za FBiH, potpisan je Supsidijarni sporazum za FBiH i FBiH je uspostavila svoju jedinicu PIU na način i sa osobljem, resursima i odgovornostima koji su prihvatljivi za Banku.
Tip Isplate	Opis Nikakva povlačenja se neće izvršiti u okviru kategorije (1), osim ako su ispunjeni uslovi: potpisan je Projektni sporazum za RS, potpisan je Supsidijarni sporazum za RS i potpisan bar jedan Sporazum o potprojektu koji se pominje u Odjeljku I.B.1 u rasporedu 2 Sporazuma o Zajmu..

Svjetska banka

Projekt modernizacije vodnih i sanitarnih usluga u BiH (P168943)

I. STRATEŠKI KONTEKST

A. Kontekst zemlje

1. **Bosna i Hercegovina (BiH) je zemlja sa bruto nacionalnim dohotkom po stanovniku od 6.150 američkih dolara¹.** U posljednjih 25 godina, uprkos složenom političkom uređenju, BiH je uspjela postići značajne rezultate. Veliki dio infrastrukture uništena u ratu obnovljen je, a uspostavljene su institucije koje upravljaju zemljom na svim nivoima vlasti. Uspostavljen je okvir za ekonomsko i fiskalno upravljanje koji je donio trajnu makroekonomsku stabilnost. Višestruki reformski naponi poboljšali su ekonomske veze između Federacije Bosne i Hercegovine (FBiH) i Republike Srpske (RS), a postignut je određeni napredak u stvaranju boljeg okruženja za razvoj privatnog sektora i otvaranje novih radnih mjesta. Ipak, još mnogo više treba da se učini kako bi BiH postigla održivi prosperitet svojih građana i ispunila svoju težnju za pridruživanjem Evropskoj uniji (EU).

2. **COVID-19 predstavlja najozbiljniji socijalni i ekonomski izazov za zemlju još od globalne finansijske krize iz perioda 2008–2009. godine.** Globalno, kao i u BiH, pandemija COVID-19 izazvala je veliku zdravstvenu krizu, dok su mjere za suzbijanje njenog širenja rezultovale ekonomskim usporavanjem i predstavljaju prijetnju ekonomskoj sigurnosti. Sa stanjem na dan 3. decembra / prosinca 2020. godine u BiH je potvrđeno 91.539 slučajeva COVID-19 sa 2.819 smrtnih slučajeva povezanih s COVID-19². Pandemija je imala veliki uticaj na ekonomiju zemlje kroz usporavanje ključnih proizvodnih sektora, nižu potražnju za izvozom iz BiH i porast nezaposlenosti. Predviđa se da će realni bruto domaći proizvod (BDP) ove godine pasti za 4 procenta (u poređenju sa 4,8 procenata za zapadni Balkan i 4,4 procenta za region Evrope i centralne Azije). Sektori koji su najviše pogođeni pandemijom bili su zdravstvo, turizam, transport i poljoprivreda. Fiskalni izgledi za BiH naglo su se pogoršali ove godine i možda će poništiti veliki dio posla koji je vlada nedavno obavila na fiskalnoj konsolidaciji. Veća javna potrošnja na mjere povezane s krizom i s tim povezan pad poreskih prihoda rezultovaće fiskalnim deficitom za 2020. godinu koji se procjenjuje na 4,2 posto BDP-a, u poređenju sa procijenjenim suficitom od 0,8 posto u 2019. godini. Budući da BiH nema pristup međunarodnim tržištima, fiskalni deficit finansira se prvenstveno zaduživanjem u zemlji i od multilateralnih zajmodavaca.

3. **Nezaposlenost je bila visoka i prije krize i očekuje se da će se povećati.** Stopa nezaposlenosti pala je sa 18,4 posto u 2018. godini na 15,7 posto u 2019. godini, što je jedna od najviših stopa među zemljama zapadnog Balkana, nakon Kosova i Sjeverne Makedonije. Pozitivna je strana što je zaposlenost³ blago porasla sa 34,3 na 35,5 posto između te dvije godine, iako je stopa aktivnosti ostala nepromijenjena. Međutim, tržište rada još uvijek pati od visoke strukturne nezaposlenosti, a pad stope nezaposlenosti dijelom odražava starenje i smanjenje radne snage u zemlji. Otvaranje novih radnih mjesta bilo je minimalno, a COVID-19 sada prijete gubitkom značajnog dijela postojećih radnih mjesta, posebno u uslužnoj industriji. Tržište rada u BiH predstavlja strahovit izazov u krizi koja se razvija, pri čemu je približno 17.500 radnih mjesta (sa krajem juna / lipnja 2020. godine) u zemlji izgubljeno od početka pandemije. Prema službenim procjenama zasnovanim na administrativnim podacima, broj lica zaposlenih na radnim mjestima koja donose platu u oktobru / listopadu smanjio se za 1,6 posto u odnosu na isti period prethodne godine. U velikoj mjeri su pogođeni sektori sa relativno velikim udjelom zaposlenosti. Broj registrovanih nezaposlenih povećao se u oktobru / listopadu za 3,3 posto u odnosu na isti period prethodne godine (približno 13.000 ljudi).

¹ Prolječna anketa Svjetske banke (World Bank Spring Survey), maj / svibanj 2020. godine.

² Ministarstvo civilnih poslova BiH: <http://mcp.gov.ba/?lang=bs> (sa stanjem na dan 15. oktobra / listopada 2020. godine).

³ Anketa o radnoj snazi za 2019. godinu.

4. **Niža zaposlenost i prihodi od rada u pogođenim sektorima negativno će uticati na siromaštvo i dobrobit domaćinstava.** Na osnovu najnovijih podataka o siromaštvu koji koriste nacionalnu liniju siromaštva, stopa siromaštva u BiH bila je 16 posto u 2015. godini, vrlo blizu stopi siromaštva od 15 procenata procijenjenoj za 2011. godinu⁴. Siromaštvo je bilo veće u ruralnim područjima (19 posto) u odnosu na urbana područja (12 posto). Ako se entiteti posmatraju odvojeno, siromaštvo se u FBiH blago povećalo između 2011. i 2015. godine, sa 15 na 17 posto, dok je u istom periodu u RS ostalo na stabilnom nivou od oko 14 posto. U nedostatku ažurnijih podataka o siromaštvu, simulaciona analiza za predviđanje uticaja pandemije na siromaštvo⁵ pokazuje da bi više od 85.000 pojedinaca vjerovatno bilo gurnuto u siromaštvo zbog šoka koji je donio COVID-19 da u BiH nije bilo vladinih odgovora na krizu. Ova predviđanja također pokazuju da mnogi od onih koji bi mogli pasti u siromaštvo nisu bili obuhvaćeni programima socijalne zaštite prije krize COVID-19. Pandemija je usložila dugogodišnje strukturne izazove koji podrivaju razvojni potencijal BiH, uključujući veliki i neefikasan javni sektor, privatni sektor ugušen zbog teškog poslovnog okruženja, ograničenu izovoznu konkurentnost, brzi gubitak ljudskog kapitala kroz emigraciju i nedostatke u zdravstvu i obrazovanju.

5. **Nadležne institucije u BiH odgovorile su na COVID-19 nizom mjera za zaštitu građana, pogođenih ekonomskih sektora i domaćinstava i za jačanje otpornosti zdravstvenog sektora.** Obje entitetske vlade uspostavile su fondove za ekonomsku stabilizaciju i garantne fondove za podršku firmama i pojedincima. Pored toga, vlada FBiH usvojila je zakon o ublažavanju negativnih ekonomskih posljedica koje su rezultat COVID-19, dok je RS uvela jednokratnu podršku zdravstvenim radnicima i policiji. Do juna / lipnja 2020. godine, entitetske vlade izdvojile su oko 100 miliona KM ili približno 60 miliona američkih dolara (0,28 posto BDP) za zdravstvenu potrošnju povezanu sa pandemijom. Dodatne mjere su uključivale sljedeće: pridruživanje BiH zelenoj liniji Srednjoevropskog sporazuma o slobodnoj trgovini koja je olakšala pristup prioritetnim robama u borbi protiv pandemije; odobravanje na predsjedništvu BiH sporazuma EU o zajedničkoj nabavci medicinske opreme od 9. aprila / travnja; te to da su entiteti produžili rokove za prijavu poreza do 30. aprila / travnja (31. maja / svibnja za preduzetnike u FBiH). Oba entiteta također subvencioniraju minimalne plate i doprinose za socijalno osiguranje u kompanijama pogođenim krizom COVID-19, što je možda donekle ublažilo uticaj šoka COVID-19 na siromaštvo.

6. **Rizici povezani sa klimatskim promjenama u BiH - uglavnom suše, bujične poplave, klizišta i povećane temperature - značajni su i pojačaću razvojne izazove u više sektora, uključujući vodni sektor.** Srednja mjesečna temperatura u BiH kreće se između 0 °C (januar / siječanj) i 19,5 °C (jul / srpanj i avgust / kolovoz). Međutim, posljednjih godina BiH bilježi porast temperature od 1,2 °C u ljetnjim mjesecima i 0,8 °C zimi. Srednja godišnja količina padavina iznosi 1.070 milimetara (mm), međutim sezonski nastup i raspodjela padavina u posljednja dva desetljeća su, prema izvještajima, bili vrlo promjenjivi, uzrokujući neočekivane poplave i periode suše, zajedno s visokim temperaturama⁶. Promjene u istorijskim obrascima padavina rezultovale su povećanom učestalošću suša u poljoprivrednim područjima, na obradivim zemljištima, malim protocima rijeka i preopterećenjem izvora vode. Zapravo, katastrofalne poplave i klizišta u maju / svibnju 2014. godine pogodile su više od 1 milion ljudi, poremetile pružanje osnovnih usluga, a zemlju koštale više od 2 miliona eura štete i gubitaka, posebno u poljoprivrednom i energetskom sektoru⁷. Očekuje se da će klimatske promjene do sredine vijeka donijeti porast do 2,4 °C u

⁴ BiH HBS 2015. noviji podaci nisu dostupni.

⁵ Ekonomski i socijalni uticaj COVID-19: Siromaštvo i dobrobit domaćinstava (The Economic and Social Impact of COVID-19: Poverty and Household Welfare) (na engleskom jeziku). Redovni ekonomski izvještaj za Zapadni Balkan br. 17 (Western Balkans Regular Economic Report no. 17) Washington, D.C.: Grupa Svjetske banke.

Za simulacije je uzeto kao pretpostavka da je pandemija COVID-19 trajala dva kvartala; ažurirana simulacija je u pripremi.

⁶ <https://climateknowledgeportal.worldbank.org/country/bosnia-and-herzegovina/climate-data-historical>

⁷ Procijenjeni trošak poplava u smislu izgubljene proizvodnje i štete iznosio je 15 odsto BDP-a (Svjetska banka, *Okvir partnerstva sa*

mjesečnim maksimalnim temperaturama. Broj vrućih dana u BiH će se takođe povećati za 6,3 dana, a do 2040.-2059. godine predviđa se pad godišnje količine padavina za 4,2 mm, dok će maksimalne godišnje petodnevnne količine kiše porasti za 8,66 mm.⁸ Stoga će zemlja imati sve promjenjivije obrasce padavina, kao i povećanu učestalost, varijabilnost i intenzitet ekstremnih događaja koji će dovesti u pitanje otpornost vodnih i sanitacijskih sistema, kao i sposobnost pružanja održivih usluga.

B. Sektorski i institucionalni kontekst

Pregled institucionalnog konteksta

7. **BiH karakteriše složena upravljačka struktura.** Sektor opšte vlade sastoji se od četiri nivoa vlasti: Vijeća ministara BiH, Vlade FBiH, Vlade RS i Vlade Distrikta Brčko. FBiH je dalje decentralizovana na 10 kantona, od kojih svaki ima svoju vladu. Na lokalnom nivou, i FBiH i RS sprovode svoje nadležnosti preko 79 opština, odnosno 62 opštine. U ovoj složenoj upravljačkoj strukturi, mnoge javne usluge, uključujući vodu i sanitaciju, pružaju se na lokalnom nivou.⁹ Složena politička struktura i slabi mehanizmi međuvladine saradnje u BiH često predstavljaju izazove u djelotvornom pružanju javnih usluga. Vertikalna koordinacija između organizacija na nivou Bosne i Hercegovine i vlada entiteta je ograničena, kao i koordinacija između entiteta i opštinskih nivoa u RS, a entiteta, kantona i opštinskih nivoa u FBiH.

8. **Prepoznavši nedostatke u svojoj strukturi, vlade entiteta FBiH i RS utvrdile su da je modernizacija sektora velikih državnih preduzeća u državnom vlasništvu (state owned enterprise - SOE), uključujući poboljšanja u upravljanju preduzećima u državnom vlasništvu, jasan prioritet za politike.** Zajednički program socioekonomskih reformi za period od 2019. do 2022. godine, koji je Vijeće ministara BiH usvojilo početkom 2020. godine, obvezuje dvije vlade na reformu sektora preduzeća u državnom vlasništvu kao jedan od njihova četiri glavna neposredna politička prioriteta. U dokumentu se podvlači hitnost rješavanja problema vezanih za učinak sektora i njegov otisak, i naglašava se kritična potreba za ulaganjem u upravljanje sektorom. Ova posvećenost temelji se na zamahu i ključnim inicijativama u okviru Reformske agende za period od 2015. do 2018. godine, uključujući početno katalogiziranje javnih preduzeća u FBiH i restrukturiranje velike željezničke kompanije u RS uz podršku Svjetske banke. Modernizacija sektora državnih preduzeća u velikoj mjeri je istaknuta u najnovijem Programu ekonomskih reformi u BiH (za period od 2019. do 2021. godine) i u skladu je s međunarodnim preuzetim obavezama BiH. Jedan od prioriteta Programa ekonomskih reformi je reforma javnih preduzeća u vlasništvu lokalnih samouprava (local governments - LG) (opština i gradova), a javna vodovodna komunalna preduzeća (water utilities -WU) predstavljaju većinu tih preduzeća u državnom vlasništvu u lokalnim samoupravama. Modernizacija vodovodnih komunalnih preduzeća također je opisana u *Zajedničkoj viziji za reformu sektora vodnih usluga*, koja je dalje opisana u stavu 2430.

9. **U kontekstu težnji BiH za pridruživanjem EU, upravljanje vodom i otpadnim vodama ključni je dio Strategije zemlje za usklađivanje za životnu sredinu za ispunjavanje pravne tekovine EU o životnoj sredini koju je BiH usvojila 2017. godine.** Njeni prateći dokumenti na entitetskom nivou daju smjernice u vezi s približavanjem Direktivi EU o pitkoj vodi i Direktivi o pročišćavanju gradskih otpadnih voda. Stoga je najveći dio pažnje usmjeren na sakupljanje i pročišćavanje gradskih otpadnih voda i na poboljšanje kvaliteta vode za piće. Glavne neispunjene

zemljom za Bosnu i Hercegovinu za period od FG 2016. do FG 2020. (Country Partnership Framework for Bosnia and Herzegovina for the period FY16-FY20), Washington, DC: Grupa Svjetske banke, 2015. godine).

⁸ <https://climateknowledgeportal.worldbank.org/country/bosnia-and-herzegovina/climate-data-projections>

⁹ U RS je to na opštinskom nivou; u FBiH može biti ili na kantonalnom ili na opštinskom nivou.

oblasti utvrđene u sektoru voda za usklađivanje sa pravnom tekovinom EU za vode su: i) nivo koordinacije i usklađenosti aktivnosti između različitih nivoa vlasti nije zadovoljavajući u kontekstu prenošenja pravne tekovine EU; i ii) postojeći ljudski i finansijski resursi ne obezbjeđuju neophodnu osnovu za dugoročnu održivost i implementaciju zakonodavstva EU i drugih međunarodnih obaveza, a postojeću institucionalnu infrastrukturu treba poboljšati.

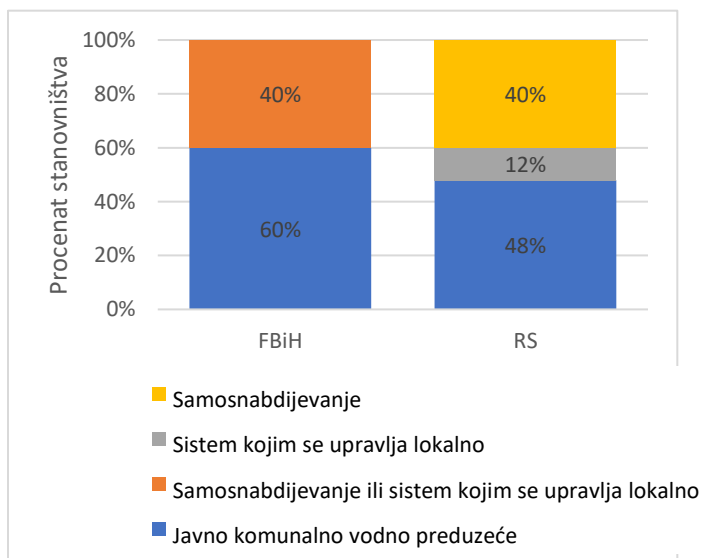
Pregled sektora voda i otpadnih voda

10. **Sa 9.781 kubnih metara (m³)/po stanovniku/godišnje, BiH ima obilne vodene resurse, ali su oni neravnomjerno raspoređeni po cijeloj zemlji.** Područja u kojima nema dovoljno vode su ona u kojima je ona najpotrebnija, poput podsliva rijeke Bosne, koji je gusto naseljen i sadrži veliku koncentraciju industrije. Period nestašice vode je od juna / lipnja do septembra / rujna, kada je voda najpotrebnija stanovništvu i za navodnjavanje. Najveći dio vode za piće dolazi iz podzemnih izvora, koji obezbjeđuju vodu za 81 posto ukupne potrošnje vode za piće. S obzirom na cilj da se postigne dobra status u kontekstu Okvirne direktive o vodama, 6 od 22 podzemna tijela u zemlji smatraju se „izloženim riziku“ zbog ljudske intervencije, 4 su izložena riziku i u pogledu količine (zbog prekomjernog zahvatanja) i kvaliteta, a ostalima prijeti samo rizik vezan za kvalitet¹⁰. Iako se očekuje da će klimatske promjene imati negativan učinak i na dostupnost vode i na potražnju za vodom, nisu primijenjene nikakve posebne strategije.

11. **Javnim pružaocima vodovodnih i sanitarnih usluga nedostaje potrebna autonomija i odgovornost.**

Sa 120 vodovodnih komunalnih preduzeća koja u prosjeku opslužuju populaciju od oko 16.000 ljudi, sektor vodnih usluga u BiH je fragmentiran i njima dominira 6 velikih vodovodnih komunalnih preduzeća u gradovima Sarajevo, Banja Luka, Tuzla, Prijedor, Bijeljina i Mostar. Javna vodovodna komunalna preduzeća su u opštem slučaju osnovana kao privatne korporacije u direktnom vlasništvu lokalnih samouprava, koje uključuju opštine i gradove. Osim za vodosnabdijevanje, vodovodna komunalna preduzeća su odgovorna za kanalizaciju, a u nekim slučajevima i za čvrsti otpad. Vodovodna komunalna preduzeća u vlasništvu opština imaju institucionalnu autonomiju, budući da su nezavisne kompanije, ali se oslanjaju na nadzorne odbore koje imenuje lokalna samouprava. Većina vodovodnih komunalnih preduzeća nema finansijsku autonomiju, jer tarife ne pokrivaju uvijek stvarne troškove pružanja usluga. Postoje i drugi modeli pružanja usluga, posebno u ruralnim područjima. To uključuje sisteme kojima upravljaju grupe građana i udruženja, privatne kompanije i lokalna zajednica.

Slika 1: Struktura pružanja usluga vodosnabdijevanja i sanitacije u BiH

Izvor: Strategije za upravljanje vodama za FBiH (2015. godine) i RS (2018. godine)

¹⁰ ICPDR (Međunarodna komisija za zaštitu rijeke Dunav/International Commission for the Protection of the Danube River), „Dunavske činjenice i iznosi: Bosna i Hercegovina“ (“Danube Facts and Figures: Bosnia and Herzegovina,”) 2007. godine, <https://www.icpdr.org/main/sites/default/files/BA%20Facts%20Figures.pdf>.

12. **Pristup javnim uslugama vodosnabdijevanja i sanitacije u BiH je nizak prema regionalnim standardima, a znatan dio stanovništva još uvijek se oslanja na nezvanične operatere, ili samosnabdijevanje.** Dok je u prosjeku 83 odsto stanovništva u dunavskom regionu priključeno na javno vodosnabdijevanje, to je slučaj za samo 60 odsto, odnosno 48 odsto stanovništva u FBiH i RS (**Error! Reference source not found.****Error! Reference source not found.**). Što se tiče sanitacije, u dunavskom regionu 63 odsto stanovništva koristi sanitarne usluge kojima se bezbjedno upravlja, dok je u BiH ova usluga osigurana za samo 22 odsto stanovništva (**Error! Reference source not found.**), a samo 15 odsto prikupljene otpadne vode se pročišćava. U ruralnim područjima jaz je povećan, pri čemu je samo 20 odsto ruralnog stanovništva pokriveno sistemima kojima upravljaju javna vodovodna komunalna preduzeća. Stoga se ruralno stanovništvo oslanja na usluge koje pružaju lokalni (nezvanični) operateri (16 odsto), na samosnabdijevanje lokalnim sistemima (56 odsto) ili na samosnabdijevanje bez sistema (npr. bunari) (12 odsto).¹¹ Visok stepen oslanjanja na samosnabdijevanje cjevovodima odražava visoke nivoe o kojima se u BiH izvještava u vezi sa o pristupom stanovništva vodi kojom se bezbjedno upravlja (89 odsto) kako je definisano ciljevima održivog razvoja (slika 2), što je nešto ispod regionalnog prosjeka od 91 odsto¹². Ovo veliko oslanjanje na samosnabdijevanje (npr. privatni bunari ili izvori) moglo bi povećati pritisak kojem su izloženi lokalni vodni resursi, posebno ako se zahvatanje vode ne prati ili ne reguliše ili ako krajnji korisnici zanemaruju preuzimanje odgovornosti za zaštitu resursa i prava drugih¹³. Rizici povezani s klimatskim promjenama u BiH pogoršaće stres vezan za vode.

13. **Pregled upravljanja vodnim sektorom, te pregled institucionalnog, zakonskog i regulatornog okvira u BiH pokazuju visoko fragmentiran sektor i nedostatak jasnoće u pogledu uloga i odgovornosti, što rezultuje slabim nadzorom nad radom vodovodnih komunalnih preduzeća.**¹⁴ Prema postojećem zakonodavstvu, ključne nadležnosti za vodne usluge u BiH podijeljene su između četiri različita nivoa vlasti: (i) nivo institucija Bosne i Hercegovine; (ii) nivo entiteta; (iii) kantonalni nivo (samo u FBiH); (iv) opštinski nivo. Zakonodavna vlast u oblasti vodnih usluga počiva na entitetskom i kantonalnom nivou. Glavni zakoni o vodosnabdijevanju i sanitaciji (water supply and sanitation - WSS) su entitetski zakoni o vodama i entitetski zakoni o komunalnim poslovima. Pored entitetskih zakona, 10 kantona u FBiH ima svoje kantonalne zakone o vodama i kantonalne zakone o komunalnim poslovima. Postojeći zakonski okvir uspijeva da jasno definiše odgovornosti za pružanje i razvoj vodnih usluga. Zakoni koji uređuju vodne i sanitacijske usluge nisu međusobno usklađeni, niti su usklađeni sa entitetskim zakonima o lokalnoj samoupravi, koji bi takođe trebalo da regulišu pružanje usluga od strane lokalnih samouprava. Drugi zakoni koji su relevantni za vodosnabdijevanje su entitetski zakoni o javnim preduzećima / komunalnim uslugama. Ovi zakoni se višestruko preklapaju i ne uzimaju u obzir specifični slučaj sektora vodnih usluga, niti

¹¹ Svjetska banka, *Izvan dohvata komunalnih preduzeća? Kako zatvoriti jaz između urbanih i ruralnih područja: Pregled usluga vodosnabdijevanja i sanitacije u sedam zemalja regiona Dunava (Beyond Utility Reach? How to Close the Urban Rural Access Gap: A Review of Water Supply and Sanitation Services in Seven Countries of the Danube Region)* (Washington, DC: Svjetska banka, 2018. godine).

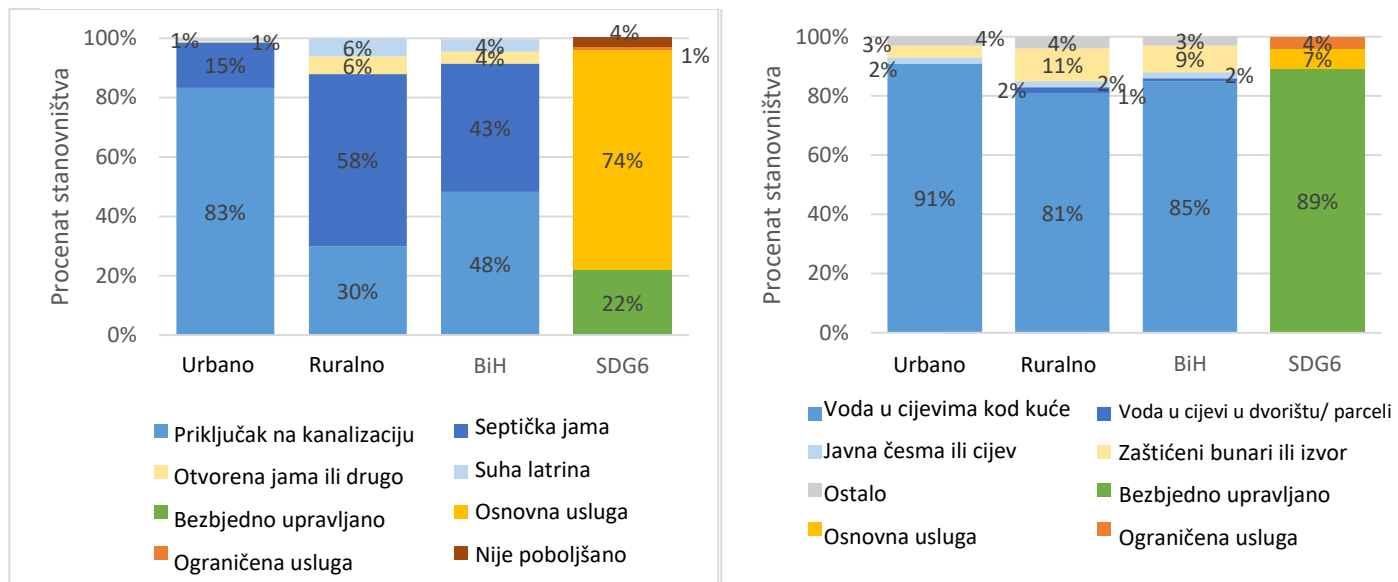
¹² Vidjeti <http://www.washdata.org>. "Voda iz cijevi kod kuće" je standard koji se klasifikuje kao "bezbjedno upravljano" u okviru Zajedničkog programa monitoringa, iako domaćinstva koja se sama snabdijevaju ne pružaju nikakav tretman (obično se voda u cijevima kod kuće obezbjeđuje kroz priključke domaćinstava na mrežni sistem). Pregled ruralnih usluga vodosnabdijevanja i sanitacije koji je sprovela Svjetska banka pokazao je da su ispitanici u domaćinstvima u BiH koja se sami snabdijevaju izuzetno zadovoljni pouzdanošću i kvalitetom svojeg samo snabdijevanja kroz cijevi. Samo 15 odsto sprovodi neki oblik tretmana na nivou domaćinstva, a 78 odsto izvještava o tome da su sproveli testiranje kvaliteta vode u toku prethodne godine. Svjetska banka, *Izvan dohvata komunalnih preduzeća? Kako zatvoriti jaz između urbanih i ruralnih područja: Pregled usluga vodosnabdijevanja i sanitacije u sedam zemalja regiona Dunava (Beyond Utility Reach? How to Close the Urban Rural Access Gap: A Review of Water Supply and Sanitation Services in Seven Countries of the Danube Region)* (Washington, DC: Svjetska banka, 2018. godine)

¹³ Na primjer, više ambijentalne temperature i periodi suše neizbježno će dovesti do povećane potražnje za podzemnom vodom, a potencijalni rast zahvatanja iz bunara mogao bi ubrzati stopu iscrpljivanja rezervi akvifera.

¹⁴ Svjetska banka, *Pregled institucionalnog okvira za vodni sektor (Water Sector Institutional Framework Review in BiH)*, septembar / rujan 2017. godine

adekvatno definišu uloge različitih nivoa vlasti, kao ni položaj, strukturu i odnos (uključujući jasna prava i obaveze) između opština (kao vlasnika imovine) i komunalnih preduzeća (kao pružalaca usluga). Nijedan od ovih zakona nije usklađen sa pravnim nasljeđem EU o vodama. Pored toga, postojeći propisi nemaju odredbe kojima bi se uređivali odnosi (prava i obaveze, uloge i odgovornosti) između lokalnih samouprava i javnih vodovodnih komunalnih

Slika 2: Pristup vodosnabdijevanju i sanitaciji i klasifikacija SDG6 u BiH

Izvor: Zajednički program monitoringa 2019. godine.

preduzeća.

14. **Tarife se ne utvrđuju u skladu sa zdravim principima povrata troškova; niske su u poređenju sa tarifama u regionu i značajno ispod praga pristupačnosti, što izlaže riziku održivost usluga i otežava napore na investiranju i proširivanju.** Prosječne tarife za usluge vodosnabdijevanja i sanitacije u BiH iznose 0,43 eura/m³, što treba uporediti sa tarifama u Dunavske regije od 1,20 eura/m³. U oba entiteta su opštine odgovorne za odobravanje ili određivanje tarifa, bez direktnog razmatranja stvarnih troškova pružanja usluga. Odluke o tarifama su odgovornost opštinskih vijeća koja ih često ne postavljaju na finansijski primjeren nivo iz socijalnih i političkih razloga. Tarife su zapravo vrlo pristupačne u BiH, jer udio izdataka za usluge vodosnabdijevanja i sanitacije u odnosu na prosječni dohodak u zemlji iznosi 0,8 odsto, što je nisko u poređenju sa drugim zemljama u regionu (Slovenija 1,5 posto, Hrvatska 1,4 posto, Crna Gora 1,5 posto, Sjeverna Makedonija 1,1 posto) i u Dunavskoj regiji (1,2 posto), te znatno ispod opšteprihvaćene granice od 5 odsto. U isto vrijeme, cjelokupno finansiranje sektora u zemlji pati od nedovoljnog ulaganja. U 2017. godini finansiranje sektora iznosilo je 29 eura po glavi stanovnika godišnje, što iznosi ukupno finansiranje sektora (kapitalni izdaci [CAPEX] i operativni izdaci [OPEX]) od oko 100 miliona eura godišnje i nisko je u poređenju sa drugim zemljama u regionu (Slovenija - 210 eura/po stanovniku/godišnje, Crna Gora - 98 eura/po stanovniku/godišnje, Hrvatska 106 - eura/po stanovniku/godišnje, Sjeverna Makedonija - 64 eura/po stanovniku/godišnje, te Podunavlje - 81 eura/po stanovniku/godišnje). Prioritet su, stoga, poboljšavanje finansiranja sektora uspostavljanjem i usvajanjem metodologije za određivanje tarifa i uspostavljanje odgovarajućih šema subvencija za najsiromašnije. To zahtijeva političku volju i uspostavljanje prikladnih regulatornih mehanizama.

15. **Niske tarife i velika neefikasnost uzrokovale su da mnoga vodovodna komunalna preduzeća pate od toga da su im prihodi nedovoljni da bi bila samoodrživa, a to ih je učinilo zavisnim od transfera, čime su izgubila svoju autonomiju i mogućnost da ispunjavaju očekivanja građana i zahtjeve EU.** Otprilike 37 odsto vodovodnih komunalnih preduzeća, od uzorka od 40, ima stope povrata operativnih troškova ispod 100 posto. Sektorsko finansiranje u zemlji u 2017. godini iznosilo je 29 eura/po stanovniku/godišnje, što ukupno iznosi oko 100 miliona eura godišnje i nisko je u poređenju sa ostalim zemljama u regionu (Slovenija - 210 eura/po stanovniku/godišnje, Crna Gora - 98 eura/po stanovniku/godišnje, Hrvatska - 106 eura/po stanovniku/godišnje, Sjeverna Makedonija - 64 eura/po stanovniku/godišnje) i sa dunavskom regijom (81 eura/po stanovniku/godišnje). Prihodi od tarifa pokrivaju samo oko 63 odsto ukupnih troškova komunalnih usluga, za koje su potrebni transferi i subvencije iz lokalnih budžeta. U stvari, transferi i porezi iznose 37 posto, ili oko 37 miliona eura godišnje, ukupnog raspoloživog sektorskog finansiranja, a to se povećalo u posljednjih nekoliko godina (u 2013. godini taj je omjer bio 29 odsto)¹⁵. Veliko oslanjanje na transfere dovodi vodovodna komunalna preduzeća u situaciju u kojoj su podložna političkim uplitanjima, što eliminiše prikladnu autonomiju u rukovođenju i stvara neprikladne motivacione faktore za učinak. Kao rezultat, kvalitet usluga vodosnabdijevanja i sanitacije je ispod standarda, a pružanje usluga je ugroženo u mnogim opštinama u BiH; u nekima od njih vodovodna komunalna preduzeća se već suočavaju sa stečajem / nesolventnošću. U pogledu kapitalnih izdataka, tekući finansijski resursi koji su dostupni za sektor vodnih usluga predstavljaju samo 20 odsto sredstava potrebnih za postizanje standarda EU. Prema dokumentima i prognozi Strategije za sektor voda, tokom sljedećih 20 godina biće potrebno 3,5 milijardi eura investicija kako bi se postigla usklađenost s Pravnom tekovinom EU za životnu sredinu, pri čemu će 38 posto ići na vodne projekte, a 62 posto na upravljanje otpadnim vodama.

16. **Nedostatak institucionalnih kapaciteta na nivou vodovodnih komunalnih preduzeća, uključujući neoptimalne aranžmane za povrat troškova i slabe prakse rada i održavanja (operations and maintenance – O&M), u kombinaciji sa nepostojećim mehanizmima podsticaja, direktno utiču na kvalitet pružanja usluga građanima BiH.** Opseg postojećih problema kontinuirano se povećava, jer nisu poduzete nikakve systemske radnje na njihovom rješavanju. Neadekvatne tarife za vodne usluge i niska stopa naplate (prosjeck od 84 odsto u BiH, u poređenju sa 89 odsto u dunavskom regionu), dovele su do neracionalne potrošnje vode, povećanih ukupnih operativnih troškova i povećane ranjivosti na efekte nestašice vode i klimatske promjene uzrokovane vremenskim događajima poput suše i ekstremnih temperatura. Uz to, odgađa se redovno održavanje, popravak i rekonstrukcija mreže, čime se nastavlja pogoršavanje kvaliteta usluge i dovodi do povećanog postotka nezadovoljnih kupaca (u 2013. godini 76 odsto kupaca bilo je zadovoljno uslugom; u 2018. godini taj udio se smanjio na 71 odsto).¹⁶ Tekući gubici vode u javnim sistemima visoki su, na oko 49 procenata u prosjeku, a kreću se između 15 i 80 procenata, u poređenju sa prosjekom u dunavskom regionu od 42 procenta. Konačno, ne postoje jasni mehanizmi poticaja za vodovodna komunalna preduzeća da poboljšaju svoj učinak i, na kraju, uslugu koja se pruža kupcima. Podrška sa entitetskog nivoa i dalje se pruža na ad hoc način, a lokalne samouprave i vodovodna komunalna preduzeća ne snose odgovornost za poboljšanja usluga koja bi bila povezana sa primljenom finansijskom podrškom.

17. **Da bi se povećala operativna efikasnost i održivost vodovodnih komunalnih preduzeća u zemlji, potrebna je stručnija i u većoj mjeri strateška radna snaga te bolja i sveobuhvatnija praksa ljudskih resursa (human resources - HR) za djelotvorno i efikasno upravljanje uslugama.** Starenje i migracija mladih talenata predstavlja izazov za privlačenje i zadržavanje kvalifikovanog osoblja za rad komunalnih preduzeća i upravljanje

¹⁵ Svjetska banka, *Ažurirani pregled stanja sektora za 2018. godinu (A State of the Sector 2018 Update)*. (Svjetska banka, 2019. godine)

¹⁶ Od 2014. godine, zbog slabog upravljanja vodovodnim komunalnim preduzećem, velikih gubitaka u sistemu i sveukupne neefikasnosti, Sarajevo svakodnevno doživljava redovne prekide u vodosnabdijevanju. To dovodi do povećanog nezadovoljstva klijenata, a 2015. godine dovelo je čak i do protesta.

njima. Pored toga, osoblje za upravljanje vodnim službama često imenuju opštinski predstavnici bez posebnih kvalifikacija ili zahtjeva za iskustvom.¹⁷ To rezultuje značajnim stepenom izmjena osoblja u skladu s političkim ciklusima i imenovanjem rukovodećeg osoblja koje nema odgovarajuće vještine i kompetencije. Vodovodna komunalna preduzeća imaju ograničene programe obuke osoblja, osim u okviru projekata saradnje koji finansiraju donatori. Razvoj ljudskih resursa pod vodstvom obučanih stručnjaka ne smatra se pitanjem visokog prioriteta, a tekuća finansijska situacija u vodovodnim komunalnim preduzećima isključuje mogućnost sprovođenja obuke osoblja i politika izgradnje kapaciteta. Vodovodna komunalna preduzeća pate od nedostatka kvalifikovanog osoblja kako na rukovodećim, tako i na tehničkim pozicijama.

18. U isto vrijeme, čini se da su žene profesionalci neiskorišteni fond talenata u sektoru voda. Prema podacima koje je komunalna služba prijavila IB-Netu za BiH, samo 26 odsto ukupnog osoblja komunalnih preduzeća su žene. Slično tome, rodna ocjena koja je sprovedena za ovaj Projekt utvrdila je rodne razlike na svim nivoima zaposlenosti u izabranim komunalnim preduzećima: žene čine 22,6 posto svog osoblja komunalnih preduzeća, a 38 odsto inženjera komunalnih preduzeća i 37 odsto rukovodilaca su žene (pri čemu nema žena na pozicijama najvišeg rukovodstva). Procjena rodni razlika u BiH Svjetske banke (za 2015. godinu) ukazuje na to da se BiH odriče 16 odsto svog bruto nacionalnog dohotka zbog rodni razlika u učešću radne snage. Primjećuje da se zakoni koji zabranjuju rodnu diskriminaciju ne sprovode zbog nedosljednosti u sistemu i tradicionalni patrijarhalni socijalni normi. Žene s visokim obrazovanjem imaju duži period čekanja da nađu posao od muškaraca s ekvivalentnim obrazovanjem. Rodna ocjena otkriva prepreke za zapošljavanje žena u odnosu na nekoliko dimenzija, uključujući privlačenje žena u sektoru, zapošljavanje sa strane komunalnog preduzeća, te napredovanje u karijeri. Stvaranje okruženja s jednakim mogućnostima za muškarce i žene na svim nivoima odgovornosti i inkluzivna radna kultura trebalo bi stoga da budu sastavni dio programa modernizacije svakog komunalnog preduzeća. Posjedovanje tehnički osposobljenijeg i raznovrsnijeg osoblja u komunalnim preduzećima takođe je potrebno za rješavanje ključnih operativni pitanja kao što su visoki nivo neoprihodovane vode (high nonrevenue water – NRW¹⁸) i promovisanje energetske efikasnosti, što je ključno za ublažavanje klimatskih promjena i prilagođavanje klimatskim promjenama.¹⁹ Dokazi pokazuju da viši stepen raznolikosti na radnom mjestu omogućava, između ostalog, bolji finansijski učinak, veći stepen inovacija, bolje rukovođenje i donošenje odluka, unapređeno pružanje usluga i veći stepen zadovoljstva potrošača, veću održivost i unaprijeđene odnose u zajednici.²⁰

19. Bolje usluge vodosnabdijevanja i odvođenja otpadnih voda u BiH ključne su da bi se izbjeglo usložnjavanje efekata krize COVID-19 u BiH. Neposredni efekti pandemije na sektor voda i sanitarnih usluga u BiH već se osjećaju kroz izostanak sa posla kvalifikovanog operativnog osoblja kojem je potrebno liječenje i koje je u karantenu, nagli prekid lanca snabdijevanja hlorom i drugim neophodnim hemikalijama, kao i dodatne troškove kako bi se garantovalo odgovarajuće snabdijevanje vodom za piće i higijena. Istovremeno, prihodi lokalni pružalaca usluga drastično su se smanjili u odnosu na isti period 2019. godine jer je veliki procenat

¹⁷ Svjetska banka, *Izveštaj o stanju u sektoru – Bilješka za zemlju za Bosnu i Hercegovinu (State of the Sector Report—Bosnia and Herzegovina Country Note)* (Washington, DC: Svjetska banka, 2015. godine).

¹⁸ Neoprihodovana voda (NRW) je voda koja je proizvedena i "izgubljena" prije nego što stigne do kupca. Gubici mogu biti stvarni gubici (zbog curenja, ponekad se nazivaju i fizički gubici) ili prividni gubici (na primjer zbog krađe ili netačnog mjerenja)

¹⁹ Porast efikasnosti, uključujući smanjenje količine neoprihodovane vode i uštedu energije, bitni su za napore na ublažavanju (jer smanjuju potrošnju energije i upotrebu fosilnih goriva i na taj način na minimum ispuštanje stakleničkih plinova). Rješavanje problema gubitaka zbog neoprihodovane vode takođe je relevantno sa stanovišta prilagođavanja jer se očekuje da će pomoći da komunalna preduzeća bolje podnesu klimatske šokove u snabdijevanju uključujući nestašicu vode i sušu.

²⁰ Svjetska banka, *Žene u vodovodnim komunalnim preduzećima: Probijanje barijera (Women in Water Utilities: Breaking Barriers)* (Washington DC: Svjetska banka, 2019. godine)

potrošača nezaposlen i ne plaća račune za vodu, a domaćinstva daju prioritet svojim izdacima za osnovne potrebe za hranom, prevozom i zdravstvenim uslugama. Očekuje se da će se svi ovi faktori pojačati u narednim mjesecima, a povratak u zaposlenost i finansijsku situaciju prije pandemije mogao bi potrajati godinama. Pružanje osnovnih infrastrukturnih usluga je slabo imajući u vidu troškove, a opštinski sektor uglavnom nije reformisan, što rezultuje slabim kvalitetom usluga i finansijski neodrživim poslovanjem.²¹ Predviđa se da će izbijanje COVID-19 usporiti ulaganja u sektor voda širom svijeta. To je takođe povećalo značaj operativne pouzdanosti zbog troškova prekida. Te operativne potrebe proizlaze iz promjena u obrascima potražnje, poremećaja u ponudi, te različitih hitne mjere koje su vlade koristile za suočavanje s pandemijom.²²

Tekući napori na reformi sektora

20. **Vlade i razvojni partneri došli su do zaključka da dosadašnja ulaganja u infrastrukturu nisu bila praćena mjerama modernizacije sektora neophodnim da bi se osigurala njihova održivost, što utiče na sposobnost pružalaca usluga da udovolje očekivanjima građana, zahtjevima EU i potrebama da se odgovori na COVID.** U proteklom desetljeću, međunarodna zajednica je obezbijedila opsežne zajmove i bespovratna sredstva sektoru vodosnabdijevanja i sanitacije (Tabela 1). Te investicije, međutim, nisu uvijek bile praćene odgovarajućim jačanjem institucionalnog, finansijskog i zakonskog okvira i kapaciteta, što je ugrozilo njihovu održivost. Vlade BiH, međunarodna zajednica i razvojni partneri saglasni su da fokus u sektoru treba biti usmjeren na stvaranje povoljnog okruženja koje će osigurati održivost investicija.

21. **U tom kontekstu, Svjetska banka je bila ključni partner u razvoju lokalnog sektora javnih usluga u BiH u posljednja dva desetljeća.** Iskustvo iz implementacije projekata kao što su Projekt zaštite kvaliteta vode (P085112), Projekt otpadnih voda Sarajevo (P090675), Projekt urbane infrastrukture i pružanja usluga (P083353) i Prvi i Drugi projekt upravljanja čvrstim otpadom (P057950) obezbjeđuje informacije za tekući angažman u sektoru voda. Nedavno je Svjetska banka pružila značajnu tehničku pomoć ukazujući na praznine u postizanju modernizacije sektora. U dokumentima *Vodne usluge i usluge za otpadne vode u regionu Dunava: Izvještaj o stanju u sektoru - Izvještaj o zemlji za BiH* i *Pregled institucionalnog okvira za sektor voda BiH* identifikovani su glavni pravni, institucionalni i finansijski izazovi i ograničenja u pružanju vodnih usluga i date su preporuke za poboljšavanje održivosti sektora.

Tabela 1: Finansiranje razvojnih partnera u projektima u vodosnabdijevanju i sanitaciji za period od 2005. do 2020. godine

Razvojni partner	Zbir ukupne vrijednosti projekata (u EUR)
Evropska razvojna banka (European Investment Bank - EIB)	218.508.000
Vlada Njemačke (D)	116.509.444
Evropska banka za obnovu i razvoj (European Bank for Reconstruction and Development - EBRD)	87.500.000
Evropska komisija (European Commission - EC)	79.475.515
Svjetska banka (World Bank - WB) isključujući IDA	78.083.429

²¹ Svjetska banka. (2019. godine), *Vodne usluge i usluge za otpadne vode u regionu Dunava: Ažurirani izvještaj o stanju u sektoru za 2018. godinu – Regionalni izvještaj (Water and Wastewater Services in the Danube Region: A State of the Sector 2018 Update – Regional Report)*. (Washington DC: Svjetska banka, 2019. godine).

²² IFC (Međunarodna finansijska korporacija - International Finance Cooperation), „Uticaj COVID-19 na sektor voda i sanitacije“ (“The Impact of COVID-19 on the Water and Sanitation Sector,”) IFC, Washington, DC, 2020. godine.

Vlada Švedske (S)	21.648.834
Vlada Švajcarske (CH)	9.300.000
Vlada Češke	6.511.218
Vlada Slovenije	6.155.246
Vlada Mađarske	5.428.422
Vlada Norveške	4.181.734
Razvojni program Ujedinjenih nacija (United Nations Development Programme - UNDP)	3.009.179
Vlada Španije(E)	1.279.795
Vlada Italije (I)	812.200
Vlada Japana (J)	602.669
Vlada Hrvatske	212.072
Ukupno	639.217.757

Izvor: Baza podataka za mapiranje donatora BiH, <http://www.donormapping.ba>.

22. **Entitetska ministarstva poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva sada uspostavljaju jedinstveni okvir za određivanje tarifa i regulatorne funkcije.** I FBiH i RS su započele reformski proces modernizacije sektora vodnih usluga. Osnovane su međusektorske entitetske radne grupe koje će koordinirati proces reforme uz učesnike relevantnih institucija, uključujući entitetska ministarstva, predstavnike vodovodnih komunalnih preduzeća i predstavnike lokalne uprave. Kao prvi korak u reformskom procesu u FBiH, razvijen je pravni akt o „Minimalnoj vodnoj tarifi u Federaciji Bosne i Hercegovine“ koja je trenutno u fazi donošenja, dok je u RS priprema tog pravnog akta pokrenuta i njome koordinirano uspostavljena međusektorska radna grupa. Pored definisanja metodologije za utvrđivanje tarifa za vodu, pravnim aktom se predlaže uspostavljanje regulatornih tijela na entitetskom (ili kantonalnom) nivou.²³

23. **Neke od funkcija predviđenih za uspostavljene entitetske međusektorske radne grupe uključivaće koordinaciju i pripremu detaljnog Koncepta modernizacije vodnog sektora za institucionalni i regulatorni okvir, koji bi trebalo da se usaglasi između relevantnih institucija i na kraju usvoji na entitetskom nivou.** Koncept koji treba predložiti bi trebalo da da prioritet određenim aktivnostima koje će se provesti u kratkom roku (tj. usvajanje smjernica o tarifnoj metodologiji, uspostavljanje smjernica regulatornih tijela za razvoj i usvajanje modela Sporazuma o javnim uslugama [Public Service Agreement - PSA], postavljanje sistema na entitetskom nivou za monitoring / poređenje sa referentnim vrijednostima indikatora učinka komunalnih preduzeća i protokola za verifikaciju, itd.)²⁴. Tehničku pomoć (Technical assistance - TA) vezano za ovo pitanje pružio bi Razvojni program Ujedinjenih nacija (United Nations Development Programme - UNDP) u fazi II Opštinskog Projekta za rukovođenje

²³ Uvođenje računovodstva na osnovu troškovnim centara; poboljšano i sveobuhvatno poslovno planiranje kao alat za upravljanje zasnovano na učinku, uključujući organizacionu optimizaciju i optimizaciju osoblja; procjena zaliha i popunjavanje knjiga osnovnih sredstava koje će omogućiti izračunavanje pune amortizacije; itd.

²⁴ Teme koje će biti obuhvaćene konceptom uključuju: (i) usklađenu reformu pravnog i institucionalnog okvira za usluge vodosnabdijevanja i upravljanja otpadnim vodama u cijeloj zemlji; (ii) regulatorni i institucionalni okvir metodologije tarifa za vodu; (iii) harmonizovani sistem mjerenja za vodovodna komunalna preduzeća u cijeloj zemlji; (iv) pravedan sistem subvencija za usluge vodosnabdijevanja i usluge koje se odnose na otpadne vode; (v) Sporazumi o javnim uslugama (Public Service Agreements - PSA) između vijeća lokalne uprave, administracije i komunalnih preduzeća; (vi) detaljan plan za jačanje tehničkih, finansijskih i institucionalnih / organizacionih kapaciteta vodovodnih komunalnih preduzeća i njihovog održivog učinka; (vii) razvoj mehanizma finansiranja sektora vodosnabdijevanja i sanitacije koji promoviše finansiranje zasnovano na učinku; i (viii) plan za uključivanje rodne perspektive u pružanje vodnih usluga.

životnom sredinom i ekonomsko rukovođenje (Municipal Environmental and Economic Governance Project - MEG II) i ovaj Projekt Svjetske banke. Entitetske međusektorske radne grupe koordinisaće aktivnosti s razvojnim partnerima i osigurati da planirana tehnička pomoć rezultuje poboljšanim institucionalnim i regulatornim okvirom (IPA²⁵ 2018, 2020; MEG II, itd.).²⁶

24. Razvojni partneri koordinišu svoje finansiranje i tehničku podršku kako bi podržali modernizaciju sektora koju vode entitetska resorna ministarstva u BiH i kao nadgradnju na inovativnim iskustvima iz pilot projekata. Posljednjih pet godina Vlada Švajcarske podržava projekat MEG, koji postavlja osnovu za finansiranje zasnovano na učinku (vidi okvir 1). Kao nadgradnja na tim ranim uspjesima, kao i na iskustvima Svjetske banke i drugih partnera, vladine institucije i ključni razvojni partneri su u martu / ožujku 2020. godine razmatrali i usvojili *Zajedničku viziju za sektorsku reformu potrebnu za napredovanje reforme usluga vodosnabdijevanja i upravljanja otpadnim vodama u BiH za period od 2021. do 2028. godine*. Sveobuhvatni cilj Zajedničke vizije je osigurati da održive i efikasne usluge vodosnabdijevanja i upravljanja otpadnim vodama doprinesu poboljšanom kvalitetu života građana u BiH, a vizija uključuje tri stuba: (i) modernizacija regulatornog i institucionalnog okruženja u sektoru; (ii) poboljšani operativni okviri za djelotvorno, efikasno i inkluzivno pružanje usluga na nivou lokalnih samouprava i vodovodnih komunalnih preduzeća; i (iii) poboljšana infrastruktura vodosnabdijevanja i upravljanja otpadnim vodama (investicije). Paralelno sa tim, Švajcarska razvojna saradnja, zajedno s Evropskom unijom, planira projekt MEG II, novi projekt tehničke pomoći od 13 miliona američkih dolara koji će implementirati UNDP. Tehnička podrška biće usmjerena na pripremu i odobravanje Koncepta modernizacije vodnog sektora za usklađenu reformu pravnog, institucionalnog i regulatornog okvira za usluge vodosnabdijevanja i upravljanja otpadnim vodama u cijeloj zemlji; naknadnu izradu regulatornih / političkih akata; i projektovanje i institucionalizaciju usklađenog sistema mjerenja i poređenja sa referentnim vrijednostima za vodovodna komunalna preduzeća u cijeloj zemlji (vidi okvir 1 o rezultatima faze I projekta MEG).²⁷ Ova tehnička podrška takođe će podržati jačanje kapaciteta jedinica lokalne samouprave i vodovodnih komunalnih preduzeća u ciljanim opštinama (njih 30) širom BiH. Očekuje se da će ova tehnička podrška osigurati temelje i generisati politike i regulatorne instrumente za informisanje o procesu reforme.

²⁵ Instrument EU za pomoć u prepristupnom periodu.

²⁶ U osnovi, to znači nastaviti s usklađivanjem postojećeg zakonodavstva na entitetskom nivou i predložiti novi zakonodavni okvir. U suštini, novi okvir uključivao bi zahtjev za potpisivanje PSA sa ključnim pokazateljima učinka (Key Performance Indicators - KPI), uspostavljanje tarifne metodologije, uspostavljanje sistema referentnih vrijednosti, postavljanje regulatornog / modaliteta validacije i uspostavljanje sektorskog modela finansiranja.

²⁷ To će biti stvoreno uzimajući u obzir prethodne napore u prikupljanju podataka i upravljanju vodovodnim komunalnim preduzećima i opštinskim udruženjima koje podržava Dunavski vodni program (Danube Water Program - DWP). DWP ima za cilj snažne komunalne usluge, pametne politike i održive usluge u sektoru koji opslužuje 80 miliona potrošača u dunavskom regionu. DWP, kojim upravlja Međunarodno udruženje kompanija za pružanje vodnih usluga u slivu rijeke Dunav (International Association of Water Service Companies in the Danube River Catchment Area - IAWD) u saradnji sa Svjetskom bankom i uz finansiranje austrijskog Ministarstva finansija, podržava širok spektar aktivnosti na promovisanju informisanog političkog dijaloga i jačanju tehničkih i upravljačkih kapaciteta komunalnih preduzeća i institucija u sektoru.

Okvir 1: Projekt opštinskog rukovođenja životnom sredinom i ekonomskog rukovođenja (Municipal Environmental and Economic Governance - MEG)

Prvu fazu projekta MEG je, u periodu od 2016. do 2020. godine, finansirala vlada Švajcarske, a implementirao Razvojni program Ujedinjenih nacija u partnerstvu s domaćim institucijama. Projekt je podržao partnerske lokalne samouprave (18 opštinskih vijeća i administracija) da uspostave zdrave javne politike i sisteme upravljanja kroz poboljšane strukture, regulatorne okvire, kapacitete i stavove opštinskih službenika i izabраниh zvaničnika. Koncept upravljanja učinkom lokalne uprave podrazumijeva pomak lokalnih samouprava sa klasičnih administrativnih i komunalnih poslova prema „cjelovitoj upravi“ (koja uključuje opštinska rukovodstva, administraciju i komunalne usluge) i pristup lokalnom razvoju i usmjeren na rezultate i pružanje usluga. MEG projekt je uspostavio metodologiju dodjele finansijske podrške lokalnim samoupravama zasnovanu na učinku, kao mehanizam za dodjelu finansijske pomoći (usmjerene na sufinansiranje prioriteta projekata u oblasti životne sredine ili ekonomskom sektoru) partnerskim lokalnim samoupravama na osnovu njihovih rezultata u smislu učinka. Učinak se procjenjuje na osnovu kako pokazatelja upravljanja, tako i tehničkih pokazatelja. Stoga je dodjela zasnovana na učinku osmišljena da uslovi pristup partnerske lokalne samouprave finansijskoj podršci solidnim i opipljivim rezultatima učinka, kao i da stimuliše partnere da teže djelotvornijem upravljanju politikama i pružanju usluga. Inovativna karakteristika ovog mehanizma je ta što stvara veze između učinka partnerske lokalne samouprave i bespovratnih sredstava koja će lokalna samouprava eventualno dobiti, zavisno od njenog učinka. U svim slučajevima, finansijska podrška partnerskim lokalnim samoupravama prema metodologiji dodjele bespovratnih sredstava zasnovanoj na učinku korištena je isključivo za realizaciju prioriteta kapitalnih investicija proisteklih iz razvojnih strategija u ekonomskom sektoru i sektoru životne sredine.

25. **Uspostaviće se grupa razvojnih partnera kako bi se poboljšala koordinacija i komunikacija kao podrška širem programu.** Ovaj Savjetodavni odbor razvojnih partnera pružiće platformu za strateške smjernice na visokom nivou i poslužiće za poboljšanje sinergije i saradnje, kako bi se osigurala djelotvorna komunikacija, programiranje i usklađivanje različitih aktivnosti i pristupa. Entitetske međusektorske radne grupe pripremiće polugodišnje izvještaje koji će se dijeliti sa svim razvojnim partnerima. Takođe, razvojni partneri će biti pozvani da učestvuju u projektnim misijama. U razvojnu partnersku grupu ući će Svjetska banka, Državni sekretarijat za ekonomska pitanja Švajcarske savezne vlade (SECO), Evropska unija, SDC, Švedska agencija za međunarodnu razvojnu saradnju (Sida) i drugi partneri aktivni u tom sektoru, a koordinacijski sastanci uključivaće sve aktivne razvojne partnere.

C. Relevantnost za ciljeve višeg nivoa

26. **Predloženi projekat predstavlja direktan odgovor na prioritete koji su utvrđeni u Okviru za partnerstvo sa zemljom (Country Partnership Framework - CPF) za period od FG16. do FG20. godine²⁸ o kojem su se dogovorile Svjetska banka i vlade u BiH i koji je razmatran na Odboru 15. decembra / prosinca 2015. godine, te Pregled učinka i učenja iz 2019. godine²⁹, koji je ponovo potvrdio prioriteta područja okvira CPF.** Prioritetna područja ostaju efikasnost javnog sektora, rast privatnog sektora, te otpornost na prirodne šokove, uz sveobuhvatni fokus na inkluziji. Jedan od glavnih stubova okvira CPF je poboljšavanje pružanja javnih usluga (Cilj 1C), koje je identifikovane kao neefikasne i često finansijski neodržive. Pored toga, okvir CPF naglašava potrebu za rješavanjem jazova u sektoru voda u kontekstu usklađenosti sa zakonodavstvom EU, posebno Direktivom EU o pitkoj vodi i Direktivom o pročišćavanju gradskih otpadnih voda. Specifični indikatori u okviru okvira CPF usmjereni su na poboljšavanje usluga vodosnabdijevanja i prečišćavanja otpadnih voda, kao i na pravni i regulatorni okvir i institucionalne kapacitete. Projekt će takođe podržati cilj okvira CPF da se poboljša upravljanje i efikasnost javnih finansija (Cilj 1A) podržavanjem nekoliko akcija neophodnih za transformaciju upravljanja javnim komunalnim preduzećima (tj. bolje komercijalno i finansijsko upravljanje, plaćanje zaostalih obaveza, racionalizacija osoblja,

²⁸ Izvještaj br. 99616-BA.

²⁹ Izvještaj br. 130043-BA, razmatran na Odboru 30. januara / siječnja 2019. godine.

između ostalog). Predloženi projekat takođe će indirektno podržati fokusno područje 3 okvira CPF: Izgradnja otpornosti na prirodne šokove poboljšavanjem efikasnosti pružanja vodnih usluga. Projekt je takođe usklađen sa sveprožimajućom temom okvira CPF, socijalnom inkluzijom. U Pregledu učinka i učenja naglašeno je da socijalna inkluzija ostaje relevantna i u potpunosti usklađena s Programom ekonomskih reformi u BiH za period 2019-2021. godine (Economic Reform Program).

27. Projekt je takođe dobro usklađen sa „Strategijom prilagođavanja klimatskim promjenama i razvoju sa niskim ispuštanjima za BiH“ iz 2013. godine. Strategija za 2013. godinu nastoji povećati otpornost na klimatske varijabilnosti, istovremeno osiguravajući razvojne dobitke, kao i smanjenje ispuštanja stakleničkih gasova, posebno kroz mjere energetske efikasnosti. Sektor voda je prepoznat kao prioritetni sektor zbog njegove povezanosti s različitim područjima. Projekt ima značajan potencijal za podršku ublažavanju klimatskih promjena i prilagođavanje na klimatske promjene i paralelne koristi, pošto su energetska efikasnost i druga poboljšanja učinka direktno su povezana sa klimatski mudrim aktivnostima i doprinose namjeravanim doprinosima BiH utvrđenim na nivou zemlje. Pored toga, povećanjem pristupa održivoj vodi kojom se bezbjedno upravlja, povećavanjem efikasnosti u pružanju usluga i razvojem djelotvornih upravljačkih odredbi i mjera upravljanja, omogućiće se veća kontrola zahvatanja vode iz površinskih i podzemnih voda. Povećanje pristupa odgovarajućem sakupljanju i prečišćavanju otpadnih voda smanjiće zagađenje vodnih tijela i rizika po javno zdravlje, kao što su povećana izloženost bolestima koje se prenose preko vode. Te akcije će pomoći u zaštiti tokova u životnoj sredini, povećati dostupnost vode i povećati otpornost vodnog sektora i lokalnih korisnika na šokove pojačane klimatskim promjenama, poput suše, povećanih temperatura i poplava.

28. Projekt će doprinijeti otpornijem, inkluzivnijem i održivijem oporavku u BiH, kako je navedeno u dokumentu o pristupu Svjetske banke odgovoru na COVID-19. Predviđene aktivnosti potpadaju pod fazu otpornog oporavka, kako je navedeno u dokumentu o pristupu, a posebno će doprinijeti stubu 3 (osiguravanje održivog rasta preduzeća i otvaranja novih radnih mjesta), kao i stubu 4 (jačanje politika, institucija i investicija za obnovu tako da obnovljeno bude bolje). U Aneksu 1 date su pojedinosti vezane za sva prilagođavanja koja su izvršena u okviru CPF kao odgovor na COVID-19. Predloženim aktivnostima u okviru komponente 1 i 2 namjeravaju se ojačati politike i institucije kako bi se omogućio odgovarajući okvir usluga na entitetskom i lokalnom nivou, dok komponenta 3 uključuje radove na nadogradnji i rehabilitaciji, kao i novu izgradnju, uključujući ulaganja u podzemnu infrastrukturu, što je radno intenzivan posao, doprinoseći stvaranju radnih mjesta i prijeko potrebnog prihoda za lokalno stanovništvo, a time i oporavak lokalne ekonomije.

29. Projekt će takođe podržati Strategije upravljanja vodama RS i FBiH iz 2015. i 2018. godine, redom, koje ističu potrebu povećanja pokrivenosti i poboljšanja efikasnosti usluga vodosnabdijevanja i upravljanja otpadnim vodama, što je trenutno ugroženo slabim institucionalnim, finansijskim i zakonskim okvirom. Nadalje, one se pozivaju na program entitetskih vlada i potrebe za investicijama u iznosu od 1,46 milijardi USD između 2010. i 2024. godine, kako bi se proširio obuhvat usluga i poboljšali kvalitet i efikasnost sektora vodosnabdijevanja i sanitacije, kao i opšte mjere upravljanja vodnim resursima. RS je takođe napredovala u izradi prijedloga za poboljšani institucionalni okvir za pružanje usluga vodosnabdijevanja u kontekstu tekućeg programa ekonomskih reformi.

30. Konačno, Projekt je takođe usklađen s pristupom mobilizacije finansiranja za razvoj (mobilizing finance for development - MFD - vidjeti Okvir 2), jer će podržati sektorske reforme koje uključuju regulatorne, tarifne i institucionalne mehanizme za poboljšanje kreditne sposobnosti vodovodnih komunalnih preduzeća, olakšavajući im pristup komercijalnom finansiranju u budućnosti, kao i postavljanje temelja za poboljšano povoljno okruženje

za privlačenje kapitala iz privatnog sektora i kombinovane mogućnosti finansiranja. Na nivou vodovodnih komunalnih preduzeća, jačanje njihovih institucionalnih kapaciteta i efikasnosti prvi je korak ka kreditnoj sposobnosti u cilju privlačenja privatnog kapitala, iako je glavni fokus rada na ovom nivou izgradnja temelja (finansijski) održivih komunalnih preduzeća.

II. OPIS PROJEKTA

A. Projektni razvojni cilj

Izjava o PDO

31. Projektni razvojni cilj je podržati Bosnu i Hercegovinu da (i) ojača institucionalne kapacitete u Republici Srpskoj (RS), Federaciji Bosne i Hercegovine (FBiH) i na lokalnom nivou za poboljšanje pružanja usluga vodosnabdijevanja i sanitacije, (ii) poboljša pristup uslugama vodosnabdijevanja i sanitacije kojima se bezbjedno upravlja i (iii) poboljša efikasnost pružalaca usluga vodosnabdijevanja i sanitacije u lokalnim samoupravama koje učestvuju.

Indikatori na nivou PDO

32. Postignuće cilja PDO ocjenjivaće se u odnosu na sljedeće indikatore:

PDO 1: Jačanje institucionalnih kapaciteta na entitetskom i lokalnom nivou za unapređeno pružanje usluga vodosnabdijevanja i sanitacije

- Okviri / politike finansiranja za sektor pripremljene u nacrtu i podnesene na odobranje (jedinica: D/N)
- Broj vodovodnih komunalnih preduzeća koja koriste novouspostavljeni sistem za poređenje sa referentnim vrijednostima za vodosnabdijevanje i sanitaciju (jedinica: broj)

PDO 2: Unapređivanje pristupa uslugama vodosnabdijevanja i sanitacije kojima se bezbjedno upravlja

- Ljudi kojima je obezbijeđen pristup vodnim uslugama kojima se bezbjedno upravlja (jedinica: broj / razdvojeno prema rodu)
- Ljudi kojima je obezbijeđen pristup uslugama sanitacije kojima se bezbjedno upravlja (jedinica: broj / razdvojeno prema rodu)

PDO 3: Unapređivanje efikasnosti pružalaca usluga vodosnabdijevanja i sanitacije u lokalnim samoupravama koje učestvuju

- Procenat komunalnih preduzeća koja učestvuju koja su dosegla dogovoreni prag ocjene za ključne indikatore učinka za efikasnost kako je usaglašeno u njihovom priručniku za rad komunalnog preduzeća (u procentima)

B. Projektne komponente

33. Sveobuhvatni pristup Projekta je izgradnja institucionalnih kapaciteta sektora za bolje usluge na nivou BiH / entiteta (komponenta 1) i lokalnom nivou (komponenta 2), dok se istovremeno stvara podsticajni okvir koji podstiče postepeno poboljšavanje pružalaca usluga vodosnabdijevanja i sanitacije u BiH, ka operativnoj i finansijskoj održivosti, dobrim praksama i, na kraju, kreditnoj sposobnosti (komponenta 3). Izgradnja institucionalnih kapaciteta uglavnom će se zasnivati na postojećim instrumentima koji su već isprobani u zemlji, dok će se okvir podsticaja provoditi kroz pristup ljestvice za poboljšanje učinka. Projekt će se finansirati zajmom IBRD u iznosu od 60,9 miliona američkih dolara, dopunjenim bespovratnim finansiranjem SECO od 7 miliona američkih dolara koji će administrirati Svjetska banka. Izvor finansiranja za svaku konkretnu aktivnost biće definisan u planu nabavke
34. **Projekt će slijediti pristup vođen potražnjom**, zasnovan na učinku. Projekt će omogućiti svim lokalnim samoupravama / vodovodnim komunalnim preduzećima da se prijave za sudjelovanje i iskoriste podršku projekta, uključujući aktivnosti na jačanju institucija i, ako su prihvatljive, investicije u infrastrukturu, uslovljene njihovom spremnošću i predanošću da se pridržavaju pravila projekta. Entitetska resorna ministarstva za upravljanje vodama su najavila projekat, a neke lokalne samouprave / vodovodna komunalna preduzeća su izrazile interes da se pridruže programu. Komunalna preduzeća koje sudjeluju će imati koristi od tehničke pomoći u okviru komponente 2, što će im omogućiti da, na osnovu poboljšanja učinka, ispunjavaju uvjete za sudjelovanje u komponenti 3.

35. **Komponenta 1: Unapređivanje institucionalnih kapaciteta za modernizaciju sektora (5,2 miliona američkih dolara, što će se sufinansirati iz zajma IBRD i bespovratnog finansiranja SECO-a)**. Ovom komponentom će se finansirati aktivnosti na entitetskom nivou za jačanje politika i regulatornih okvira i institucionalnih kapaciteta za unapređenje sektorske reforme i promovisanje održivog pružanja usluga. To je posebno vezano za podršku za pripremanje i, nakon toga, implementaciju koncepta modernizacije vodnog sektora vlade, koji bi trebalo da uključuje jasan akcioni plan za vladu da nastavi sa potrebnim radnjama kako bi se ojačali institucionalni kapaciteti za unapređeno pružanje usluga. Dopunjuje se i usklađena je sa planiranim ili tekućim aktivnostima koje podržavaju drugi razvojni partneri, posebno s projektom UNDP MEG II. Bolji institucionalni kapaciteti za upravljanje sektorom usluga vodosnabdijevanja i sanitacije poboljšaće operativnu efikasnost i održivost, kao i otpornost sektora usluga vodosnabdijevanja i sanitacije na efekte klimatskih promjena.³⁰ Komponenta je strukturirana oko dvije potkomponente:

- **Potkomponenta 1.1: Podržavanje reformi sektora vodosnabdijevanja i sanitacije na entitetskom nivou (0,7 miliona američkih dolara, što će se finansirati iz bespovratnog finansiranja SECO-a)** finansiraće ključne

³⁰ Poboljšani institucionalni kapaciteti za upravljanje sektorom usluga vodosnabdijevanja i sanitacije, pospješujući poboljšanja operativne efikasnosti i održivosti, povećavajući tako pružanje (u smislu kvaliteta vode, pouzdanosti usluga i pokrivenosti) usluga vodosnabdijevanja i sanitacije. To će zauzvrat smanjiti rizik od nestašice vode / suše, poboljšati kvalitet vode i doprinijeti povećanju količina otpadnih voda koje se prečišćavaju prije ispuštanja u vodena tijela. Posljednje će smanjiti uticaj poplava. Aktivnosti u okviru ove komponente stoga će učiniti sektor usluga vodosnabdijevanja i sanitacije i stanovnike projektnog područja otpornijim na sušu i poplave koje su pogoršale klimatske promjene.

aktivnosti reformskog procesa u koordinaciji i usklađivanju s aktivnostima koje podržavaju drugi razvojni partneri. Ova potkomponenta finansiraće tehničku pomoć za, između ostalog: (i) razvoj mehanizma finansiranja za sektor vodosnabdijevanja i sanitacije koji promoviše finansiranje zasnovano na učinku; (ii) institucionalizaciju sistema referentnih vrijednosti za komunalne usluge za praćenje, analizu i pripremu izvještaja o praćenju radi procjene učinka vodovodnih komunalnih preduzeća u ciljanim opštinama; (iii) razvoj ruralne baze podataka o vodosnabdijevanju i sanitaciji koja mapira modele pružalaca usluga, status pružanja usluga i izazove u ruralnim područjima;³¹ (iv) pokretanje nacionalnog programa izgradnje kapaciteta za profesionalizaciju sektora,³² te (v) aktivnosti komunikacije o reformskom procesu i za angažman građana.

- **Potkomponenta 1.2: Upravljanje projektom i koordinacija sektorskih reformi (4,5 miliona američkih dolara, što će se finansirati iz zajma IBRD-a)** finansiraće: (i) Jedinice za implementaciju projekata (Project Implementation Units - PIU) za obavljanje aktivnosti vezanih za upravljanje projektom, uključujući monitoring i evaluaciju i projektne revizije, (ii) revizije projekta i entiteta, obuku, zaštitne mjere i povjereničko upravljanje, kao i sve povezane operativne troškove projekta, (iii) ankete o zadovoljstvu korisnika i upravljanje mehanizmom povratnih informacija korisnika, uključujući mehanizam za rješavanje pritužbi, te aktivnosti da se unaprijede rodne razlike; (iv) koordinaciju i tehničko podržavanje reformskog procesa u srednjoročnom periodu, osiguravajući finansijska sredstva i tehničku podršku resornim ministarstvima i uspostavljenim međusektorskim entitetskim radnim grupama; (v) tehničke savjete za formulisanje regulatornih i političkih okvira, olakšavanje politike i javne konsultacije u saradnji sa projektom UNDP MEG II; i (vi) tehničku podršku za jedinice PIU za cjelokupnu implementaciju projekta, uključujući, između ostalog, provođenje procjena učinka uključenih vodovodnih komunalnih preduzeća, definisanje strateških mjera koje treba poduzeti i pripremu i pregled tehničke dokumentacije za potprojekte koji će biti podržani u okviru komponenata 2 i 3.

36. Komponenta 2: Pružanje podrške unapređenom rukovođenju i kapacitetu sektora vodnih usluga na lokalnom nivou (2,7 miliona američkih dolara, što će se finansirati iz bespovratnog finansiranja SECO-a). Ova komponenta ima za cilj jačanje lokalnog okvira pružanja usluga vodosnabdijevanja i sanitacije i njegovo usklađivanje sa institucionalnim i regulatornim okvirom koji će biti postavljen na entitetskom nivou kako bi se do maksimuma povećao učinak reformskog procesa. Između ostalog, finansiraće: (i) pripremu poslovnih planova vodovodnih komunalnih preduzeća (business plans - BP) usmjerenih na poboljšanja u organizacionim, finansijskim i operativnim oblastima vodovodnih komunalnih preduzeća za modernizaciju usluga vodosnabdijevanja i sanitacije (uključujući rodne razlike)³³; (ii) razvoj sporazuma o javnim uslugama (Public Service Agreement – PSA) između opština i vodovodnih komunalnih preduzeća; (iii) pripremu tarifnih prijedloga, na osnovu zakona utvrđenih na

³¹ BiH trenutno ima ograničene informacije o statusu ruralnih vodnih usluga, posebno iz zajednica koje opslužuju lokalni ili neovlašteni operateri. U okviru komponente 1 finansiraće se detaljni pregled ruralnih usluga vodosnabdijevanja i sanitacije u zemlji i stvoriti se baza podataka koja mapira modele pružalaca usluga, status pružanja usluga i izazove u ruralnim područjima. Takva baza podataka bila bi prvi korak za kasnije prilagođavanje podrške ruralnim područjima, pogotovo jer lokalni i neovlašteni operatori ne bi bili dio sistema poređenja sa referentnim vrijednostima. Ovo će biti važna platforma za razvijanje boljeg razumijevanja i angažmana u ključnom razvojnom pitanju u BiH, prije nego što potencijalna daljnja operacija bude u mogućnosti da riješi identifikovane praznine.

³² I za izgradnju kapaciteta i za uspostavljanje referentnih rezultata, projekt će nadgrađivati na postojećim inicijativama razvijenim u okviru Dunavskog programa za vode i u okviru Regionalne mreže za razvoj kapaciteta.

³³ Poslovni plan bi između ostalog uključivao: (i) ciljane iznose za indikatore KPI koje bi komunalna preduzeća trebalo da postižu i o kojima bi trebalo da izvještavaju (uključujući neoprihodovanu vodu, energetska efikasnost, itd.); (ii) razvoj šeme subvencija za domaćinstva sa niskim prihodima; (iii) sporazum o finansiranju OPEX-a i CAPEX-a; (iv) kadrovsku politiku; (v) tarifnu politiku; (vi) program projekata u pripremi u sektoru vodosnabdijevanja i sanitacije razvijenih kroz pripremu solidnih investicionih programa za povećanje pokrivenosti na cijelom području komunalnih usluga, usmjerenih ka širenju na neopslužena ruralna područja; te (vii) ocjenu radi uklanjanja rodni razlika u komunalnom preduzeću.

entitetskom nivou; (iv) podršku za organizaciono restrukturiranje; i (v) izgradnju kapaciteta koji se odnose na tehnička, komercijalna i finansijska pitanja, kao i u upravljanje rizicima koji se odnose na životnu sredinu i socijalna pitanja, uključujući rodno specifična područja razvoja vještina. Sve ove aktivnosti unaprijediće kapacitet vodovodnih komunalnih preduzeća da se bolje nose s efektima suša i poplava pogoršanim klimatskim promjenama.³⁴

37. Aktivnosti u okviru ove komponente dopunjuju aktivnosti predviđene projektom UNDP MEG II, koji će pružiti podršku za 30 vodovodnih komunalnih preduzeća i lokalnih samouprava.³⁵ Ova komponenta finansiraće aktivnosti za jačanje okvira za pružanje usluga lokalnog vodosnabdijevanja i sanitacije u dodatnih 10 do 15 lokalnih samouprava / vodovodnih komunalnih preduzeća koja nisu pokrivena u okviru projekta MEG II uz korištenje najboljih praksi iz zemlje (tj. MEG projekt) i iz Okvira komunalnih preduzeća budućnosti Svjetske banke.³⁶ Pristup tehničke podrške će biti fleksibilan i omogućiti da se nove potrebe komunalnih preduzeća razmotre i podrže tokom cijelog trajanja projekta. Biće to nadgradnja na rezultatima i prioritetnim mjerama iz razvijenih poslovnih planova i / ili sporazuma PSA i pomoći će komunalnim preduzećima da ispune minimalne zahtjeve da učestuju u komponenti 3 i postepeno poboljšaju nivo svog učinka.

38. Jednom kada se komunalno preduzeće³⁷ izabere za učestvovanje u projektu, izvršiće se procjena usluga, učinka i zrelosti kako bi se utvrdila područja koja treba ojačati u tehničkim, komercijalnim, finansijskim, organizacionim i ljudskim resursima (uključujući mjere za smanjivanje razlika koje se konkretno odnose na rod)³⁸. Po završetku procjene, projekt će podržati vodovodno komunalno preduzeće u određivanju prioriteta za akcije koje projekt trebalo da podrži (tj. akcioni plan). Određene aktivnosti za svako vodovodno komunalno preduzeće biće potvrđene nakon završetka procjena provedenih kroz projekat. Nadalje, aktivnosti na izgradnji kapaciteta uključice se u tekuće regionalne platforme za razvoj kapaciteta kao što su Dunavsko partnerstvo za učenje (Danube

³⁴ Na primjer, očekuje se da će poslovni planovi uključivati akcije koje promovišu smanjenje količine neoprihodovane vode, osiguravanje efikasne upotrebe vode, usvajanje tarifne sheme, razvoj sheme subvencija za domaćinstva sa niskim prihodima itd. što će omogućiti sektoru vodosnabdijevanja i sanitacije i ciljanim zajednicama da bolje izdrže klimatske šokove poput suše i ekstremno visokih temperatura u vodosnabdijevanju (jer smanjuju gubitke vode ili povećavaju raspoloživu količinu za svakog potrošača). Pored toga, obuka i izgradnja kapaciteta za poboljšanje tehničke i operativne efikasnosti usluga vodosnabdijevanja i sanitacije pomoći će u sprječavanju prelijevanja, održavanju rezervnih sistema, i stoga povećavanju otpornosti infrastrukture na češće i intenzivnije poplavne događaje.

³⁵ Partnerske lokalne samouprave u projektu MEG II odabraće među tekućim partnerima projekta MEG i onim gradovima i opštinama koje ulažu u novu veliku infrastrukturu koristeći različite finansijske mehanizme koji su trenutno dostupni u BiH (WatSan, EBRD, Svjetska banka). Izbor partnerskih lokalnih samouprava u projektu MEG II trebalo bi da bude, u idealnom slučaju, potvrđen u prvom kvartalu 2021. godine u bliskoj koordinaciji s različitim tekućim inicijativama.

³⁶ Kao dio Okvira za preokret vodovodnih komunalnih preduzeća (Water Utility Turnaround Framework – UTF), Globalna praksa za vode Svjetske banke je kreirala dijagnostički alat i metodologiju planiranja akcija kako bi se pomoglo komunalnim preduzećima da postanu „Komunalna preduzeća budućnosti“ (“Utility of the Future”- UoF). UoF koncept pruža alate za brzu (samoprocjenu) usluga, učinka i zrelosti komunalnog preduzeća i za razvoj neposrednog 100-dnevnog akcijskog plana, sa usmjerenjem na brze pobjede i, paralelno s tim, razvijanje dugoročnih planova koji su više usmjereni na budućnost.

³⁷ U saradnji sa resornim ministarstvima, neki od lokalnih samouprava i vodovodnih komunalnih preduzeća unaprijed su identifikovani za podršku tokom prve godine provedbe projekta i klasifikovani su prema nivou njihovog učinka u odnosu na niz pokazatelja. Infrastrukturne aktivnosti i aktivnosti tehničke podrške definisane su za one unaprijed identifikovane lokalne samouprave i vodovodna komunalna preduzeća, kao što je prikazano u Tabela 4: **Pojedinosti o unaprijed identifikovanim komunalnim preduzećima kojima se može pružiti podrška**.

³⁸ Molimo pogledajte u stavu 87 pojeđinosti o određenim aktivnostima na rješavanju rodni razlika (u zapošljavanju i drugim oblastima) kroz Projekt. Aktivnosti uključuju programe stažiranja i mentorstva za žene, obuke o tehničkim i liderskim vještinama za zaposlene, podizanje svijesti radi smanjenja rodni pristrasnosti i terenske aktivnosti za poticanje ulaska žena na radna mjesta u sektoru voda.

Learning Partnership - D-LeaP) i Regionalna mreža za razvoj kapaciteta (Regional Capacity Development Network - RCDN).³⁹

39. **Komponenta 3: Unapređivanje dostupnosti usluga vodosnabdijevanja i sanitacije kojima se bezbjedno upravlja i efikasnosti pružalaca usluga vodosnabdijevanja i sanitacije (60 miliona američkih dolara, što će se sufinansirati iz zajma IBRD i bespovratnog finansiranja SECO-a).** U okviru ove komponente finansiraće se investicije prema klasifikaciji nivoa učinka vodovodnih komunalnih preduzeća i potrebama utvrđenim u njihovim poslovnim planovima pripremljenim u okviru komponente 2. Finansiranje u okviru ove komponente uključuje dvije kategorije: (a) poboljšavanje učinka i efikasnosti, uključujući, ali ne ograničavajući se na implementaciju smanjenja neoprihodovane vode, programe energetske efikasnosti i poboljšanja u mjernim i komercijalnim sistemima koja bi trebalo da dovedu do smanjenja ispuštanja stakleničkih gasova (greenhouse gas - GHG)⁴⁰ i (b) izgradnja, nadogradnja, modernizacija i unapređivanje usluga i infrastrukture vodosnabdijevanja i sanitacije, uključujući postrojenja za tretman i distribuciju vode i postrojenja za sakupljanje i pročišćavanje otpadnih voda, kao i tehnička podrška koja je potrebna za poboljšavanje učinka izabranih vodovodnih komunalnih preduzeća. Sve ove aktivnosti će povećati pouzdanost i kvalitet vodosnabdijevanja, čime će ciljane zajednice postati otpornije na rizike od suše ili poplave koji pogoršavaju klimatske promjene.

40. **Finansiranje zasnovano na učinku.** U svrhu pristupa ulaganjima u okviru komponente 3, skup relevantnih minimalnih zahtjeva i ključnih indikatora učinka (key performance indicators - KPI) (tabela 2) izabran je kako bi se kvalifikovala i klasifikovala zainteresirana vodovodna komunalna preduzeća, prema njihovom nivou učinka. Oni koji se prijavljuju za sudjelovanje u okviru Komponente 3 bi trebalo da ispune minimalne zahtjeve (npr. implementacija Strategije lokalnog razvoja, potpisivanje sporazuma PSA, izvještavanje u sistemu poređenja sa referentnim vrijednostima, primjena tarifne metodologije, itd.) i, na osnovu ostalih indikatora učinka, mogli bi biti klasifikovani za drugačiji skup ulaganja u okviru komponente 3. Kompozitni indikatori učinka uspostavljeni su kao zbirni indeksi, koji sadrže pojedinačne indikatore KPI, kojima će biti dodijeljeni različiti ponderi. Ponderi težine izabrani su na osnovu procijenjene relevantnosti svakog pojedinačnog indikatora učinka u ukupnom učinku lokalne samouprave / vodovodnog komunalnog preduzeća. Lokalne samouprave / vodovodna komunalna preduzeća koja zadovolje ove minimalne zahtjeve biće bodovana i klasifikovana u kategorije učinka (npr. nizak učinak, prosječni učinak, dobar učinak, visoki učinak), na osnovu kompozitnog indikatora učinka.

Tabela 2: Minimalni zahtjevi i indikatori učinka za lokalne samouprave / vodovodna komunalna preduzeća

MR	Rukovođenje i upravljanje – Minimalni zahtjevi ⁴¹
MR1	Implementacija strategija lokalnih samouprava: Usvajanje i implementacije lokalne razvojne strategije (%)
MR2	Odgovornosti sektora vodosnabdijevanja i sanitacije: Usvajanje sporazuma PSA za definisanje odgovornosti u sektoru vodosnabdijevanja i sanitacije između lokalnih samouprava i vodovodnih komunalnih preduzeća i implementacija odredbi sporazuma PSA (%)

³⁹ D-LeaP je regionalna, integrisana i održiva inicijativa za izgradnju kapaciteta nacionalnih vodoprivrednih udruženja i pruža sveobuhvatan nastavni plan i program za zaposlene u komunalnim preduzećima za vode i otpadne vode u dunavskom regionu. Regionalna mreža za razvoj kapaciteta (Regional Capacity Development Network - RCDN) je regionalna mreža koja nudi jedinstvene proizvode za razvoj kapaciteta za vodovodne i sanitacijske usluge usmjerene na najvišu i srednju upravu u jedinicama lokalne samouprave i vodovodnim komunalnim preduzećima.

⁴⁰ Na primjer, očekuje se da će jedna od unaprijed identifikovanih investicija u vodu u opštini Čitluk predstaviti smanjenje od 20 posto u potrošnji energije.

⁴¹ Za prvu godinu MR 3 i MR 4 bili bi izuzeti dok se ne uspostavi sistem mjerenja i dok ne bude uspostavljen pravni akt. Pojednostosti koje će biti razrađene u priručniku POM.

MR3	Izveštavanje podataka o vodnim uslugama u sistem za poređenje sa referentnim vrijednostima (da/ne)
MR4	Pripremanje i usvajanje tarifne strukture zasnovane na pravnom aktu o tarifnoj metodologiji na entitetskom nivou (da/ne)
Br.	Indikator učinka (performance indicator - PI)
PI(A)	Indikatori PI za efikasnost voda i upravljanje vodama
PI(A.1)	Broj zaposlenih po priključku: Broj zaposlenih sa punim radnim vremenom (vodosnabdijevanje) u vodovodnim komunalnim preduzećima na 1.000 priključaka za vodne usluge (broj/1.000 priključaka)
PI(A.2)	Gubici vode po priključku: Ukupni (prividni i stvarni) gubici, izraženi u smislu godišnje zapremine koja se gubi po priključku za usluge (m ³ /priključak/godina kada je sistem pod pritiskom)
PI(A.3)	Standardizovana potrošnja energije: prosječna potrošnja energije za pumpanje u vodnom sistemu na 1 m ³ na 100 m po glavi (kWh/m ³ /100 m)
PI(A.4)	Aktivno kontrolisanje curenja i upravljanje curenjem: Broj curenja koja su otkrivena i popravljena zbog aktivne kontrole curenja po jedinici dužine cijevi (br./100 km/godina)
PI(B)	Indikatori PI za efikasnost i upravljanje uslugama za otpadne vode
PI(B.1)	Broj zaposlenih po priključku: Broj zaposlenih sa punim radnim vremenom (otpadne vode) u vodovodnim komunalnim preduzećima na 1.000 priključaka za usluge za otpadne vode (broj/1.000 priključaka)
PI(B.2)	Ukupna pucanja i začepjenja kanalizacije: Ukupni broj pucanja i začepjenja kanalizacije po jedinici dužine kanalizacione cijevi (br./100 km kanalizacione cijevi/godina)
PI(D)	Indikatori PI za finansijsko upravljanje, komercijalno upravljanje i upravljanje sredstvima
PI(C.1)	Ukupni odnos pokrivača troškova: Odnos između ukupnih prihoda i ukupnih troškova vodovodnih i sanitacijskih usluga (-)
PI(C.2)	Dani neplaćene prodaje (Days sales outstanding - DSO): Prosječan broj dana u toku kojih potraživanja ostanu nepokrivena prije nego što se naplate (računi potraživanja ÷ godišnji prihod × 365; dana)
PI(C.3)	Prosječna starost sredstava za vodne usluge: Amortizovana istorijska vrijednost vodnih sredstava / istorijska (nabavna) vrijednost sredstava vodnih usluga × 100 (%)

Napomena: km = kilometar; kWh = kilovat sat; LG = lokalna samouprava (local government); m = metar; m³ = kubni metar; PSA = Sporazum o javnim uslugama (Public Service Agreement); WSS = vodosnabdijevanje i sanitacija (water supply and sanitation); WU = vodovodno komunalno preduzeće (water utility company).

41. **Samo komunalnim preduzećima koja ispunjavaju minimalne zahtjeve (Tabela 2) biće dopušteno da koriste različite tipove investicija u okviru komponente 3, u zavisnosti od njihovog učinka.**⁴² U zavisnosti od početnog nivoa učinka i napretka ka postizanju dogovorenih ciljnih nivoima za njihove indikatore KPI, vodovodna komunalna preduzeća će biti prihvatljiva za finansiranje različitih mjera ulaganja u okviru komponente 3. Kako se vodovodna komunalna preduzeća budu poboljšavala od komunalnih preduzeća sa lošim učinkom do komunalnih preduzeća sa visokim učinkom, biće im omogućeno da se prijave za naprednije investicije. Pored toga, projekat je kroz SECO dodijelio 3,5 miliona američkih dolara bespovratnih sredstava za prioritarna ulaganja u te lokalne samouprave / vodovodna komunalna preduzeća koji ispunjavaju dogovorene ciljeve učinka radi stvaranja dodatnih podsticaja. Pojednostavljeni će se naći u Operativnom priručniku.

⁴² Komunalna preduzeća koja ne ispunjavaju minimalne zahtjeve primice tehničku pomoć u okviru komponente 2 kako bi poboljšala svoje upravljanje i kako bi im to omogućilo sudjelovanje u komponenti 3.

- Za one sa **nedovoljnim učinkom (underperforming)** – samo pristup tehničkoj podršci u okviru komponente 2. Pripremanje planova BP i ugovora PSA preduslov su za mogućnosti pristupa sredstvima u okviru komponente 3.
- Za one sa **niskim učinkom (Low performing - LP)** – osnovne mjere ulaganja u vodnu efikasnost (smanjenje količine neoprihodovane vode, energetska efikasnost, sistemi mjerenja i komercijalni sistemi),
- Za one sa **prosječnim učinkom (Average performing - AP)** - Pored investicijskih mjera koje su na raspolaganju lokalnim samoupravama / vodovodnim komunalnim preduzećima koja su u grupi LP, mjere ulaganja u obnovu i proširenje vodnih resursa (vezanih za pitku vodu, proširenje i rehabilitaciju vodovodne mreže, postrojenja za tretman pitke vode, uvođenje sistema SCADA, GIS itd.)
- Za one sa **dobrim učinkom (Good performing - GP)** - Pored investicijskih mjera koje su na raspolaganju lokalnim samoupravama / vodovodnim komunalnim preduzećima koja su u grupi AP, mjere za obnovu i proširenje sredstava za otpadne vode (proširenje i rehabilitacija mreže za otpadne vode, poboljšanja postojećih postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda).
- Za one sa **visokim učinkom (High performing - HP)** – Pored investicijskih mjera koje su dostupne lokalnim samoupravama / vodovodnim komunalnim preduzećima koja su u grupi GP, ulaganja u nova postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda.⁴³

Tabela 3: Indikatori učinka i okvir finansiranja

Investicijske mjere	Mogućnost za investiranje				
	Lokalne samouprave / komunalna preduzeća koja se ne kvalifikuju	Lokalne samouprave / komunalna preduzeća	Lokalne samouprave / komunalna preduzeća sa prosječnim učinkom	Lokalne samouprave / komunalna preduzeća sa dobrim učinkom	Lokalne samouprave / komunalna preduzeća sa visokim učinkom
	(1) MR=0	(1) MR>0, i (2) PI(A)=0,01-3,50	(1) MR>0, i (2) PI(A)=3,51-7,00 (3) PI(B)≥1,56	(1) MR>0, i (2) PI(A)=7,01-9,00 (3) PI(C)=1,36-1,50	(1) MR>0, i (2) PI(A)=9,01-10,00
Komponenta 2					
Tehnička podrška	Kvalifikovano	Kvalifikovano	Kvalifikovano	Kvalifikovano	Kvalifikovano
Komponenta 3					
Investicije u vodnu efikasnost					
- Smanjenje količine neoprihodovane vode (popravljanje curenja, kontrola pritiska, itd.)	Nema pristup investicijama	Pristup investicijama ⁴⁴	Pristup investicijama	Pristup investicijama	Pristup investicijama
- Mjere energetske efikasnosti					

⁴³ Projekt Svjetske banke ne bi razmatrao finansiranje izgradnje novog postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda ukoliko ne postoje jasni dokazi da lokalna samouprava / vodovodno komunalno preduzeće ima kapacitet (i finansijski i tehnički) za vođenje (upravljanje i održavanje) takvih složenih objekata.

- Sistemi za mjerenje i komercijalni sistemi					
Obnavljanje i proširivanje vodnih sredstava, druge vodne komponente					
- Obnavljanje i širenje vodnih sistema	Nema pristup investicijama	Nema pristup investicijama	Pristup investicijama	Pristup investicijama	Pristup investicijama
- Obnavljanje i izgradnja DWTP					
- SCADA, GIS, druge mjere					
Obnavljanje i proširivanje sredstava za upravljanje otpadnim vodama					
- Obnavljanje i proširivanje kanalizacione mreže	Nema pristup investicijama	Nema pristup investicijama	Pristup investicijama	Pristup investicijama	Pristup investicijama
- Unapređenja postojećih postrojenja za otpadne vode					
Izgradnja postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda					
- Nova postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda	Nema pristup investicijama	Nema pristup investicijama	Nema pristup investicijama	Pristup investicijama	Pristup investicijama

Napomena: GIS = geografski informacijski sistem (geographic information system); LG = lokalna samouprava (local government); NRW = neoprihodovana voda (nonrevenue water); PI = indikator učinka (performance indicator); SCADA = Supervizorska kontrola i prikupljanje podataka (Supervisory Control and Data Acquisition); WTP = postrojenje za tretiranje vode (water treatment plant); WWTP = postrojenje za prečišćavanje otpadnih voda (wastewater treatment plant).

C. Korisnici projekta

42. Procjenjuje se da će glavni korisnici projekta biti oko 200.000 ljudi (50 odsto njih žena) koji žive u lokalnim samoupravama koje sudjeluju. To uključuje oko 165.000 ljudi koji će imati koristi od boljeg pristupa vodnim uslugama kojima se bezbjedno upravlja⁴⁵ i 35.000 ljudi koji će imati koristi od boljeg pristupa uslugama sanitacije kojima se bezbjedno upravlja⁴⁶. Pružaoci usluga će direktno, a potrošači indirektno, dobiti koristi od poboljšanja operativnosti i efikasnosti, dok će lokalne samouprave i zajednice imati koristi od poboljšanih usluga, boljeg kvaliteta vode za piće i čistijeg vodenog okruženja. BiH će u cjelini imati koristi od ojačanog povoljnog okruženja za pružanje usluga vodosnabdijevanja i sanitacije. Plan za angažman interesnih strana služiće kao okvir za doseganje do korisnika, kao i strana koje su izložene uticaju projekta i drugih zainteresovanih strana.

D. Lanac rezultata

43. Predloženi projekat će podržati *Zajedničku viziju BiH za reformu sektora kroz jačanje institucionalnih kapaciteta za pružanje usluga vodosnabdijevanja i sanitacije, poboljšan pristup uslugama vodosnabdijevanja i*

⁴⁵ Pristup vodnim uslugama kojima se sigurno upravlja definiše se kao pristup poboljšanom izvoru koji se nalazi u prostorijama, dostupan po potrebi i bez mikrobiološke i prioritete hemijske kontaminacije, u skladu sa Zajedničkim programom monitoringa vode i sanitacije SZO / UNICEF-a. Konačni cilj utvrdiće se tokom prve godine implementacije. Obuhvata stanovništvo koje ima koristi od novih ili obnovljenih vodnih priključaka, uključujući poboljšanje kvaliteta vode i pouzdanost vodosnabdijevanja.

⁴⁶ Sanitarne usluge kojima se bezbjedno upravlja definišane su kao pristup privatnom poboljšanom objektu u kojem se fekalni otpad sigurno odlaže na lokaciju ili transportuje i tretira izvan lokacije; plus, objekt za pranje ruku sapunom i vodom, kako je definisano Zajedničkim programom monitoringa. Konačni cilj utvrdiće se tokom prve godine implementacije. Obuhvata stanovništvo koje ima koristi od novih kanalizacijskih sistema povezanih na postojeća postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda ili postrojenje za prečišćavanje otpadnih voda novoizgrađeno u okviru Projekta.

sanitacije kojima se bezbjedno upravlja i povećanu efikasnost pružalaca usluga vodosnabdijevanja i sanitacije
(kao što je prikazano na

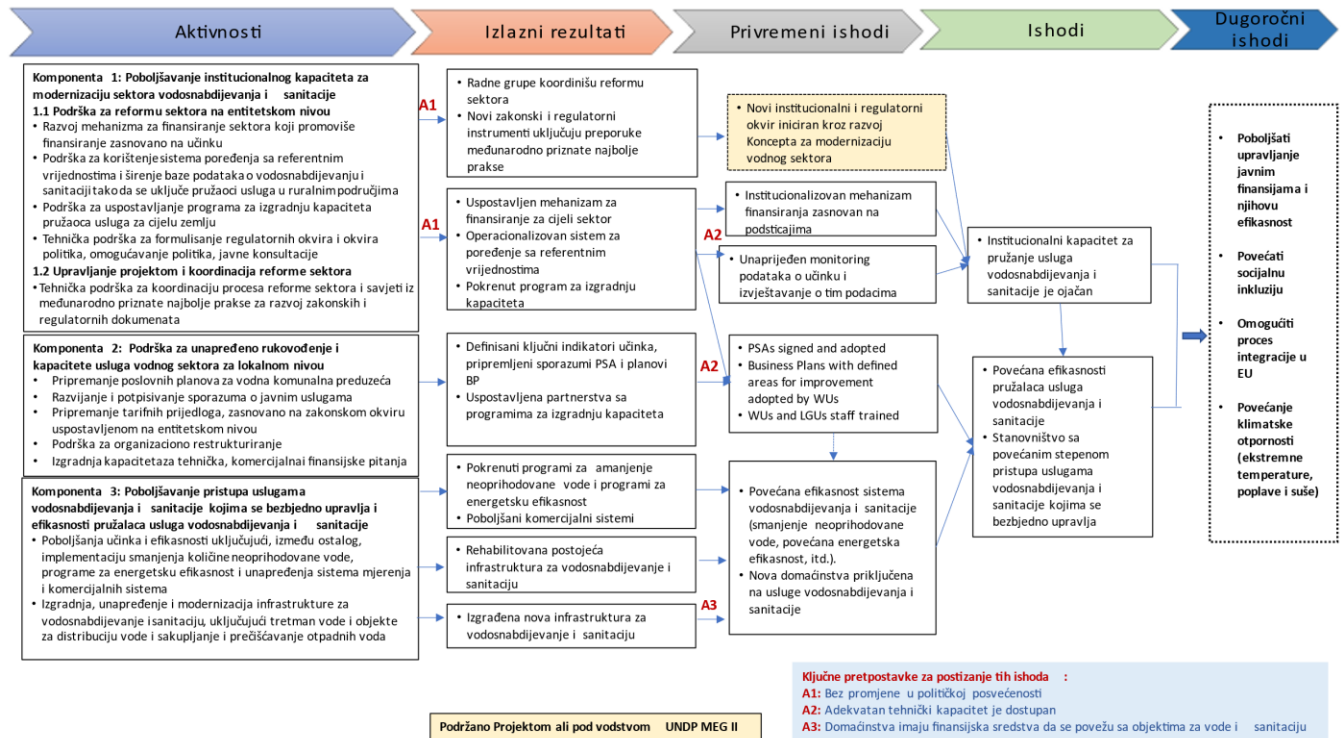
44. Slika 1). Cilj projekta je adresiranje ključnih izazova u sektoru vodosnabdijevanja i sanitacije primjenom akcija i na entitetskom i lokalnom nivou:

- Na entitetskom nivou, ima za cilj podržati sektorsku reformu institucionalizacijom mehanizma finansiranja zasnovanog na podsticajima i uspostavljanjem sistema poređenja sa referentnim vrijednostima za bolje praćenje podataka o komunalnim preduzećima. Pored toga, pružiće tehničku podršku procesu sektorske reforme koju vode entitetske vlade u koordinaciji s projektom MEG II, koji dalje podržavaju novi institucionalni i regulatorni okvir za pružanje usluga vodosnabdijevanja i sanitacije u BiH. Entitetske vlade pripremiće svoje odgovarajuće koncepte modernizacije vodnog sektora, u kom će ključne aktivnosti potrebne za jačanje ukupnog sektora biti prikazane sa odgovarajućim planom i resursima za njihovu implementaciju.⁴⁷ U roku od 6 mjeseci od efektivnosti zajma, svaka entitetska vlada predstaviće koncept sa akcionim planom na način prihvatljiv za Banku. U roku od 12 mjeseci nakon efektivnosti, a nakon toga jednom godišnje do kraja projekta, Zajmoprimac i Banka će razmatrati napredak akcionog plana.
- Na lokalnom nivou, Projekt će ojačati institucionalne kapacitete i efikasnost pružalaca usluga vodosnabdijevanja i sanitacije podržavajući pripremu sporazuma PSA i planova BP definišući područja poboljšanja i postavljajući ciljeve učinka na osnovu indikatora KPI. Takođe će podržati pripremu tarifnih prijedloga i izgradnju kapaciteta koji se odnose na tehnička, komercijalna i finansijska pitanja. Projekat će takođe finansirati ulaganja u poboljšanje efikasnosti pružalaca usluga kroz aktivnosti usmjerene na poboljšanje učinka i efikasnosti na nivou komunalnih usluga. Konačno, poboljšaće pristup uslugama vodosnabdijevanja i sanitacije kojima se bezbjedno upravlja kroz ulaganja u modernizaciju infrastrukture vodosnabdijevanja i sanitacije.

⁴⁷ Teme koje će biti obuhvaćene Konceptom modernizacije vodnog sektora uključuju: (i) harmonizovanu reformu pravnog i institucionalnog okvira za usluge vodosnabdijevanja i upravljanja otpadnim vodama u cijeloj zemlji; (ii) regulatorni i institucionalni okvir metodologije tarifa za vodu; (iii) harmonizovani sistem poređenja sa referentnim vrijednostima za vodovodna komunalna preduzeća u cijeloj zemlji; (iv) pravedan sistem subvencija za vodosnabdijevanje i usluge otpadnih voda; (v) sporazume o javnim uslugama (Public Service Agreements - PSA) između vijeća lokalne uprave, uprave i komunalnih preduzeća; (vi) detaljan plan za jačanje tehničkih, finansijskih i institucionalnih / organizacionih kapaciteta vodovodnih komunalnih preduzeća i njihovih održivih učinaka; (vii) razvoj mehanizma finansiranja sektora vodosnabdijevanja i sanitacije koji promoviše finansiranje zasnovano na učinku; i (viii) plan za uključivanje rodne perspektive u pružanje vodnih usluga.

Slika 1: Teorija promjene Projekta za modernizaciju vodosnabdijevanja i sanitacije u BiH

E. Argumentacija za angažman Banke i uloga partnera

45. **Banka ima dugogodišnje partnerstvo sa BiH kroz prethodne kreditne operacije u nekoliko područja, uključujući upravljanje otpadnim vodama, koje je donijelo važne pouke za osmišljavanje ovog projekta.** Izvještaji o završetku implementacije za dva nedavno zatvorena projekta koja je finansirala Banka, GEF Projekat za zaštitu kvaliteta voda (P085112) i Projekat za otpadne vode u Sarajevu (P090675), naglasili su potrebu za osiguravanjem održivosti investicija i posvećenost vlasti na svim vladinim nivoima da osiguraju povoljno okruženje za modernizaciju sektora poboljšanjem institucionalnog, finansijskog i regulatornog okvira u bilo kojem novom projektu. Banka je takođe podržala savjetodavne usluge i analitičke aktivnosti usmjerene na reforme opštinske vlade i jačanje lokalne samouprave za pružanje usluga (2009. godine). U novijem periodu, 2017. godine, Banka je sprovedla pregled institucionalnog okvira sektora voda sa konkretnim preporukama za poboljšavanje cjelokupnog okvira za pružanje usluga vodosnabdijevanja u BiH. Iste godine, Banka je, kroz Program za dunavske vode (Danube Water Program - DWP), između ostalog, podržala i razvoj pregleda pružanja ruralnih usluga u BiH i šest drugih zemalja. Preporuke koje proizlaze iz ovog savjetodavnog rada i lekcije naučene iz implementacije operacija zajma ključni su elementi za osmišljavanje predloženog Programa. Program DWP je takođe bio sredstvo za bavljenje sektorskim pitanjima u posljednjih pet godina, ne samo u BiH, već i u drugim zemljama regiona. Kroz njega je razvijeno nekoliko sektorskih instrumenata za sistematsku izgradnju kapaciteta i uspostavljanje referentnih vrijednosti za poboljšavanje učinka (vidjeti takođe stav 46).

46. **Nadalje, Svjetska banka je u dobrom položaju da nadgradi svoju snažnu regionalnu i globalnu stručnost i lidersku poziciju u sektoru voda BiH da podrži agendu vlada za modernizaciju sektora vodosnabdijevanja i sanitacije.** Banka ima široko međunarodno iskustvo u pružanju podrške nacionalnim programima za modernizaciju vodovodnih komunalnih preduzeća i sveobuhvatni okvir za pružanje usluga vodosnabdijevanja i sanitacije, tako da će se u BiH donijeti iskustvo i lekcije naučene iz drugih zemalja. Uz to, Banka može iskoristiti resurse za privlačenje više donatora radi stvaranja niza podsticaja i mehanizama izvršenja, osiguravajući to da investicije direktno i održivo doprinose boljim uslugama, u kontekstu pristupanja EU i usklađivanja sa zakonodavstvom EU. Uzimajući u obzir političke složenosti sistema upravljanja u zemlji, politički proces će zahtijevati pristup koji je zasnovan na stvarnosti i koji je fleksibilan, a koji je sposoban da odgovori na stvarne potrebe u sektoru i da se na njih prilagodi, za što je Banka – kao važan i već dugo prisutan finansijer sektora – dobro pozicionirana da to vodi zajedno sa drugim akterima.

Okvir 2: Podrška Svjetske banke za reformi i finansiranje za sektor vodosnabdijevanja i sanitacije

Svjetska banka se 2015. godine osvrnula na vlastita operativna iskustva kako bi razvila novi, sveobuhvatni globalni okvir za poboljšanje učinka sektora vodosnabdijevanja i sanitacije. To je dovelo do proširenja djelokruga agende sektorskih reformi, praveći pomak sa tradicionalnog fokusa na ekonomiju infrastrukture, tako da se obuhvati i dublje razumijevanje ponašanja i između sektorskih institucija i ljudi u tim institucijama. Na osnovu toga, Svjetska banka je posvetila resurse za razvoj globalne strategije za reformu urbanih voda. Za postizanje ciljeva bila je potrebna dubinska analiza. Tako su stvorene tri jedinstvene globalne inicijative:

1. **Politički, institucionalni i regulatorni (Policy, institutional, and regulatory - PIR)** podsticaji, koji razmatraju šire okruženje koje omogućava rad u sektoru, odnosno „umjeće“ reforme.
2. **Okvir za preokret vodovodnih komunalnih preduzeća (Water Utility Turnaround Framework - UTF)**, koji razmatra reforme na nivou komunalnih preduzeća, takozvana „nauka“ pružanja usluga.
3. **Maksimalno povećavanje finansiranja za razvoj (Maximizing Finance for Development - MFD)** za vodni sektor, koje razmatra pomjeranje paradigme finansiranja tako da se postignu Ciljevi održivog razvoja.

U okvirima se razmatraju slučajevi reformi iz cijelog svijeta kako bi se pokazalo kako su različite zemlje pristupile - neke uspješno, a druge manje uspješno - svojim sektorskim izazovima. Svaki od tri globalna okvira zaključuje da ne postoji jedinstveno rješenje koje bi odgovaralo svima i iznosi niz smjernica i alata za razvoj programa reformi skrojjenih prema određenom lokalnom kontekstu.

47. **Projekt predstavlja nadgradnju i proširenje uspješnog iskustva implementacije Projekta MEG.** Kao što je ranije spomenuto, MEG projekat podržava lokalne samouprave, kao i više nivoe vlasti, u poboljšavanju njihovih regulatornih okvira, sa posebnim fokusom na ekonomski sektor i sektor životne sredine i srodne javne usluge. Kroz strukturu podsticaja, MEG projekat podržava isprobavanje implementacije programa finansijskog i operativnog poboljšanja javnih vodovodnih komunalnih preduzeća. Predloženi projekat će biti nadgradnja na instrumente koji su već razvijeni u okviru MEG projekta, a korištenjem sredstava SECO cilja se na dodatnih 10 do 15 lokalnih samouprava / vodovodnih komunalnih preduzeća za jačanje kapaciteta, kako je opisano u komponenti 2. Svjetska banka će takođe angažovati svoju stručnost i ovlaštenja za sazivanje zajedno sa projektnim partnerima iz projekta MEG II, koji će zajedničkoj viziji za sektorsku reformu pružiti ključnu tehničku podršku za reformu sektora. Konkretno, Banka će biti konsultovana i uključena u rad koji se vodi u okviru projekta MEG II, između ostalog kroz pregled i razvoj politika i strategija, zajedničko utvrđivanje zadataka i raspravu o opisima zadataka i isporukama.

48. **Program za dunavske vode (Danube Water Program - DWP) takođe je finansirao razvoj i isprobavanje alata za podršku naporima na modernizaciji sektora predviđenim projektom.** Program DWP je regionalni program tehničke podrške i izgradnje kapaciteta koji od 2012. godine finansira austrijska vlada, a sprovodi se u partnerstvu Svjetske banke i Međunarodnog udruženja vodovodnih komunalnih preduzeća Podunavlja

(International Association of Water Utilities from the Danube - IAWD). Cilj mu je razviti politike i regulatorne instrumente, kao i izgradnju kapaciteta profesionalaca i kreatora politike u sektoru vodnih usluga. Program DWP je razvio i pilotirao posebne alate spremne da podrže napore na modernizaciji sektora BiH. S jedne strane, program DWP je razvio instrumente za praćenje i upoređivanje učinka komunalnih usluga, kao što su Danubis sistem za prikupljanje podataka i Danibus.org platforma za vode (<https://www.danubis.org/>). Ovi alati bi se koristili za uspostavljanje informacionog sistema za učinak vodovodnih komunalnih preduzeća i udruženja lokalnih samouprava na entitetskom nivou, praćeno obukom za pružaoce usluga o prikupljanju i upravljanju standardizovanim podacima o učinku. Dunavsko partnerstvo za učenje (Danube Learning Partnership - D-LeaP - <https://www.d-leap.org/>), inicijativa za izgradnju kapaciteta takođe razvijena u okviru programa DWP, pružila bi način za jačanje kapaciteta komunalnih preduzeća za vodosnabdijevanje vezano za brojne teme, za koje su razvijeni posebni nastavni programi. Oni uključuju ciljne kurseve za upravljanje neoprihodovanom vodom, upravljanje sredstvima i energetska efikasnost. Dodatni programi koji bi se mogli uspostaviti u budućnosti u BiH povezani su s pristupom finansiranju i planiranjem sigurnosti vode.

F. Lekcije koje su naučene i odražene u dizajnu projekta

49. **Prethodni projekti u sektoru vodosnabdijevanja i sanitacije patili su od nepovezanosti između ulaganja u infrastrukturu i ulaganja u efikasnost pružanja usluga, što je dovelo do povećanog rizika od pružanja usluga koje su ispod standarda i neodrživog pružanja usluga** (npr. postrojenje za prečišćavanje otpadnih voda u Mostaru u okviru Projekta za zaštitu kvaliteta voda (P085112), Projekt za otpadne vode u Sarajevu (P090675)). Ranija podrška međunarodnih finansijskih institucija sektoru vodosnabdijevanja i sanitacije stavljala je naglasak na infrastrukturna ulaganja. Stoga će ova operacija uslovljavati ulaganja u infrastrukturu zadovoljavajućom efikasnošću i učinkom komunalnih preduzeća i pružati podršku u obliku koji zavisi od nivoa učinka svakog komunalnog preduzeća, kako bi se podstaknulo poboljšavanje učinka.

50. **Jačanje povoljnog okruženja i stvaranje kulture zasnovane na učinku za pružanje usluga ključni je stub za preokret i poboljšanje učinka komunalnih preduzeća i, u konačnici, poboljšanje vodnih i sanitarnih usluga.** Globalno iskustvo Banke u vodosnabdijevanju i njeno sudjelovanje u vodnom sektoru u BiH od 1997. godine donijelo je nekoliko korisnih lekcija koje se ogledaju u dizajnu predloženog projekta. Kao što je iskustvo u BiH pokazalo, komunalna preduzeća se, u nedostatku okruženja koje omogućava rad sektora, mogu naći zarobljena u začaranom krugu, gdje neefikasne i neodržive prakse postaju norma. Nedavno je Svjetska banka posvetila značajne resurse za razvoj globalne strategije za reformu sektora voda i pružila zemljama klijentima skup smjernica i alata razvoju programa reformi prilagođenih određenom lokalnom kontekstu. Okvir komunalnih preduzeća budućnosti Svjetske banke naglašava ulogu okvira rukovođenja i povoljnog okruženja kao osnovnog stuba za preokret i jačanje učinka komunalnih preduzeća. Dizajn projekta pažljivo kombinuje skup podsticaja za učinak i aktivnosti tehničke podrške sa ciljem poboljšavanja povoljnog okruženja, kao i učinka vodovodnih komunalnih preduzeća koji sudjeluju. Pored toga, mjere podržane Projektom (direktno ili kroz saradnju s drugim finansijerima) radiće na prekidanju začaranih krugova u sektoru, stavljajući snažan fokus na institucije, politike i propise na entitetskom nivou koji će stvoriti i njegovati okruženje u kojem vodovodna komunalna preduzeća mogu djelotvorno poboljšati svoje usluge za postojeće potrošače i proširiti svoj rad na druga uslužna područja.

51. **Usvajanje zdravog okvira politika za povrat troškova ključno je za osiguranje kvaliteta i održivosti vodnih i sanitarnih usluga.** Postojećem okviru pružanja usluga u BiH nedostaje zdrav pristup prema povratu troškova za

rad i održavanje, bez jasnih podsticaja i mjera za preuzimanje odgovornosti. Kao rezultat toga, vodovodna komunalna preduzeća su u opštem slučaju nedovoljno finansirana, kvalitet i efikasnost vodnih i sanitarnih usluga su ispod standarda, a proširenje pokrivenosti ugroženo je ograničenim kapacitetima vodovodnih komunalnih preduzeća za ulaganje. U okviru projekta se ovo pitanje nastoji riješiti pružanjem podrške za pripremanje planova BP i sporazuma PSA komunalnih preduzeća na lokalnom nivou, kao i poboljšanom tarifnom metodologijom na entitetskom i kantonalnom nivou, dopunjenom uspostavljanjem sektorskog mehanizma finansiranja zasnovanog na učinku, koji će pružiti poticaje lokalnim samoupravama i vodovodnim komunalnim preduzećima da nastave da rade na povratu troškova.

52. Posvećenost interesnih strana na svim nivoima neophodna je za pojačavanje projekta i održive ishode. Posvećenost od najvišeg nivoa vlasti, pa sve do građana, od ključne je važnosti za uspješne ishode projekta. Vlade FBiH i RS pokazale su posvećenost kroz koordinaciju između različitih nivoa vlasti i pružalaca usluga, kao i sa Svjetskom bankom, tokom cijelog procesa pripreme projekata. Stoga bi projekt podržao koordinaciju s drugim međunarodnim partnerima, kako bi se građanima osigurala odgovarajuća komunikacija u procesu reforme.

53. Pilot projekti zasnovani na učinku pokazali su uspješne rezultate u okviru projekta MEG, što će dobiti nove dimenzije kroz ovaj Projekt. Lekcije iz implementacije prve faze MEG projekta direktno se primjenjuju na ovaj projekt. MEG projekat je pokazao da postoje zakonski nedefinisane ili slabo definisane odgovornosti kada je u pitanju pružanje vodnih usluga na lokalnom nivou. Međutim, ti jazovi su uspješno premošteni uspostavljanjem sporazuma PSA, potpisanih između lokalnih samouprava i njihovih vodovodnih komunalnih preduzeća. Sporazumi PSA, potpisani u 16 lokalnih samouprava u okviru Projekta MEG u protekle dvije godine, predstavljaju konkretne i djelotvorne zaloge, s jasno utvrđenim ulogama i odgovornostima za sve uključene strane. Implementacija sporazuma PSA omogućila je vodovodnim komunalnim preduzećima da počnu da igraju partnersku ulogu sa svojim lokalnim samoupravama i efikasno se bave pojedinačnim odgovornostima i obavezama u sklopu toga. Dobri rezultati na terenu potvrđuju da bi sporazum PSA mogao i trebalo da bude institucionalizovan, proširen i umnožen u cijeloj zemlji i da tako pruži platformu za poboljšavanje pružanja javnih vodnih usluga.

54. Sektorska i institucionalna reforma i poboljšavanje održivosti pružanja usluga vodosnabdijevanja i sanitacije dugoročni su procesi koji zahtijevaju trajnu posvećenost i podršku. Ne može se očekivati da će se usvajanje i internalizacija reformi u sektoru i komunalnim preduzećima postići u kratkom periodu; ovi izazovni ciljevi zahtijevaju suštinsku i trajnu posvećenost donosilaca odluka, rukovodilaca komunalnih preduzeća, te razvojnih partnera. Važnijim očekivanjima vezanim za projektne rezultate trebalo bi upravljati realno, uz razumijevanje da će u većini slučajeva biti potrebna naknadna prateća podrška. S tim u vezi, predloženi projekt razvijen je s dugoročnim angažmanom na umu, slijedeći *Zajedničku viziju BiH za reformu sektora*. Predviđa se potencijalno dodatno finansiranje ili naknadna prateća operacija, u svakom slučaju uslovljena zadovoljavajućim učinkom projekta.

III. IMPLEMENTACIONI ARANŽMANI

A. Institucionalni i implementacioni aranžmani

55. Implementaciju projekta preduzeće jedinice za implementaciju projekta unutar resornih ministarstava svakog od entiteta. U FBiH, postojeća jedinica za implementaciju projekata za implementaciju projekata za vode

i sanitaciju u okviru Ministarstva poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva biće odgovorna za implementaciju aktivnosti u FBiH. Agencije za vode za sliv Save i Jadrana pružaće tehničku podršku. Na osnovu urađenih procjena, jedinica za implementaciju projekata biće ojačana dodatnim stručnjacima (specijalista za nabavke, finansijski specijalista, specijalista za monitoring i evaluaciju, specijalista za politike životne sredine i socijalne politike, inženjer / tehnička podrška). U RS će postojeća jedinica za implementaciju projekata, Jedinica za koordinaciju poljoprivrednih projekata (Agriculture Project Coordination Unit - APCU) pri Ministarstvu poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede implementirati projekat, a tehničku podršku će pružati Javna ustanova Vode Republike Srpske. Na osnovu procjene jedinice APCU, ona imaju kapacitet za implementaciju projekta, ali se predlaže daljnje jačanje (posebno za zaštitne mehanizme za životnu sredinu i socijalne aspekte, monitoring i evaluaciju i inženjering / tehničku podršku). Obje jedinice PIU angažovaće konsultantsku firmu za tehničku podršku za pružanje ad hoc podrške kada ona bude potrebna za opštu implementaciju projekta, kao i tehničku podršku i u RS i u FBiH.

56. Svaka jedinica PIU biće odgovorna za implementaciju dodijeljenih entitetskih projektnih aktivnosti, izvršavanje nabavke i nadzora / monitoringa ugovora, održavanje efikasnih postupaka interne kontrole, obračunavanje izdataka u svojim postojećim budžetskim računovodstvenim sistemima, primanje sredstava, izvršavanje isplata i osiguravanje dokumentacije i informacija koje se odnose na upotrebu zajma / bespovratnih sredstava, izvještaja o rashodima (statement of expenditures - SOE), dokumentacije o prihvatljivim izdacima, te izvještavanje o projektu i monitoring.

57. **U svakoj opštini koja će sudjelovati uspostaviće se Tim za implementaciju projekta (Project Implementation Team - PIT) koji bi trebalo da se sastoji od predstavnika lokalne samouprave / vodovodnog komunalnog preduzeća.** Tim PIT će pripremati dokumentaciju potrebnu za tenderske postupke i dostavljati ju jedinici PIU / APCU. Sprovodiće dnevnu koordinaciju aktivnosti i redovno izvještavati jedinicu PIU / APCU. Jedinica PIU / APCU će organizovati potrebnu obuku za osoblje timova PIT kako bi ojačala kapacitete na lokalnom nivou (uključujući obuke o nabavkama, finansijskom upravljanju i isplatama, finansijskom izvještavanju, monitoringu i evaluaciji, zaštitnim mehanizmima za životnu sredinu i socijalne aspekte). Pojediniosti o odnosima između jedinice PIU / APCU i timova PIT biće definisane u Operativnom priručniku projekta (Project Operational Manual - POM). Robu, radove, konsultantske usluge potrebne za svaki Potprojekat u dijelovima A.3 i B.3 projekta centralno će nabavljati PIU svakog entiteta za opštinu učesnicu. Ugovor(i) o potprojektu koji(e) će sklopiti entitet i opština učesnica predviđaće, između ostalog, obaveze koje zahtijevaju da se nabavljena roba, usluge prenose/izvode za opštinu učesnicu za potrebe Potprojekata, kao i sve uslove za nadoknadu odgovarajuće opštine za robu, radove i usluge Zajmoprimcu/Subjektu za implementaciju projekta.

58. **Jedinice PIU FBiH i APCU RS imaće jasan mandat za koordinaciju sa entitetskim međusektorskim radnim grupama radi prenosa znanja u instituciju po završetku Projekta.** Koordinacija i konsultacije između različitih nivoa vlasti i vodovodnih komunalnih preduzeća, kao i doseganje do građana i konsultacije sa građanima biće važni za uspjeh reforme.⁴⁸ Jedinica PIU / APCU će služiti kao privremeni operativni sekretarijat entitetskih međusektorskih radnih grupa.

B. Aranžmani za monitoring i evaluaciju rezultata

⁴⁸ Te radne grupe su u procesu uspostavljanja na entitetskom nivou, a sastojće se od predstavnika relevantnih entitetskih ministarstava, profesionalnih udruženja (vodovodnih komunalnih preduzeća i lokalnih samouprava) i agencija za vode. Svaki od dva entiteta osnovao bi svoju radnu grupu sa pojedinačno dodijeljenim karakteristikama i učešćem relevantnih institucija u svakom entitetu.

59. **Monitoring i evaluacija ishoda i rezultata tokom implementacije slijedili bi standardnu praksu Svjetske banke.** Izvještavanje o napretku u postizanju cilja PDO i indikatora rezultata biće odgovornost jedinica PIU u FBiH i RS. Jedinica APCU ima iskustva u implementaciji drugih projekata Svjetske banke, dok je jedinica PIU implementirala projekte koje su finansirale druge međunarodne finansijske institucije (npr. Evropska investicijska banka). Tromjesečne izvještaje pripremaće vodovodna komunalna preduzeća, u formatu koji će se usaglasiti sa Svjetskom bankom. Jedinice PIU će objedinjavati podatke na nivou projekta i izrađivati polugodišnje izvještaje.

60. **Detaljan pregled napretka u implementaciji sprovedeće se u okviru Srednjoročnog pregleda projekta kako bi se procijenio potencijal za dodatno finansiranje.** U zavisnosti od zadovoljavajuće implementacije projektnih aktivnosti i aktivnosti uključenih u Koncept modernizacije vodnog sektora, Svjetska banka će razmotriti pružanje daljnje podrške sektoru voda u BiH, na primjer, kroz potencijalno Dodatno finansiranje projekta ili naknadno prateće angažovanje. Pristup će pomoći u konsolidaciji izgradnje kapaciteta, reformskih akcija i ulaganja u ciljanje lokalne samouprave i komunalna preduzeća, uz istovremeno omogućavanje povećavanja dimenzija projektnih aktivnosti u drugim lokalnim samoupravama i vodovodnim komunalnim preduzećima širom BiH.

61. **Razvoj funkcionalnog sistema referentnih vrijednosti za poređenje za komunalna preduzeća** za sektor vodosnabdijevanja i sanitacije integrisan je u potkomponentu 1 projektnog dizajna. Projekt uključuje prikupljanje i ocjenu učinka komunalnih preduzeća kao alat za izbor optimalnog oblika pomoći svakom komunalnom poduzeću u okviru Projekta.

C. Održivost

62. **Tehnička i operativna održivost.** Održivost ulaganja u infrastrukturu vodosnabdijevanja i upravljanja otpadnim vodama koja će se finansirati kroz projekat biće osigurana kroz (i) postupak izbora komunalnih preduzeća i (ii) implementaciju ciljanih aktivnosti za poboljšavanje učinka, što će uključivati sve elemente učinka komunalnih preduzeća (komercijalni, tehnički, finansijski, ljudski resursi, te organizacija i strategija). Održivost finansiranih investicija jedan je od fokusa projekta. Da bi se to postiglo, projekt će implementirati postupak izbora komunalnih preduzeća kako bi se osiguralo da komunalna preduzeća sa prosječnim ili dobrim učinkom dobiju pristup sredstvima za finansiranje infrastrukture. Paralelno s tim, od komunalnih preduzeća sa nedovoljnim ili slabim učinkom zahtijevaće se da pripreme i primijene odgovarajuće planove BP. Kao što je ranije napomenuto, planovi BP će imati za cilj rješavanje faktora koji utiču na operativne i finansijske učinke komunalnih preduzeća, kao što su poboljšana energetska efikasnost, bolje upravljanje sredstvima, optimizacija sistema putem računarskog modeliranja i smanjenje gubitaka vode, te troškova rada i održavanja. Tehnička i operativna održivost vodovodnih komunalnih preduzeća koja će sudjelovati pomoći će jačanju otpornosti lokalnog stanovništva na vremenske rizike pogoršane klimatskim promjenama, poput suše i poplava. Konačno, kroz napore za institucionalno jačanje koji su podržani Projektom izgrađiće se kapaciteti na nivou komunalnih preduzeća koji će opremiti osoblje osnovnim vještinama i metodama za održavanje investicija koje su sprovedene.

63. **Održivost sa stanovišta životne sredine i socijalnih pitanja.** Očekuje se da će rehabilitacija postojećih vodnih sistema smanjiti gubitke vode za 10–15 posto, istovremeno stvarajući uštedu energije, obezbjeđujući tako održiviju upotrebu vodnih resursa pri pokrivanju potražnje stanovništva. Očekuje se da će izgradnja nove vodne infrastrukture donijeti koristi za ljude koji se trenutno oslanjaju na neregulisano samosnabdijevanje ili su povezani na sisteme kojima upravljaju lokalne zajednice koje nemaju odgovarajući kapacitet za upravljanje sistemima. Stoga će Projekt pružiti priliku za bolju kontrolu zahvatanja vodnih resursa i za poboljšavanje usluga kroz ozvaničavanje

pružanja usluga. Rehabilitacija i izgradnja kanalizacionih mreža i postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda imaće dugotrajan pozitivan uticaj na zdravlje opsluženih zajednica kroz smanjenje rizika od bolesti koje se prenose vodom. Takođe će poboljšati kvalitet okolnih vodnih tijela i cjelokupno zdravlje sliva, jer je zaštita životne sredine eliminacijom zagađenja glavni razlog za izgradnju ovih objekata. Aktivnosti uključivanja građana i redovna komunikacija sa interesnim stranama Projekta osiguraće socijalnu održivost investicija. Sve investicije predložene za finansiranje u okviru projekta proći će pregled pitanja životne sredine i socijalnih pitanja prije odobravanja i biće uslovljene odgovarajućim nadzorom tokom gradnje.

64. **Finansijska održivost.** Koncept projekta osmišljen je tako da podrži poboljšavanje operativnih i finansijskih učinaka komunalnih preduzeća koja sudjeluju, što će samo po sebi pozitivno uticati na finansijsku održivost i podržati princip maksimalnog povećavanja finansiranja za razvoj (maximizing finance for development - MFD - vidjeti okvir 2) jer mu je cilj podržati poboljšanja u povoljnom okruženju za komunalna preduzeća sa visokim učinkom, tako da ona da poboljšaju svoju kreditnu sposobnost i postepeno napreduju ka nivou zrelosti koji bi mogao privući komercijalno finansiranje. Rješavanje finansijske održivosti vodovodnih komunalnih preduzeća takođe će im omogućiti da djelotvornije odgovore na klimatske katastrofe. To će omogućiti usmjeravanje više sredstava za održavanje infrastrukture, a time i smanjiti šansu da ta sredstva za vode i otpadne vode ili pumpne stanice budu preopterećena ili oštećena tokom katastrofa, kao što su poplave.

IV. SAŽETI PREGLED OCJENE PROJEKTA

A. Tehnička, ekonomska i finansijska analiza

Tehnička analiza

65. Projekt je tehnički osmišljen tako da odgovori na najhitnije izazove u vodnom sektoru u BiH; naime, potrebu za jačanjem institucionalnih kapaciteta za poboljšavanje pružanja usluga, uključujući kulturu ostvarivanja učinka i preuzimanja odgovornosti među različitim akterima, te potrebu da se nastavi sa modernizacijom, unapređivanjem i proširivanjem postojeće infrastrukture.

66. Na strani institucionalnih kapaciteta, projekt će podržati oba entiteta u jačanju njihove sektorske politike i regulatornih okvira. Ova podrška bi se pružala kroz niz aktivnosti tehničke pomoći, koje će predložiti ključne inpute za utvrđena prioritetna područja (npr. sektorski mehanizam finansiranja, procjena učinka itd.). Ovaj projekt osmišljen je da slijedi pristup definisan Zajedničkom vizijom i strategijom razvoja sektora vlade i mapom puta reforme. Dopuniće aktivnosti koje podržavaju razvojni partneri, posebno projekt UNDP MEG II.

67. Projekt je osmišljen tako da se bavi i institucionalnim izazovima na opštinskom nivou. Aktivnosti planirane u okviru projekta podstiće i omogućiti da se vodovodna komunalna preduzeća i lokalne samouprave usklade sa institucionalnim i regulatornim okvirom uspostavljenim na entitetskom nivou. Istovremeno, intervencije u vodovodnim komunalnim preduzećima podržaće njihove napore na reformi i modernizaciji kako bi se poboljšalo održivo pružanje usluga vodosnabdijevanja i sanitacije na opštinskom nivou. Aktivnosti podržane projektom na svakom odabranom vodovodnom komunalnom preduzeću prilagodiće se specifičnim potrebama utvrđenim solidnom metodologijom i provodiće se na način koji gradi i ostavlja kapacitete u komunalnom preduzeću koje je korisnik.

68. Projekt će uvesti inovativan pristup za kontekst BiH koji se temelji na relevantnim međunarodnim standardima. Kroz mehanizam finansiranja zasnovan na učinku i na podsticajima, koji će se uvesti kroz projekat, entitetska vlada će moći dodijeliti resurse na način koji ne samo da finansira vodovodna komunalna preduzeća sa kapacitetom da pružaju usluge na održiv način, već ih i podstiče da nastave s naporima za poboljšavanje učinka, kao načinom za osiguravanje dodatnih resursa. Kroz ovaj pristup projekt će mobilizovati značajne resurse za podršku opštinskim upravama ulaganjem u infrastrukturu za poboljšavanje pristupa, kvaliteta i efikasnosti pružanja usluga vodovodnih komunalnih preduzeća.

69. U skladu sa kriterijumima koji su uspostavljeni u Tabela 2 i Tabela 3, unaprijed je identifikovana grupa lokalnih samouprava / vodovodnih komunalnih preduzeća kod kojih ne postoje dileme, koji ispunjavaju sve minimalne zahtjeve u pogledu učinka (komunalna preduzeća sa *prosječnim* i *dobrim učinkom*) i definisane su konkretne aktivnosti s naprednim procjenama izvodljivosti. Procijenjena je spremnost u pogledu napredovanja u pripremi tenderske dokumentacije i usklađenosti zaštitnih mjera za te konkretne lokacije i zaključeno je da se s razlogom može očekivati da će nabavka za unaprijed izabrane aktivnosti biti započeta tokom prve godine implementacije Projekta. Pored toga, u skladu sa principom podržavanja napora na institucionalnom jačanju uključenih vodovodnih komunalnih preduzeća, sve infrastrukturne aktivnosti povezane su s tehničkom podrškom u okviru Komponente 2 sa ciljem povećanja efikasnosti komunalnog preduzeća i, u konačnici, poboljšavanja usluga

koje se pružaju. Dodatne lokalne samouprave i vodovodna komunalna preduzeća koja će biti uključena u Projekt biće identifikovana tokom prve godine implementacije projekta, a uključivaće i one sa nižim nivoom učinka, za koje će se finansijska podrška prvo usmjeriti na aktivnosti tehničke podrške, kako bi se poboljšao njihov nivo učinka. U Tabela 4 predstavljene su pojedinosti o aktivnostima koje će biti podržane u unaprijed izabranim opštinama, kao i ocjena učinka, što čini lokalne samouprave / vodovodna komunalna preduzeća podobnim za vrstu aktivnosti koja se finansira.

Tabela 4: Pojedinosti o unaprijed identifikovanim komunalnim preduzećima kojima se može pružiti podrška

Entitet	Opština / lokalna samouprava	Nivo učinka	Aktivnost	Iznos, u milionima EUR
FBiH	Tešanj	Dobar učinak	Izgradnja novog postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda (35.000 PE).	7,6
			Konsultantske usluge za ocjenjivanje i jačanje tehničkih, finansijskih i komercijalnih aktivnosti, kako se predlaže u sporazumu PSA i poslovnom planu.	0,2
FBiH	Čitluk	Prosječan učinak	Rehabilitacija postojećeg rezervoara za vodu i glavne cijevi za snabdijevanje za popravljavanje curenja i smanjivanje količine neoprihodovane vode i potrošnje energije.	1,3
			Konsultantske usluge razvoj sporazuma PSA i poslovnog plana, uključujući razvoj strategije za smanjivanje količine neoprihodovane vode.	0,2
FBiH	Gračanica	Dobar učinak	Rehabilitacija postojećeg prenosnog cjevovoda radi smanjivanja količine neoprihodovane vode i izgradnja novog sistema distribucije vode.	0,9
			Konsultantske usluge za ocjenjivanje i jačanje tehničkih, finansijskih i komercijalnih aktivnosti kako se predlaže u postojećem poslovnom planu i sporazumu PSA.	0,2
FBiH	Široki brijeg	Prosječan učinak	Proširivanje sistema vodosnabdijevanja u opštini (izgradnja rezervoara za vodu i glavne cijevi za vodosnabdijevanje).	1,6
			Konsultantske usluge za razvoj sporazuma PSA sa fokusom na osoblje i poslovnog plana sa fokusom na aktivnu kontrolu curenja.	0,2
RS	Doboj	Dobar učinak	Izgradnja novog vodozahvata, rekonstrukcija vodovodne mreže, izgradnja zasebnog kolektora za oborinske vode.	9,84
			Konsultantske usluge za ocjenjivanje i jačanje tehničkih, finansijskih i komercijalnih aktivnosti kako se predlaže u postojećem poslovnom planu i sporazumu PSA sa fokusom na osoblju i planu za smanjivanje korištenja energije.	0,2
RS	Istočno Sarajevo	Prosječan učinak	Rekonstrukcija rezervoara za vodu Tilava.	2,25
			Konsultantske usluge za razvijanje sporazuma PSA sa fokusom na osoblje i poslovnog plana čiji bi fokus bio na smanjivanju količine neoprihodovane vode i planu za uštedu energije.	0,2
RS	Laktaši	Prosječan učinak	Izgradnja / proširenje vodosnabdijevanja u opštini.	2,05

			Konsultantske usluge za razvijanje sporazuma PSA i poslovnog plana sa fokusom na smanjenje količine neoprihodovane vode, plan za uštedu energije i aktivnu kontrolu curenja.	0,2
RS	Prnjavor	Prosječan učinak	Izgradnja vodovodne i kanalizacione mreže.	1,53
			Konsultantske usluge za ocjenjivanje i jačanje tehničkih, finansijskih i komercijalnih aktivnosti, kako se predlaže u postojećim sporazumima PSA sa fokusom na osoblje i poslovni plan sa fokusom na kontrolisanje curenja.	0,2
RS	Zvornik	Prosječan učinak ⁴⁹	Izgradnja kanalizacione mreže i postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda.	5,62
			Konsultantske usluge za razvijanje sporazuma PSA sa fokusom na osoblje i poslovni plan sa ciljem unapređivanja efikasnosti usluga sa fokusom na kontrolisanje curenja.	0,2
RS	Trebinje	Prosječan učinak	Izgradnja / rekonstrukcija vodovodne i kanalizacione mreže.	2,55
			Konsultantske usluge za razvijanje sporazuma PSA i poslovnog plana	0,2
UKUPNO				37,24

Napomena: FBiH = Federacija Bosne i Hercegovina; LG = lokalna samouprava (local government); NRW = neoprihodovana voda (nonrevenue water); PE = ekvivalent stanovnika (population equivalent); PSA = Sporazum o pružanju javnih usluga (Public Service Agreement); RS = Republika Srpska; WWTP = postrojenje za prečišćavanje otpadnih voda (wastewater treatment plant).

Ekonomska analiza

70. Ekonomska analiza je izvršena za uzorak od tri potprojekta u opštinama Tešanj, Čitluk i Doboj.

71. *Analiza isplativosti.* Da bi se osigurala isplativost investicija koje se implementiraju, metodologija najnižih troškova primijenjena je na dizajn rješenja.

- i. *Potprojekt za postrojenje za prečišćavanje otpadnih voda u Tešnju.* Potprojekt je ispitan s nekoliko aspekata, kako bi se identifikovalo najisplativije rješenje za izgradnju postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda, uključujući poređenje centralizovanog tretmana i lokalnog tretmana; razmatranje različitih lokacija uređaja za prečišćavanje; i te izbor projekta za procesa prečišćavanja.
- ii. *Potprojekt za vodosnabdijevanje i energetska efikasnost za Čitluk.* Analiza potprojekta sastojala se od iznalaženja najoptimalnije opcije vezano za smanjenje troškova energije, u odnosu na kapitalne izdatke.
- iii. *Potprojekt za vodosnabdijevanje i smanjenje količine neoprihodovane vode za Doboj.* Zamjena tri postojeća bunara ispitana je sa stanovišta dostupnosti izvora vode u blizini grada. Ugradnja kolektora / presrećača oborinskih voda analizirana je vezano za tehniku ugradnje, kako bi se izbjeglo ometanje saobraćaja i svakodnevnog života. Lokacija projekta za smanjenje količine neoprihodovane vode izabrana je na osnovu tekućeg nivoa radova na popravkama.

⁴⁹ Procjena provedena u Zvorniku pokazala je da će, iako je trenutni učinak ocijenjen prosječnim, kroz implementaciju određenih mjera on biti nadograđen na dobar. Predstavnicima opštine je objašnjeno da će postizanje takvog poboljšanja biti preduslov za ispunjavanje uslova za finansiranje.

72. *Analiza troškova i koristi.* Izabrane investicije će donijeti ekonomske koristi opštinama koje učestvuju. U Tešnju i nizvodno od opštine postrojenje za prečišćavanje otpadnih voda će lokalnom stanovništvu donijeti koristi sa stanovišta životne energije od izbjegnute eutrofikacije unutrašnjih voda i zdravstvene koristi, a zaštitice i izvore pitke vode. Stanovnici Čitluka imaju smanjene troškove potrošnje energije zbog smanjenog pumpanja vode. U Doboju će stanovnici imati dodatno snabdijevanje sa nižim troškovima usluge. Osim lokalnih ekonomskih koristi, ulaganja u Tešanj i Čitluk proizvešće globalne koristi za životnu sredinu smanjenjem stakleničkih gasova i drugih zagađivača.

73. Za postrojenje za prečišćavanje otpadnih voda u Tešnju izbjegnuta je kvantitativna analiza troškova i koristi, jer je direktne koristi teško odrediti na razuman i pouzdan način. Opravdanje za investiciju počiva kao takvo na ekonomskoj isplativosti, a alternativa neprimjenjivanju tretmana je ukinuta zbog razloga neophodnosti. BiH je na putu da postane članica EU koja će implementirati direktive EU, što zahtijeva pročišćavanje otpadnih voda u gradovima s više od 2.000 stanovnika. Na osnovu nalaza vladine studije o prečišćavanju otpadnih voda u Slovačkoj, usredotočenoj na određivanje cijena u sjeni za uklanjanje zagađivača, ulaganjem u Tešanj može se postići ekonomski povrat od više od 30 posto. I Slovačka i BiH nalaze se u slivu Dunava i kao takve doprinose eutrofikaciji istih unutrašnjih voda. U **Error! Not a valid bookmark self-reference.** prikazani su rezultati analize troškova i koristi i ispuštanje stakleničkih plinova.

Tabela 5: Rezultati ekonomske analize u izabranim opštinama¹

Opštinske investicije	EIRR ¹	ENPV ¹ USD, u hiljadama	Ispuštanja stakleničkih gasova tCO ₂ -ekv, godišnje
PPOV u Tešnju	Nije primjenljivo	Nije primjenljivo	+111
WS i EE u Čitluku	14%	1,209	-1.090
WS i NRW u Doboju ³	9%	151	0

1. Projekcije za analizu povrata uključivale su 20 godina troškova i koristi u realnim iznosima. Za izračunavanje NPV uvedena je socijalna diskontna stopa od 6 posto.

2. Uz globalne koristi od smanjenja emisije stakleničkih gasov na osnovu IPCC bazne cijene u sjeni za CO₂.

3. Samo je dio koji se odnosi na NRW od 0,43 USD analiziran u smislu povrata na investiciju.

Napomena: EE = energetska efikasnost (energy efficiency); EIRR = ekonomska interna stopa povrata (economic internal rate of return); ENPV = očekivana neto sadašnja vrijednost (expected net present value); GHG = staklenički gasovi (greenhouse gas); NRW = neoprihodovana voda (nonrevenue water); tCO₂-ekv = ekvivalent količine ugljen dioksida u tonama (tons of carbon dioxide equivalent); WS = vodosnabdijevanje (water supply); WWTP = postrojenje za prečišćavanje otpadnih voda (wastewater treatment plant).

n.a. - nije primjenljivo (Not applicable)

Finansijska analiza

74. *Finansijska IRR i NPV analiza investicijskih aktivnosti.* Analizirane su tri investicione aktivnosti u Tešnju, Čitluku i Doboju u pogledu njihovog finansijskog povrata na ulaganja. Projekt za postrojenje za prečišćavanje otpadnih voda u Tešnju implementira se za opšte javno dobro i ne pretpostavlja se da donosi finansijske povrate. Projekt za energetska efikasnost u Čitluku sprovodi se iz finansijskih razloga kako bi se osigurala ušteda iznad uloženi investicija. Projekt za neoprihodovanu vodu u Doboju odnosi se na uštedu troškova i smanjenje curenja - dok se premještanje bunara i izgradnja presretača za oborinske vode implementiraju za opšte javno dobro. Rezultati analize prikazani su u Tabela 6.

Tabela 6: Rezultati finansijske analize u izabranim opštinama

Opštinske investicije	Ukupne investicije USD, u hiljadama	FIRR	FNPV USD, u hiljadama	Neto prihod komunalnog preduzeća USD, u hiljadama
PPOV u Tešnju	8.90	Nije primjenljivo	Nije primjenljivo	0.11
WS i EE u Čitluku	1.50	10%	0.76	0.02
WS i NRW u Doboju	2.00	7%	0.12	0.01

1. Projekcije za analizu povrata uključivale su 20 godina troškova i koristi u realnim iznosima. Za izračunavanje NPV uvedena je socijalna diskontna stopa od 6 posto.

2. Samo je dio koji se odnosi na NRW od 0,43 USD analiziran u smislu povrata na investiciju.

Napomena: EE = energetska efikasnost (energy efficiency); FIRR = finansijska interna stopa povrata (financial internal rate of return);

FNPV = finansijska neto sadašnja vrijednost (financial net present value); GHG = staklenički gasovi (greenhouse gas); NRW =

neoprihodovana voda (nonrevenue water); tCO₂-ekv = ekvivalent količine ugljen dioksida u tonama (tons of carbon dioxide equivalent);

WS = vodosnabdijevanje (water supply); WWTP = postrojenje za prečišćavanje otpadnih voda (wastewater treatment plant).

n.a. - nije primjenljivo (Not applicable)

B. Povjerenička pitanja

(i) Finansijsko upravljanje

75. **Postojeći aranžmani za finansijsko upravljanje u jedinicama PIU FBiH i APCU RS odgovorni za implementaciju projekata ocijenjeni su kako bi se utvrdilo da li su ovi aranžmani (budžetiranje, računovodstvo, izvještavanje, interna kontrola, zapošljavanje, protok sredstava i revizija) prihvatljivi.** Zavisno od implementacije dogovorenog akcionog plana navedenog u nastavku, smatra se da aranžmani za finansijsko upravljanje ispunjavaju minimalne zahtjeve operativnih politika Svjetske banke.

76. **Dogovoreno je da se implementira akcioni plan za jačanje aranžmana za finansijsko upravljanje.** Te radnje uključuju: (i) angažovanje menadžera za finansijsko upravljanje u jedinici PIU FBiH (uslov za efektivnost); (ii) nabavku softvera za računovodstvo projekta (uslov za efektivnost), (iii) ažuriranje postojećih odjeljaka o finansijskom upravljanju u priručniku POM za jedinicu APCU; (iv) priprema odjeljaka o finansijskom upravljanju u priručniku POM za PIU FBiH; i (v) jedinica APCU treba da održava licencu za softver za računovodstvo projekata za novi projekt.

77. **Jedinice PIU i APCU pripremiće tromjesečne privremene finansijske izvještaje (interim financial reports - IFR), koji uključuju izvještaje o izvorima i upotrebi sredstava, izvještaj o upotrebi sredstava prema projektnoj aktivnosti, izvještaj o finansijskom položaju, izvještaj o sravnjenju namjenskog računa (Designated Account - DA) i izvještaj o rashodima (Statement of Expenditure - SOE) Raspored povlačenja.** Jedinice PIU i APCU će pripremiti i dostaviti Banci, najkasnije četrdeset pet (45) dana nakon završetka svakog kalendarskog tromjesečja, izvještaje IFR za projekat koji će pokrivati tromjesečje, u obliku i sadržaju koji su zadovoljavajući za Banku. Do sada su jedinice PIU i APCU redovno podnosile Banci nerevidirane kvartalne finansijske izvještaje IFR i utvrđeno je da su oni prihvatljivi.

78. **Jedinice PIU i APCU biće odgovorne za pravovremenu izradu godišnjih finansijskih izvještaja o projektu za nezavisnu vanjsku reviziju.** Finansijske izvještaje o projektu (uključujući izvještaje SOE i aktivnosti na računima DA) revidiraće nezavisni revizor prihvatljiv za Svjetsku banku, a reviziju će ugovoriti Ministarstvo financija i trezora BiH. Svaka revizija finansijskih izvještaja pokrivaće jednu fiskalnu godinu zajmoprimca, počevši od fiskalne godine

u kojoj se vrši prvo povlačenje po zajmu. Pored toga, od revizora se očekuje da dostave pisma preporuka menadžmentu u vezi s projektom, identifikujući sve nedostatke interne kontrole i računovodstvena pitanja. Izvještaji o reviziji, revidirani finansijski izvještaji i pisma preporuka menadžmentu dostaviće se Svjetskoj banci u roku od šest mjeseci nakon završetka svake fiskalne godine. Revidirani finansijski izvještaji projekta biće pravovremeno dati na uvid javnosti i na način prihvatljiv za Svjetsku banku.

79. Projekt će se finansirati zajmom IBRD-a u iznosu od 60,9 miliona američkih dolara, koji će biti nadopunjen bespovratnim finansiranjem SECO-a od 7 miliona američkih dolara koje će administrirati Svjetska banka. Sufinansiranje će se kanalisati na paralelnoj osnovi, pri čemu će se svaki ugovor dodjeljivati jednom od izvora finansiranja u planu nabavke.

80. **Ministarstvo financija i trezora BiH otvoriće četiri odvojena računa DA: dva računa DA za jedinicu APCU RS (IBRD i TF) i dva računa DA za jedinicu PIU FBiH u komercijalnoj banci prihvatljivoj za Svjetsku banku.** Računi DA vezani za zajam IBRD-a će biti denominirani u valuti kredita po izboru zajmoprimca (EUR), dok će računi DA za bespovratno finansiranje SECO-a bit denominirani u USD. Načini isplate koji su dostupni su direktno plaćanje, nadoknađivanje troškova i avansi. Dodatne pojedinosti o isplatama biće uključene u Pismo o isplati i finansijskim informacijama.

(ii) Nabavke

81. Nabavke u okviru Projekta izvršavaće se u skladu sa Propisima o nabavkama Svjetske banke za zajmoprimce IPF „Nabavke u investicionim projektima za finansiranje robe, radova, nekonsultantskih usluga i konsultantskih usluga“ (juli / srpanj 2016. godine, revidirano novembra / studenog 2017. i avgusta / kolovoza 2018. godine). Projekt će takođe biti podložan Smjernicama Svjetske banke za borbu protiv korupcije od 1. jula / srpnja 2016. godine, a biće regulisan dodatno odredbama predviđenim projektnim ugovorima (Project Agreements - PA) sa odgovarajućim entitetima. Jedinice PIU u svakom entitetu će koristiti sistem za sistematsko praćenje razmjena u nabavkama (Systematic Tracking of Exchanges in Procurement - STEP). STEP je sistem planiranja i praćenja koji će pružiti podatke o aktivnostima nabavke, uspostaviti referentne vrijednosti, sprovesti monitoring kašnjenja i mjeriti učinak nabavke.

82. Projekt će implementirati resorna ministarstva sa entitetskim agencijama odgovornim za upravljanje vodama. U FBiH je sprovedena procjena kapaciteta postojeće jedinice PIU u okviru Ministarstva poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva FBiH (PIU FBiH), a u ocjeni je zaključeno da jedinica PIU ima malo iskustva u implementaciji projekata koje finansiraju međunarodne finansijske institucije. Jedinica PIU je implementirala projekt WatSan koji je finansirala EIB; međutim, implementacija je takođe bila u velikoj mjeri decentralizovana na opštine koje su učestvovala. Jedinica PIU trenutno nema specijalista za nabavku i stoga će ga morati zaposliti u skladu sa opisom projektnih zadataka koji je prihvatljiv za Banku. U RS će projekt implementirati postojeća jedinica PIU (APCU) u okviru Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede RS. Jedinica APCU je osnovana prije jednog desetljeća u svrhu provođenja više različitih projekata koje je finansirala Svjetska banka. Jedinica APCU ima tri stalna specijalista za nabavke (konsultanta) koji posjeduju iskustvo u implementaciji procedura nabavke Banke (u sedam projekata do danas). Obje jedinice PIU biće odgovorne za povjereničke aranžmane, uključujući nabavke, a podržavaće ih timovi osnovani na opštinskom nivou (PIT). Timovi PIT će pripremati dokumentaciju potrebnu za tenderske procedure i dostavljati ju u jedinicu PIU / APCU. Na osnovu procjene kapaciteta jedinica PIU FBiH i APCU RS za izvršavanje nabavki i upravljanje nabavkama, Banka je utvrdila da je ukupni rizik vezan za nabavke „umjeren“

u odnosu na jedinicu APCU RS i „visok“ u odnosu na jedinicu PIU FBiH, što dovodi do toga da je ukupni rizik vezan za nabavku ocijenjen kao „znatan“. Izrađen je akcioni plan za izgradnju kapaciteta jedinice PIU FBiH. Preporučuje se da se pragovi za nabavke za nabavku robe, radova i konsultantskih ugovora postave u skladu s najnovijim regionalnim pragovima za region ECA. Pored prethodnog pregleda kroz nadzor koji će sprovoditi Banka, preporučuje se da se održava po jedna supervizijska misija godišnje, uključujući i terensku posjetu, kako bi se izvršio naknadni pregled aktivnosti nabavke.

83. Svaka jedinica PIU pripremila je strategije za nabavke projekta za razvoj (Project Procurement Strategies for Development PPSD) kako bi se istakle metode izbora koje će zajmoprimci slijediti tokom implementacije projekta u nabavci robe, radova i nekonsultantskih i konsultantskih usluga koje finansira Banka. Entitetski planovi nabavki ažuriraće se najmanje jednom godišnje ili prema potrebi kako bi odražavali stvarne potrebe implementacije Projekta i poboljšanja u institucionalnim kapacitetima. Utvrđeni rizici i mjere ublažavanja detaljno su opisani u strategijama PPSD; Aneks 2 dokumenta PAD uključuje sažetak strategija PPSD i pojedinosti o aranžmanima i procjenama nabavki za svaki entitet. Izvor finansiranja (zajam ili bespovratno finansiranje) za svaki pojedinačni ugovor biće definisan u planu nabavki.

C. Pravne operativne politike

	Pokrenuto?
Projekti na međunarodnim vodotocima OP 7.50	Da
Projekti u spornim područjima OP 7.60	Ne

84. Pošto su radovi koji se predviđaju u okviru komponente 3 unutar međunarodnog rječnog sliva, pokrenuta je politika o međunarodnim vodotocima. Sljedeće zemlje su obaviještene 14. decembra / prosinca 2020. godine: Hrvatska, Srbija i Crna Gora, dok su informacije o obavijesti poslane i Međunarodnoj komisiji za sliv rijeke Save. Sa stanjem na dan 14. januara / siječnja 2021. godine, što je bio krajnji rok naveden u pismu obavještenja upućenom zemljama sliva za reagovanje na Projekt, samo je Hrvatska odgovorila, navodeći da nema prigovora na temelju očekivanog pozitivnog uticaja Projekta na svojoj teritoriji. Ostale obaviještene zemlje i Savska komisija nisu dostavile reakcije. Dana 25. januara / siječnja 2021. godine, ECA RVP dao je dozvolu za napredovanje u pripremi Projekta.

D. Životna sredina i socijalna pitanja

85. **Socijalne ocjene.** U ovoj fazi specifični potprojekti nisu identifikovani, pa su stoga u okviru Projekta razvijeni okvirni instrumenti za ublažavanje. U Planu uključivanja interesnih strana (Stakeholder Engagement Plan - SEP) za projekat identifikovane su interesne strane, relevantne vlade i regulatorne agencije, potencijalni korisnici projekta i druge zainteresovane strane. Takođe su identifikovane potencijalne ranjive grupe, kao što su siromašni, na koje mogu uticati promjene tarifne politike, i Romi, kojima će možda biti potrebne posebne strategije doseganja zbog njihovog neregulisanog statusa. U planu SEP također je utvrđeno kako će se ciljati na različite interesne strane i kada će se to dešavati u projektnom ciklusu. U njemu se razmatraju i modifikovane mjere tokom ograničenja vezanih za COVID-19. U okviru projekta je također razvijen Okvir politike preseljavanja (Resettlement Policy Framework - RPF) u slučaju potreba za otkupom zemljišta, a akcioni planovi preseljenja će se izraditi prije bilo

kakvog početka sa tim vezanih građevinskih radova. Projekt također uključuje procedure upravljanja radom za direktne radnike i radnike pod ugovorom, koje obuhvataju jedinice PIU i njihove glavne konsultante. U slučaju da budu postojali radovi na nivou zajednice, biće obuhvaćeni i radnici u zajednici. Okvir za životnu sredinu i socijalna pitanja služiće kao alat za provjeru svih potprojekata. Iz socijalne perspektive, Okvir za upravljanje životnom sredinom i socijalnim pitanjima (Environmental and Social Management Framework - ESMF) biće fokusiran na provjeru za otkup zemljišta, uticaje na radnu snagu, kao i na određene ranjive skupine s naglaskom na rodu. U okviru projekta izvršena je rodna ocjena, kako bi se identifikovale specifične razlike, kako u pogledu organizacija koje pružaju usluge (žene koje su zaposlene), tako i radi boljeg ciljanja na žene korisnice. Nalazi će biti ugrađeni u dizajn potprojekata za sve komponente (infrastrukturu, kao i organizaciono i političko okruženje). Integrisani su i zahtjevi za angažmanom građana, uključujući i indikator koji će se podvrgavati monitoringu.

86. **Ocjena životne sredine.** Procijenjeni uticaji na životnu sredinu mogu uključivati specifične građevinske uticaje kao što su prašina i buka; zdravlje i sigurnost na radu (occupational health and safety - OHS); korištenje zemljišta; upravljanje otpadom; potencijalne nalaze opasnih materijala kao što su azbestno-cementne cijevi; slučajne nalaze za cijevne mreže; nabavka, upotreba, upravljanje i odlaganje hemikalija za tretman vodosnabdijevanja; miris i buku u postrojenjima za pročišćavanje otpadnih voda; i upravljanje muljem iz takvih objekata. Uticaji vezani za izgradnju mogu se jasno ublažiti primjenom posebnih planova upravljanja životnom sredinom i socijalnim pitanjima (Environmental and Social Management Plans - ESMP) koji će se izraditi za svaku određenu lokaciju nakon što se u fazi pripremi projektna dokumentacija kako bi se omogućio due diligence pregled životne sredine tokom implementacije projekta. Planovi ESMP će biti pripremljeni u skladu s okvirom ESMF pripremljenim za projekt i objavljeni na dan 11. februara / veljače 2021. godine, kako u zemlji, tako i na internetskoj prezentaciji Svjetske banke, u skladu sa smjernicama za objelodanjivanje i konsultacije koje uzimaju u obzir COVID-19. Okvir ESMF će prikazati projektne aktivnosti visokog rizika kao neprikladne za finansiranje u okviru ovog projekta. Zahtjev za izradom planova ESMP za konkretne lokacije, uz adekvatno osoblje jedinica PIU s obzirom na upravljanje životnom sredinom i socijalnim pitanjima, ogleda se u Planu za preuzimanje obaveza za životnu sredinu i socijalna pitanja (Environmental and Social Commitment Plan - ESCP) pripremljenom za projekat i integrisanom u Sporazum o zajmu. Jedna od ključnih bojazni vezanih za održivost sa stanovišta životne sredine je upravljanje muljem iz postrojenja za pročišćavanje otpadnih voda, jer je upravljanje takvim otpadom u već postojećim postrojenjima upitno i ponekad neodrživo sa stanovišta životne sredine. Tim Banke sarađivaće sa Zajmoprimcem na daljnjem unapređivanju upravljanja takvim otpadom u skladu s standardom za životnu sredinu i socijalna pitanja 3 (Environmental and Social Standard 3 - ESS3). Projekt će se baviti strateškim pristupom upravljanju muljem (npr. Strategija upravljanja muljem otpadnih voda) i raditi sa lokalnim samoupravama koje sudjeluju na pronalaženju rješenja za zdravo upravljanje muljem na postrojenjima za prečišćavanje otpadnih voda.

87. **Angažman građana.** Poboljšani angažman građana (citizen engagement - CE) u upravljanju vodnim sektorom kroz podizanje i promociju sektora vodnih usluga na svim nivoima u BiH biće ključni za uspjeh Projekta. Analiza CE sprovedena je u pet komunalnih preduzeća i obuhvatila je intervjuje i diskusije u fokus grupama s heterogenom skupinom interesnih strana.⁵⁰ Na osnovu analize, Projekt će podržati dvije ključne aktivnosti za jačanje angažmana građana: (i) održavanje redovnih sastanaka za konsultacije; i (ii) omogućavanje participativnog

⁵⁰ U raspravama je sudjelovalo ukupno 52 ljudi (27 muškaraca i 26 žena), a među učesnicima su bili službenici lokalne samouprave, školski nastavnici, zaposlenici u zdravstvenom osiguranju, poljoprivredni proizvođači, direktori i zaposlenici javnih preduzeća, preduzetnici, izabrani opštinski vijećnici, upravnici javnih ustanova, socijalni radnici, zaposlenici u privatnom sektoru, nezaposlene osobe, predstavnici romske zajednice, predstavnici ženskih organizacija i predstavnik lica sa invaliditetom.

praćenja putem tablica rezultata u zajednici. Oba ta elementa su važni jer omogućavaju građanima da izraze svoje bojazni i daju povratne informacije o učinku usluga. Budući da su ovi napori na angažmanu građana ukorijenjeni u već postojećim i očito dobro funkcionirajućim mjesnim zajednicama (MZ), takvi sastanci i tablice rezultata zajednice vjerovatno će biti važne platforme za građane koji će biti uključeni u donošenje odluka i napore na rješavanju problema. Pored toga, i za jačanje postupaka na institucionalnom nivou, kako bi se osiguralo da se povratne informacije koje građani daju pretoče u akciju, Projekt će podržati upotrebu alata za indeksiranje orijentacije potrošača koji će se koristiti za dijagnozu sposobnosti vodovodnih komunalnih preduzeća da odgovore na potrebe potrošača i sprovode monitoring napredovanja kroz vrijeme. U konačnici, u analizi se primjećuje da građani daju prednost anonimnim oblicima prijavljivanja žalbi i da velikom dijelu stanovništva nedostaje pristup internetu; stoga će Projekt dalje promovirati i oglašavati upotrebu poštanskih sandučića (koji postoje u nekim vodovodnim komunalnim preduzećima) kao anonimnu alternativu za registraciju žalbi. Sljedeći indikator angažmana građana ugrađen je kao dio RF projekta: Poboljšano zadovoljstvo potrošača uslugama koje pružaju vodovodna komunalna preduzeća (izraženo u procentima).

88. **Rodna pitanja.** Iako žene imaju obrazovni paritet s muškarcima i u BiH više žena završava visoko obrazovanje od muškaraca (59 posto, 2018. godine)⁵¹, učešće ženske radne snage (36 posto, 2018. godine)⁵² znatno zaostaje za stopama učešća muškaraca (59 posto, 2018. godine)⁵³ i nije na nivou paralelnom sa razvojem zemlje. Žene se suočavaju s nejednakim mogućnostima zbog socijalnih normi koje se odnose na vrstu posla i nivo rukovodne odgovornosti koji se smatraju prikladnim za žene. U sklopu pripreme projekta izvršene su brze rodne procjene u osam komunalnih preduzeća. One su uključivale upitnike o ljudskim resursima, preglede iz ureda, dubinske intervjuje i fokusne grupne za diskusije sa 50 zaposlenih (24 muškarca i 26 žena) kako bi se identifikovale i kvalifikovale potencijalne rodne razlike u sektoru vodosnabdijevanja i sanitacije.

89. Rezultati pokazuju da su žene u cjelini nedovoljno zastupljene u vodnom sektoru BiH: od 676 osoba zaposlenih u komunalnim preduzećima, 153 su žene (22,6 posto). Slika je malo bolja kada se gleda udio ženskih licenciranih inženjera i rukovodilaca, ali i na ovim pozicijama postoje rodne razlike: od 52 licencirana inženjera, 20 su žene (38 posto), a od 76 rukovodilaca (uključujući direktore u sektoru vodosnabdijevanja i kanalizacije), 28 su žene (37 posto). Rodna profesionalna segregacija prisutna je u svim vrstama poslova u komunalnim preduzećima, jer među kvalifikovanim ili polukvalifikovanim tehničkim operaterima ni u jednom komunalnom preduzeću nema žena. Uz to, vodeće pozicije zauzimaju muškarci, a izvršni direktori svih osam komunalnih preduzeća iz sektora vodosnabdijevanja i sanitacije uzetih kao uzorak su muškarci.⁵⁴

90. Takođe postoje uporne percepcije koje predstavljaju prepreke privlačenju i zapošljavanju žena u tehničkim sektorima. Žene rjeđe od muškaraca studiraju tehničke smjerove. Na primjer, iako više žena završava visoko obrazovanje od muškaraca (59 posto, 2018. godine)⁵⁵, žene čine 44,5 posto diplomaca u poljima nauke,

⁵¹ Agencija za statistiku BiH, „Žene i muškarci u Bosni i Hercegovini“, 2019. godine http://bhas.gov.ba/data/Publikacije/Bilteni/2020/FAM_00_2019_TB_0_BS.pdf.

⁵² UN Women, „Profil rodne ravnopravnosti u zemlji za Bosnu i Hercegovinu“ (“Country Gender Equality Profile of Bosnia and Herzegovina,”) UN Women, 2020. godine.

⁵³ Ibid.

⁵⁴ To je slično onome što se uočava u drugom dijelu zemlje. U Udruženju vodovodnih komunalnih preduzeća Republike Srpske, od 37 vodovodnih komunalnih preduzeća koja su članovi Udruženja, 33 imaju muške direktore, 1 direktor je žena, a 3 direktora nisu imenovana. Što se tiče Udruženja poslodavaca komunalnih preduzeća FBiH, ove informacije nisu dostupne na njihovoj internetskoj prezentaciji, ali tu je uključena lista članova nadzornih i upravnih odbora, od kojih je samo jedna žena.

⁵⁵ Agencija za statistiku BiH, „Žene i muškarci“.

tehnologije, inženjerstva i matematike (science, technology, engineering, and mathematics - STEM)⁵⁶ i samo 38,2 posto diplomiranih u oblastima inženjerstva, proizvodnje, i građevinarstva.⁵⁷ Komunalnim preduzećima za vodu i kanalizaciju u povijesti su dominirali muškarci i ta preduzeća su građena su kao pretežno muško područje. Takve norme stvaraju raširenu percepciju da je rad u sektoru vode primjereniji muškarcima, jer održavanje vodovodne i kanalizacijske mreže zahtijeva fizičku snagu. Tehnički položaji na terenu smatraju se neprivačnim za žene, a one djevojke i žene koje bi možda razmatrale ta zanimanja često internalizuju stereotip i prilagođavaju mu se. Nedostatak informacija o mogućnostima za zaposlenje i karijeru žena u vodnom sektoru sprječava žene da tamo aktivno traže posao. Rodna ocjena pokazuje da su žene u proteklih 12 mjeseci činile samo 30,7 posto novoprimljenog osoblja. U pogledu napredovanja u karijeri, politika napredovanja nije dio internih propisa. Ne nude se obuke i programi liderstva i komunikacije. Nerijetko žene u vodnom sektoru internalizuju socijalne norme koje muškarcima dodjeljuju vodeće uloge, te često odbijaju mogućnosti za napredovanje jer se ne osjećaju samouvjereni u koordiniranju muškaraca.

91. Projekt nastoji obezbijediti informacije za aktivnosti i indikatore koji su prikladni za zatvaranje i praćenje rodne razlike u sektoru. Predloženi projekt zahtijeva da sva komunalna preduzeća razviju poslovni plan za koji se zahtijeva da uključuje rodnu dijagnostiku i prijedlog za upravljanje ljudskim resursima i razvoj koji ukazuje na konkretne mjere upravljanja ljudskim resursima za poboljšavanje rodne ravnopravnosti na radnom mjestu, uključujući tehničke i rukovodeće pozicije, podizanje svijesti i promjenu stereotipa o ženskom i muškom radu, uključujući ženske tehničke vještine i sposobnost rukovođenja. Predlažu se sljedeće dodatne mjere: (i) terenske aktivnosti / kampanje za motivisanje djevojaka i mladih žena da odaberu tehničke profesije i nastave karijeru u sektoru voda, usmjerene na škole i uz korištenje rodno inkluzivnog jezika i poruka i/ili aktivnosti označene kao posebno usmjerene na djevojke i žene; (ii) razvoj programa stažiranja koji konkretno propisuju rodnu ravnopravnost među ciljevima / svrhama programa⁵⁸ i uključuju mentorsku komponentu u kojoj starije zaposlenice na rukovodećim pozicijama podučavaju ove pripravnice i druge kolegice u ranim fazama karijere; (iii) jednake mogućnosti sudjelovanja u nacionalnom programu obuke kako bi se osiguralo da se ženskom osoblju nude vještine za napredovanje u karijeri, s posebnim naglaskom na pružanje podrške zaposlenicama na tehničkim radnim mjestima i njihovu mobilnost prema rukovodećim ulogama, uključujući obuke o tehničkom pitanjima, liderstvu, vještinama pregovaranja, upravljanju i vještinama komunikacije;⁵⁹ (iv) obezbjeđivanje obuke za odbore za zapošljavanje o implicitnoj rodnoj pristrasnosti / indirektnoj diskriminaciji i promovisanje sprovođenja zakonskih odredbi o rodno uravnoteženim odborima za zapošljavanje; (v) kampanje senzibilizacije usmjerene na osoblje i rukovodioce komunalnih preduzeća radi rješavanja rodni pristrasnosti ili indirektno diskriminacije, i (vi) kao dio pripreme njihovih poslovnih planova, vodovodna komunalna preduzeća uspostavljaju plan zapošljavanja i ciljeve transparentnosti u pogledu procesa za napredovanje osoblja i kriterijume za napredovanje, uključujući napredovanje na rukovodeće pozicije. Predloženi indikator za mjerenje napretka u rodnoj akciji je: Udio novozaposlenih inženjera ženskog pola (izraženo u procentima).

⁵⁶ Obrazovne statistike Svjetske banke (Edstats) 2018. godine: <https://datatopics.worldbank.org/education/>

⁵⁷ Agencija za statistiku BiH, „Žene i muškarci“.

⁵⁸ Program će osigurati upotrebu rodno inkluzivnog jezika, jer je to važno za podizanje svijesti i postavljanje ciljeva: na jezicima BiH rodno osjetljive titule i imena zanimanja su obavezni po zakonu, ali se rijetko koriste, što šalje poruku da žene ne zauzimaju takve pozicije. Ovo pitanje treba riješiti u koordinaciji sa udruženjima komunalnih preduzeća i obrazovnim ustanovama.

⁵⁹ Obuke će biti osigurane tako da budu jednako dostupne i muškarcima i ženama. Na primjer, obuke će se održavati ponekad i na mjestima pogodnim za žensko sudjelovanje, s obzirom na to da žene često usklađuju posao s kućnim obavezama i imaju veća ograničenja vremena i mobilnosti od muškaraca.

92. **Procjene ispuštanja stakleničkih gasova pripremljene su za tri reprezentativne investicije u okviru komponente 3, s ukupnom procjenom neto ispuštanja od -24.460 tCO₂ekv.** Procjena uticaja stakleničkih gasova na potkomponente pripremljena je u tCO₂ekv primjenom metodologije koja poredi situacije sa/bez projekta i korištenjem Alata za računovodstvo stakleničkih gasova za kreditiranje sektora voda Globalne prakse Svjetske banke za vode (za više pojedinosti pogledajte aneks 4). Ispuštanja stakleničkih gasova određena su za prečišćavanje otpadnih voda koje se alternativno ispuštaju neprečišćene u rijeku Usoru (opština Tešanj). Neto smanjenja ispuštanja stakleničkih gasova zbog smanjenog pumpanja kao rezultat smanjenja količine neoprihodovane vode i smanjenog gubitka pritiska pri pumpanju u proširenom glavnom distribucijskom cjevovodu (opština Čitluk) povezani su s očekivanim nivoom od 20 posto godišnje uštede energije. Smanjenja ispuštanja stakleničkih gasova u trećoj procijenjenoj investiciji (opština Doboj) su ograničena jer će se smanjenja količina neoprihodovane vode koristiti za ispunjavanje nezadovoljene potražnje za vodom (bez neto promjene u potrošnji električne energije). Rezultati uticaja stakleničkih gasova sažeto su predstavljeni u Tabela 7.

Tabela 7: Procjene ispuštanja stakleničkih gasova u reprezentativnim opštinama

Opština	Opis	Vremenski rok	Procjena neto ispuštanja (tCO ₂ -eq)
Tešanj	Projekt za postrojenje za prečišćavanje otpadnih voda	25 godina	+2.778
Čitluk	Projekt za vodosnabdijevanje i neoprihodovanu vodu	25 godina	-27.238
Doboj	Projekt za kapacitet vodosnabdijevanja i neoprihodovanu vodu	25 godina	0
Ukupno			-24,460

Napomena: EE = energetska efikasnost (energy efficiency); GHG = staklenički gas (greenhouse gas); NRW = neoprihodovana voda (non-revenue water); tCO₂-ekv = ekvivalent količine ugljen dioksida u tonama (tons of carbon dioxide equivalent).

93. **Prikazani rezultati za stakleničke gasove dati su sa tri lokacije iz uzorka koja su dio većeg okvira ulaganja Projekta, pa se očekuju veća smanjenja ispuštanja stakleničkih gasova tokom životnog vijeka projekta.** Projektom su unaprijed identifikovane najmanje tri druge investicije u vodu (oko 7 miliona eura iz IBRD) koje uključuju mjere efikasnosti (sanacija mreža) i koje bi rezultovale uštedom energije i neto smanjenjem ispuštanja stakleničkih gasova koje nisu prikazane u tabeli 7. Daljnja ulaganja u efikasnost će biti identifikovana tokom prve godine implementacije Projekta, što predstavlja još veću uštedu energije i neto smanjenje stakleničkih gasova.

V. SLUŽBE ZA RJEŠAVANJE PRITUŽBI

94. Zajednice i pojedinci koji smatraju da su pod negativnim uticajem projekta koji je podržala Svjetska banka mogu podnijeti pritužbe postojećim mehanizmima za rješavanje pritužbi na nivou projekta ili Službi za pritužbi Svjetske

banke (Grievance Redress Service - GRS). Služba GRS osigurava da se primljene pritužbe odmah pregledaju kako bi se riješile zabrinutosti povezane s projektom. Zajednice i pojedinci pogođeni projektom mogu podnijeti pritužbu nezavisnom inspekcijskom panelu Svjetske banke koja utvrđuje da li je šteta nastala ili bi mogla nastati kao posljedica toga što se Svjetska banka nije pridržavala svojih politika i postupaka. Pritužbe se mogu podnijeti u bilo koje vrijeme nakon što je zabrinutosti direktno ukazano Svjetskoj banci, a uprava Banke je imala priliku da odgovori. Informacije o načinu podnošenja pritužbi korporativnoj službi GRS Svjetske banke potražite na stranici <http://www.worldbank.org/en/projects-operations/products-and-services/grievance-redress-service>. Informacije o tome kako podnijeti pritužbe Inspekcijskom panelu Svjetske banke potražite na adresi www.inspectionpanel.org.

VI. KLJUČNI RIZICI

95. **Politički rizici i rizici koji se odnose na rukovođenje su znatni.** O političkoj opredijeljenosti na visokom nivou u rješavanju reformi sektora državnih preduzeća i jačanju rukovođenja u sektoru svjedoče reformski program i drugi strateški dokumenti koje su usvojile vlade BiH, kao i izjave premijera. Ipak, te se obveze često ne prevode u akcije. Složena politička struktura i politička nestabilnost u BiH koja se ogleda u čestim rotacijama vlada i visokih zvaničnika u ključnim ministarstvima mogu ugroziti efikasnu implementaciju projekata. Slaba zainteresovanost mnogih političkih elita da dovedu do promjena i dalje predstavlja sveobuhvatno ograničenje koje reforme može izbaciti sa kolosijeka ili blokirati. Svjetska banka će ublažavati ove rizike koristeći svoju moć sazivanja i blisku saradnju s drugim razvojnim partnerima, kako bi osigurala političku podršku i olakšala angažman s partnerskim kolegama. Rizici vezani za rukovođenje proizlaze iz decentralizovane i visoko fragmentirane strukture rukovođenja u zemlji. Ovi rizici ogledaju se u lošoj horizontalnoj i vertikalnoj koordinaciji, nejasnim institucionalnim ulogama i odgovornostima (na primjer između opštinskih uprava i vodovodnih komunalnih preduzeća), kao i lošim institucionalnim kapacitetima. Ovi se rizici obično pojačavaju ograničenjima izazvanim krizom COVID-19. Banka će te rizike ublažiti pružanjem podrške radnjama na pojašnjavanju institucionalnih uloga i odgovornosti i bliskom saradnjom s jedinicama PIU kroz monitoring napretka i savjete o implementaciji, uključujući prenos znanja i najboljih praksi.

96. **Rizik koji se odnosi na povjereničke aranžmane ocijenjen je kao znatan.** Utvrđeni su sljedeći rizici: (i) postoji složena struktura rukovođenja projektom koja uključuje različite nivoe vlade i brojna komunalna preduzeća koja bi mogle sudjelovati u projektu; i (ii) nije jasno ko će biti zadužen za aranžmane finansijskog upravljanja (osoblje, budžetiranje, izvještavanje, itd.). Ukupna ocjena rizika vezanog za finansijsko upravljanje ocijenjena je znatnom prije primjene mjera ublažavanja. Nakon primjene mjera za ublažavanje rizika vezanog za finansijsko upravljanje, rizik se ocjenjuje kao umjeren. Neke od mjera ublažavanja uključivaće upotrebu iskusnih kadrovskih aranžmana, prihvatljiv sistem internih kontrola, odgovarajuće planiranje i budžetiranje, kao i aranžmane izvještavanja i revizije, ažuriranje odjeljaka priručnika POM koji se odnose na finansijsko upravljanje, itd., pri čemu se očekuje da će neke radnje biti izvršene nakon pregovora o projektu, ali prije efektivnosti projekta. Rizik vezan za nabavke ocijenjen je kao znatan, kao što je objašnjeno u Odjeljku IV B. Da bi se ublažili ranije identifikovani rizici, jedinice PIU / APCU mogu podržati pojedinačni konsultanti, po potrebi, koji će pružiti tehničku podršku i podršku za povjerenička pitanja (nabavke i finansijsko upravljanje). Organizovaće se obuke za osoblje jedinica PIU i APCU u vezi s propisima Svjetske banke, upravljanjem ugovorima i upotrebom sistema STEP. Jedinica APCU će osigurati zadržavanje postojećih specijalista za nabavke, dok će jedinica PIU FBIH morati angažirati iskusnog

specijalista za nabavke s punim radnim vremenom. Specijalista za nabavke Svjetske banke obavljaće godišnji naknadni pregled, a takođe će sprovoditi ad hoc nezvanične preglede na zahtjev jedinice PIU. Nakon primjene mjera za ublažavanje rizika, rizik vezan za nabavke ostaje znatan.

97. **Rizik vezan za životnu sredinu i socijalna pitanja ocijenjen je kao znatan.** To je tako zbog potencijalne prirode potprojekata, uključujući potencijalne potrebe za preseljenjem, te složenosti interesnih strana i značajnog uticaja na okruženje politika i institucionalno okruženje. Investicije mogu uključivati izgradnju i rekonstrukciju mreža za vodosnabdijevanje i sakupljanje i prečišćavanje otpadnih voda. Procijenjeni uticaji na životnu sredinu mogu uključivati specifične građevinske uticaje, poput prašine i buke, zaštitu na radu, korištenje zemljišta, upravljanje otpadom, potencijalne nalaze opasnih materijala kao što su azbestno-cementne cijevi, slučajne nalaze vezane za cijevne mreže, nabavku i upotrebu hemikalija, upravljanje hemikalijama i odlaganje hemikalija za prečišćavanje vode, miris i buku u postrojenjima za prečišćavanje otpadnih voda i upravljanje muljem iz takvih postrojenja. Uticaji vezani za izgradnju mogu se jasno ublažiti primjenom planova ESMP specifičnih za određenu lokaciju, koji će se izraditi za svaku određenu lokaciju nakon što se u fazi pripremi projektna dokumentacija kako bi se omogućio due diligence pregled životne sredine tokom implementacije projekta.

98. **Rizik vezan za interesne strane ocjenjuje se kao značajan.** Za uspješnu implementaciju modernizacije vodosnabdijevanja i sanitacije biće potreban visok nivo konsenzusa na različitim nivoima vlasti u BiH, ali i među ostalim razvojnim partnerima. Biće važno dogovoriti se o određenim reformama i visokom nivou sporazuma između različitih resornih ministarstava o nizu preuzetih obaveza sa svih strana. Mehanizmi koordinacije, poput okruglog stola donatora za sektor voda - mehanizma pomoću kojeg se glavni razvojni partneri u tom sektoru sastaju i redovno razmjenjuju svoje aktivnosti - koristiće se što je više moguće. Nadalje, očekuje se da će neke predložene politike uticati na povećavanje tarifa, što bi moglo biti kontroverzno među određenim segmentima stanovništva. Dalje, potencijalno restrukturiranje javnih komunalnih preduzeća (kako bi se uzeli u obzir višak zaposlenih i povećavanje efikasnosti u pružanju usluga) moglo bi takođe da bude kontroverzno. S tim u vezi, komunikacija i razgovor sa javnošću biće postavljeni kao mjera za ublažavanje.

VII. OKVIR REZULTATA I MONITORING**Okvir rezultata**

ZEMLJA: Bosna i Hercegovina

Projekt modernizacije vodnih i sanitarnih usluga u BiH

Projektni razvojni cilj(evi)

Projektni razvojni cilj je podržati Bosnu i Hercegovinu da (i) ojača institucionalne kapacitete u Republici Srpskoj (RS), Federaciji Bosne i Hercegovine (FBiH) i na lokalnom nivou za poboljšanje pružanja usluga vodosnabdijevanja i sanitacije, (ii) poboljša pristup uslugama vodosnabdijevanja i sanitacije kojima se bezbjedno upravlja i (iii) poboljša efikasnost pružalaca usluga vodosnabdijevanja i sanitacije u lokalnim samoupravama koje učestvuju.

Indikatori za projektne razvojne ciljeve

Ime indikatora	PBC	Polazni nivo	Privremeni ciljni nivoi					Krajnji nivo
			1	2	3	4	5	
Jačanje institucionalnih kapaciteta na entitetskom i lokalnom nivou na poboljšano pružanje usluga vodosnabdijevanja i sanitacije								
Okviri / politike za sektorsko finansiranje izrađeni i dostavljeni za usvajanje (Da/Ne)		Ne	Ne	Ne	Da	Da	Da	Da
Broj vodovodnih komunalnih preduzeća koja koriste novo uspostavljeni sistem referentnih vrijednosti za vodosnabdijevanje i sanitaciju (Broj)		0,00	0,00	5,00	10,00	25,00	35,00	40,00
Unapređivanje pristupa uslugama vodosnabdijevanja i sanitacije kojima se bezbjedno upravlja								
Ljudi kojima je obezbijeđen pristup uslugama		0,00	0,00	30.000,00	60.000,00	90.000,00	120.000,00	165.000,00

Ime indikatora	PBC	Polazni nivo	Privremeni ciljni nivoi					Krajnji nivo
			1	2	3	4	5	
vodosnabdijevanja kojima se bezbjedno upravlja (Broj)								
Korisnici koji su žene koje imaju pristup uslugama vodosnabdijevanja kojima se bezbjedno upravlja (Broj)		0,00	0,00	15.000,00	30.000,00	45.000,00	60.000,00	82.500,00
Ljudi kojima je obezbijeđen pristup uslugama sanitacije kojima se bezbjedno upravlja (Broj)		0,00	0,00	0,00	0,00	35.000,00	35.000,00	35.000,00
Korisnici koji su žene koje imaju pristup uslugama sanitacije kojima se bezbjedno upravlja (Broj)		0,00	0,00	0,00	0,00	17.500,00	17.500,00	17.500,00
Unapređivanje efikasnosti pružalaca usluga vodosnabdijevanja i sanitacije u lokalnim samoupravama koje učestvuju								
Procenat vodovodnih komunalnih preduzeća koja učestvuju i postižu dogovoreni prag ocjene za ključne indikatore efikasnosti učinka kako je usaglašeno u njihovom operativnom priručniku za komunalno preduzeće. (Procenat)		0,00	0,00	0,00	30,00	50,00	70,00	70,00

Indikatori privremenih rezultata po komponentama

Ime indikatora	PBC	Polazni nivo	Privremeni ciljni nivoi					Krajnji nivo
			1	2	3	4	5	
Komponenta 1: Unapređivanje institucionalnog kapaciteta za modernizaciju sektora								
Uspostavljen sistem referentnih vrijednosti (Da/Ne)		Ne	Ne	Da	Da	Da	Da	Da
Pokrenut sistem izgradnje kapaciteta (Da/Ne)		Ne	Ne	Da	Da	Da	Da	Da
Komponenta 2: Pružanje podrške za unaprijeđeno rukovođenje i kapacitete sektora vodnih usluga na lokalnom nivou								
Broj novih sporazuma o uslugama između lokalnih samouprava i vodovodnih komunalnih preduzeća koji su razvijeni i potpisani (Broj)		0,00	0,00	3,00	6,00	12,00	15,00	15,00
Vodovodna komunalna preduzeća koja su pripremila nove ili ažurirala postojeće poslovne planove (Broj)		0,00	0,00	3,00	6,00	9,00	12,00	15,00
Broj članova osoblja vodovodnih komunalnih preduzeća koje učestvuju u programima izgradnje kapaciteta (Broj)		0,00	0,00	50,00	100,00	150,00	200,00	200,00
Broj profesionalaca koji su žene i koje učestvuju u programima izgradnje kapaciteta (Broj)		0,00	0,00	10,00	30,00	50,00	70,00	70,00
Komponenta 3: Unapređivanje pristupa uslugama vodosnabdijevanja i sanitacije kojima se bezbjedno upravlja i efikasnost pružalaca usluga vodosnabdijevanja i sanitacije								
Procenat komunalnih preduzeća koja postižu dogovoreni prag ocjene za		0,00	0,00	0,00	30,00	50,00	70,00	70,00

Ime indikatora	PBC	Polazni nivo	Privremeni ciljni nivoi					Krajnji nivo
			1	2	3	4	5	
svoje ključne operativne indikatore učinka kako je usaglašeno u operativnom planu komunalnog preduzeća (Procenat)								
Poboljšano zadovoljstvo potrošača pružanjem usluga vodosnabdijevanja i sanitacije (Procenat)		0,00						5,00
Udio novo zaposlenih inženjera koji su žene (Procenat)		0,00	45,00	45,00	45,00	45,00		45,00
Smanjena potrošnja energije u sistemu vodosnabdijevanja koji se koristi (kao rezultat rehabilitacije) (Procenat)		0,00	0,00	0,00	5,00	10,00	15,00	15,00

Plan za monitoring i evaluaciju: Indikatori PDO

Ime indikatora	Definicija/Opis	Učestalost	Izvor podataka	Metodologija za prikupljanje podataka	Odgovornost za prikupljanje podataka
Okviri / politike za sektorsko finansiranje izrađeni i dostavljeni za usvajanje	Ovaj indikator odnosi se na razvoj okvira za finansiranje sektora. Ciljni iznos za indikator ostvaruje se kada se okvir ili politika pošalje na usvajanje.	Polugodišnje	Izvještaji o napredovanj u	Dokaz da je mehanizam za finansiranje sektora pripremljen i poslan na usvajanje.	APCU i PIU

Broj vodovodnih komunalnih preduzeća koja koriste novo uspostavljeni sistem referentnih vrijednosti za vodosnabdijevanje i sanitaciju	Ovaj indikator odnosi se na institucionalizaciju sistema referentnih vrijednosti koji je podržan u okviru projekta kao alata za monitoring učinka vodovodnih komunalnih preduzeća u zemlji.	Polugodišnje	Izveštaji o napredovanj u	Izveštaji o poređenju sa referentnim vrijednostima koje pripremaju komunalna preduzeća koja učestvuju	APCU i PIU
Ljudi kojima je obezbijeđen pristup uslugama vodosnabdijevanja kojima se bezbjedno upravlja	Pristup vodnim uslugama kojima se bezbjedno upravlja definiše se kao pristup unaprijeđenom izvoru lociranom u prostorijama, koji je dostupan kada je potrebno, a nema mikrobiološke ili prioritete hemijske kontaminacije, kako je definisano u Zajedničkom programu monitoringa. Konačni ciljni iznos može se prilagoditi u roku prve godine implementacije na osnovu prirode projekta koja je vođena potražnjom. To uključuje stanovništvo koje ima koristi od novih ili rehabilitovanih vodnih priključaka, uključujući poboljšani kvalitet i pouzdanost vodosnabdijevanja.	Polugodišnje	Izveštaji o napredovanj u	Zbirni broj korisnika finansiranih potprojekata za vode u opštinama koje učestvuju.	APCU i PIU u koordinaciji sa vodovodnim komunalnim preduzećima
Korisnici koji su žene koje imaju pristup uslugama vodosnabdijevanja kojima se bezbjedno upravlja	Broj korisnika koji su žene. Pristup vodnim uslugama kojima se bezbjedno upravlja definiše se kao pristup unaprijeđenom izvoru lociranom u prostorijama, koji je dostupan kada je potrebno, a nema mikrobiološke ili prioritete hemijske kontaminacije, kako je	Polugodišnje	Izveštaji o napredovanj u	Zasnovano na podacima iz popisa – u skladu sa rodnom razdvajanjem u opštoj populaciji. Zbirni broj žena korisnica finansiranih potprojekata za vode u	APCU i PIU u koordinaciji sa vodovodnim komunalnim preduzećima

	definisano u Zajedničkom programu monitoringa. Konačni ciljni iznos može se prilagoditi u roku prve godine implementacije na osnovu prirode projekta koja je vođena potražnjom. To uključuje stanovništvo koje ima koristi od novih ili rehabilitovanih vodnih priključaka, uključujući poboljšani kvalitet i pouzdanost vodosnabdijevanja.			opštinama koje učestvuju.	
Ljudi kojima je obezbijeđen pristup uslugama sanitacije kojima se bezbjedno upravlja	Usluge sanitacije kojima se bezbjedno upravlja definišu se kao imanje pristupa privatnom poboljšanom objektu u kojem se fekalni otpad sigurno odlaže na lokaciju ili transportuje i tretira izvan lokacije; plus, objekt za pranje ruku sapunom i vodom, kako je definisano Zajedničkim programom monitoringa. Konačni ciljni iznos može se prilagoditi u toku prve godine implementacije zasnovano na konačnom izboru projektnih investicija kao odgovor na prirodu projekta koja je vođena potražnjom. To uključuje stanovništvo koje ima koristi od novih kanalizacionih sistema povezanih na postojeće postrojenje za prečišćavanje otpadnih voda ili postrojenje za	Polugodišnje	Izveštaji o napredovanj u	Zbirni broj korisnika finansiranih potprojekata za otpadne vode u ciljnim opštinama.	APCU i PIU u koordinaciji sa vodovodnim komunalnim preduzećima

	prečišćavanje otpadnih voda novoizgrađeno u okviru Projekta.				
Korisnici koji su žene koje imaju pristup uslugama sanitacije kojima se bezbjedno upravlja	Broj korisnika koji su žene. Usluge sanitacije kojima se bezbjedno upravlja definišu se kao imanje pristupa privatnom poboljšanom objektu u kojem se fekalni otpad sigurno odlaže na lokaciju ili transportuje i tretira izvan lokacije; plus, objekt za pranje ruku sapunom i vodom, kako je definisano Zajedničkim programom monitoringa. Konačni ciljni iznos može se prilagoditi u toku prve godine implementacije zasnovano na konačnom izboru projektnih investicija kao odgovor na prirodu projekta koja je vođena potražnjom. To uključuje stanovništvo koje ima koristi od novih kanalizacijskih sistema povezanih na postojeće postrojenje za prečišćavanje otpadnih voda ili postrojenje za prečišćavanje otpadnih voda novoizgrađeno u okviru Projekta.	Polugodišnje	Izveštaji o napredovanju	Zasnovano na podacima iz popisa – u skladu sa rodnim razdvajanjem u opštoj populaciji. Zbirni broj žena korisnica finansiranih potprojekata za otpadne vode u opštinama koje učestvuju.	APCU i PIU u koordinaciji sa vodovodnim komunalnim preduzećima
Procenat vodovodnih komunalnih preduzeća koja učestvuju i postižu dogovoreni prag ocjene za ključne indikatore efikasnosti učinka kako je usaglašeno u njihovom	Kada priprema svoje sporazume o uslugama ili poslovne planove, svako komunalno preduzeće izabracé određeni broj ključnih indikatora efikasnosti. Usaglašeni prag je ono što je dogovoreno sa	Polugodišnje	Izveštaji o napredovanju	Ključni indikatori učinka o kojima izvještavaju vodovodna komunalna preduzeća	APCU i PIU u koordinaciji sa vodovodnim komunalnim preduzećima i

operativnom priručniku za komunalno preduzeće.	svakom lokalnom samoupravom i vodovodnim komunalnim preduzećem u njihovom operativnom priručniku.				međusektorskim radnim grupama
--	---	--	--	--	-------------------------------

Plan za monitoring i evaluaciju: Indikatori privremenih rezultata

Ime indikatora	Definicija/Opis	Učestalost	Izvor podataka	Metodologija za prikupljanje podataka	Odgovornost za prikupljanje podataka
Uspostavljen sistem referentnih vrijednosti	Uspostavljanje sistema referentnih vrijednosti i definicija indikatora o kojima će se izvještavati.	Polugodišnje	Izvještaji o napredovanju	Dokazi o uspostavljanju sistema referentnih vrijednosti	APCU i PIU
Pokrenut sistem izgradnje kapaciteta	Program izgradnje kapaciteta sa različitim operativnim, komercijalnim i upravljačkim kursevima koji su uspostavljeni i pokrenuti.	Polugodišnje	Izvještaji o napredovanju	Dokazi o pokretanju izgradnje kapaciteta.	APCU i PIU
Broj novih sporazuma o uslugama između lokalnih samouprava i vodovodnih komunalnih preduzeća koji su razvijeni i potpisani	Broj novih sporazuma o uslugama između lokalnih samouprava i vodovodnih komunalnih preduzeća koji su razvijeni i potpisani, kako je podržano projektom.	Polugodišnje	Izvještaji o napredovanju	Potpisani sporazumi o javnim uslugama	APCU i PIU u koordinaciji sa lokalnim samoupravama
Vodovodna komunalna preduzeća koja su pripremila nove ili ažurirala postojeće poslovne planove	Vodovodna komunalna preduzeća koja su pripremila nove ili ažurirala postojeće poslovne planove	Polugodišnje	Izvještaji o napredovanju	Dokazi o novim poslovnim planovima koji su pripremljeni ili ažurirani	APCU i PIU u koordinaciji sa vodovodnim komunalnim preduzećima
Broj članova osoblja vodovodnih komunalnih preduzeća koje učestvuju u programima izgradnje kapaciteta	Broj osoblja vodovodnih komunalnih preduzeća koje	Polugodišnje	Izvještaji o napredovanju	Lista učesnika	APCU i PIU

	učestvuje u programima izgradnje kapaciteta				
Broj profesionalaca koji su žene i koje učestvuju u programima izgradnje kapaciteta	Raspodjela profesionalaca koji učestvuju u programima za izgradnju kapaciteta po rodu. Ciljni iznosi zasnovani na tekućem udjelu ženskog osoblja u vodovodnim komunalnim preduzećima.	Polugodišnje	Izveštaji o napredovanju	Lista učesnika	APCU i PIU
Procenat komunalnih preduzeća koja postižu dogovoreni prag ocjene za svoje ključne operative indikatore učinka kako je usaglašeno u operativnom planu komunalnog preduzeća	Komunalna preduzeća zasnovano na postizanju ciljnih nivoa za povećanje prihoda, a dokazano poboljšanje je povrat troškova, smanjenje neoprihodovane vode energetska efikasnost, dostupnost itd. To će biti redefinisano u toku prve godine implementacije	Polugodišnje	Izveštaji o napredovanju	Indikatori učinka o kojima izvještavaju vodovodna komunalna preduzeća.	APCU i PIU u koordinaciji sa vodovodnim komunalnim preduzećima
Poboljšano zadovoljstvo potrošača pružanjem usluga vodosnabdijevanja i sanitacije	Zasnovano na anketi sprovedenoj u toku prve godine implementacije projekta i posljednje godine implementacije. To mjeri procentualnu promjenu zadovoljstva sa uslugama vodosnabdijevanja i sanitacije u opštinama koje učestvuju.	Dva puta – prva godina implementacije i nakon implementacije projekta	Izveštaji o napredovanju	Ankete o zadovoljstvu potrošača	APCU i PIU

<p>Udio novo zaposlenih inženjera koji su žene</p>	<p>Udio novo zaposlenih inženjera koji su žene u komunalnim preduzećima koja se podržavaju u okviru projekta i implementiranje radnji vezanih za rod za rješavanje rodni razlika. Krajnji cilj iznos može se revidirati u toku prve godine implementacije kako dodatna komunalna preduzeća budu izabrana. Tekući cilj iznos zasnovan na udjelu lica koja diplomiraju na smjerovima STEM koja su žene.</p>	<p>Polugodišnje</p>	<p>Izveštaji o napredovanju</p>	<p>Evidencije o ljudskim resursima</p>	<p>APCU i PIU</p>
<p>Smanjena potrošnja energije u sistemu vodosnabdijevanja koji se koristi (kao rezultat rehabilitacije)</p>	<p>Smanjena potrošnja energije u sistemu vodosnabdijevanja koji se koristi, kao rezultat rehabilitacije i drugih mjera energetske efikasnosti koje se podržavaju u okviru projekta. Krajnji cilj iznos biće određen nakon što se sve investicije izaberu u toku prve godine implementacije.</p>	<p>Polugodišnje</p>	<p>Izveštaji o napredovanju</p>	<p>Indikatori za potrošnju energije prema izvještajima komunalnih preduzeća.</p>	<p>APCU i PIU u koordinaciji sa vodovodnim komunalnim preduzećima.</p>

ANEKS 1: Implementacioni aranžmani i plan podrške

ZEMLJA: Bosna i Hercegovina

Projekt modernizacije vodnih i sanitarnih usluga u BiH

Implementacioni aranžmani

- 1. Implementaciju projekta preduzeće jedinice za implementaciju projekta unutar resornih ministarstava svakog entiteta.** U Federaciji Bosne i Hercegovine (FBiH), postojeća jedinica za implementaciju projekata (Project Implementation Unit - PIU) za implementaciju projekata za vode i sanitaciju u okviru Ministarstva poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva FBiH biće odgovorna za implementaciju aktivnosti u FBiH. Agencije za vode za sliv Save i Jadrana pružaće tehničku podršku. Na osnovu izvršenih procjena, jedinica PIU će biti ojačana dodatnim stručnjacima (specijalista za nabavke, finansijski specijalista, specijalista za monitoring i evaluaciju, specijalista za politike životne sredine i socijalne politike, inženjer / tehnička podrška). U Republici Srpskoj (RS) će postojeća jedinica PIU (Jedinica za koordinaciju poljoprivrednih projekata - Agriculture Project Coordination Unit - APCU) pri Ministarstvu poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede RS implementirati projekat, a tehničku podršku će pružati Javna ustanova Vode Republike Srpske. Na osnovu procjene jedinice APCU utvrđeno je da ona ima kapacitet za implementaciju projekta, ali se predlaže daljnje jačanje (posebno za zaštitne mehanizme za životnu sredinu i socijalne aspekte, monitoring i evaluaciju i inženjering / tehničku podršku). Obje jedinice PIU će angažovati firmu za konsalting za tehničku podršku da pruža ad hoc podršku po potrebi za opštu implementaciju projekta, kao i tehničku podršku u RS i FBiH.
- 2. Svaka jedinica PIU biće odgovorna za implementaciju dodijeljenih entitetskih projektnih aktivnosti, izvršavanje nabavke i nadzora / monitoringa ugovora, održavanje efikasnih postupaka interne kontrole, obračunavanje izdataka u svojim postojećim budžetskim računovodstvenim sistemima, primanje sredstava, izvršavanje isplata i osiguravanje dokumentacije i informacija koje se odnose na upotrebu zajma / bespovratnih sredstava, izvještaje o rashodima (statement of expenditures - SOE), dokumentacijue o prihvatljivim izdacima, izvještavanje o projektu i monitoring.**
- 3. U svakoj opštini uspostaviće se Tim za implementaciju projekta (Project Implementation Team - PIT) koji bi trebalo da se sastoji od lokalne samouprave i vodovodnog komunalnog preduzeća.** Tim PIT će pripremati dokumentaciju potrebnu za tenderske postupke i dostavljati ju jedinici PIU / APCU. Takođe, tim PIT će sprovoditi dnevnu koordinaciju aktivnosti i redovno izvještavati jedinicu PIU / APCU. Jedinica PIU / APCU će organizovati potrebnu obuku za osoblje timova PIT kako bi ojačala kapacitete na lokalnom nivou (uključujući obuke o nabavkama, finansijskom upravljanju i isplatama, finansijskom izvještavanju, monitoringu i evaluaciju, zaštitnim mehanizmima za životnu sredinu i socijalne aspekte). Pojediniosti o odnosima između jedinice PIU / APCU i timova PIT biće definisane u Operativnom priručniku projekta (Project Operational Manual - POM). Zajam koji je obezbijedila Svjetska banka biće prosljeđen opštinama, iako će implementaciju za njihovu korist izvršavati jedinice PIU.

4. **Jedinice PIU FBiH i APCU RS imaju jasan mandat za koordinaciju sa entitetskim međusektorskim radnim grupama radi prenosa znanja u instituciju po završetku Projekta.** Koordinacija i konsultacije između različitih nivoa vlasti i javnih komunalnih preduzeća, kao i dosezanje do građana i konsultacije sa građanima biće važni za uspjeh reforme.⁶⁰ Na slikama A1.1 i A1.2 prikazana je privremena struktura međusektorske radne grupe RS i njen odnos sa jedinicom APCU, te struktura međusektorske radne grupe FBiH i njen odnos sa jedinicom PIU.

5. **Neke od funkcija predviđenih za uspostavljene entitetske međusektorske radne grupe uključivaće koordinaciju i pripremu detaljnog Koncepta za modernizaciju vodnog sektora za institucionalni i regulatorni okvir, što bi trebalo da se usaglasi sa relevantnim institucijama i na kraju usvoji na entitetskom nivou.** Koncept koji treba predložiti trebalo bi da prioritet da određenim aktivnostima koje će se sprovesti u kratkom roku (tj. usvajanje smjernica o tarifnoj metodologiji, uspostavljanje smjernica za regulatorna tijela za razvoj i usvajanje modela za sporazume o javnim uslugama (Public Service Agreement – PSA), postavljanje sistema monitoringa / mjerenja prema referentnim vrijednostima za indikatore učinka komunalnih preduzeća na entitetskom nivou i protokola za verifikaciju itd). Tehničku podršku u ovom pitanju pružio bi Razvojni program Ujedinjenih nacija (United Nations Development Programme – UNDP) u okviru Projekta za opštinsko upravljanje životnom sredinom i ekonomsko rukovođenje (Municipal Environmental and Economic Governance Project - MEG) i ovog projekta Svjetske banke. Entitetske međusektorske radne grupe koordinisaće aktivnosti sa razvojnim partnerima i osigurati da će planirana tehnička podrška rezultovati unapređenim institucionalnim i regulatornim okvirom (IPA⁶¹ 2018, 2020, MEG II, etc.).⁶² Projekt će pružiti finansijsku podršku za rad jedinica za implementaciju projekata i tehničku podršku entitetskim međusektorskim radnim grupama.

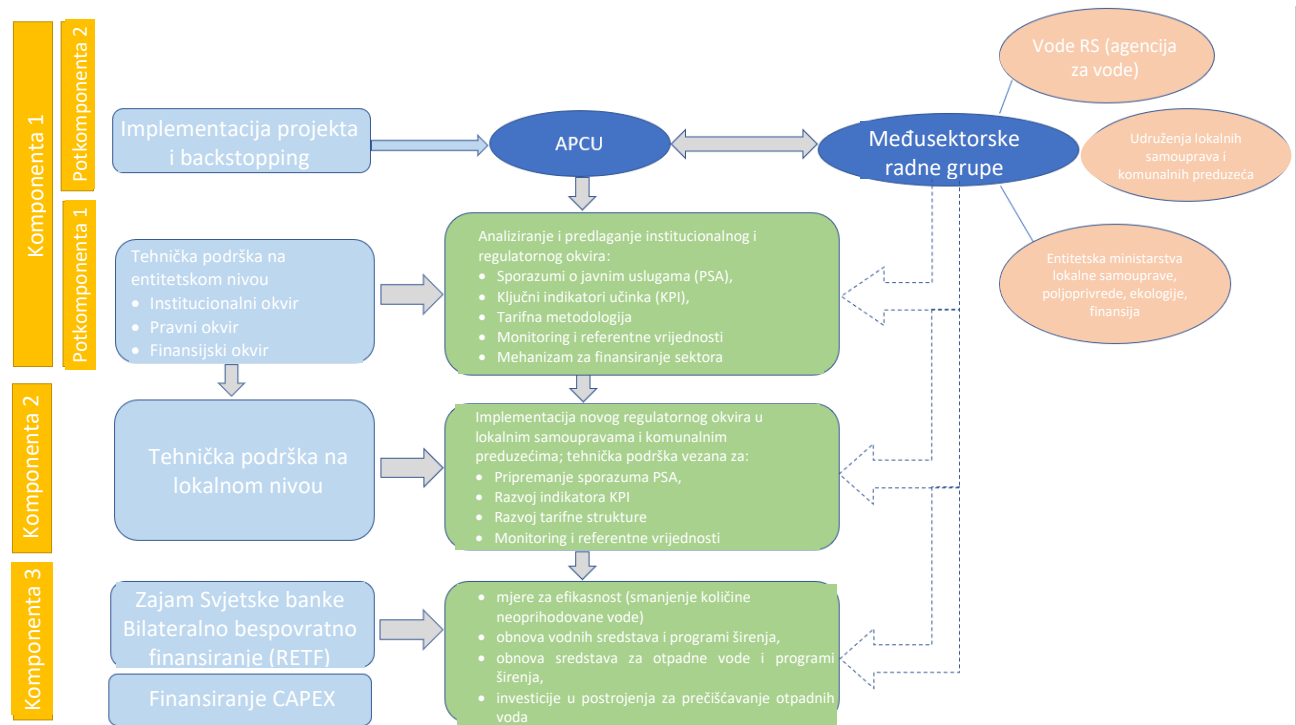
⁶⁰ Te radne grupe se uspostavljaju na entitetskom nivou, a sastojaće se od predstavnika relevantnih entitetskih ministarstava, profesionalnih udruženja (vodovodnih komunalnih preduzeća i lokalnih samouprava) i agencija za vode. Svaki od dva entiteta osnovao bi svoju radnu grupu sa pojedinačno dodijeljenim karakteristikama i učešćem relevantnih institucija u svakom entitetu.

⁶¹ Instrument za pomoć u periodu prije priključenja EU.

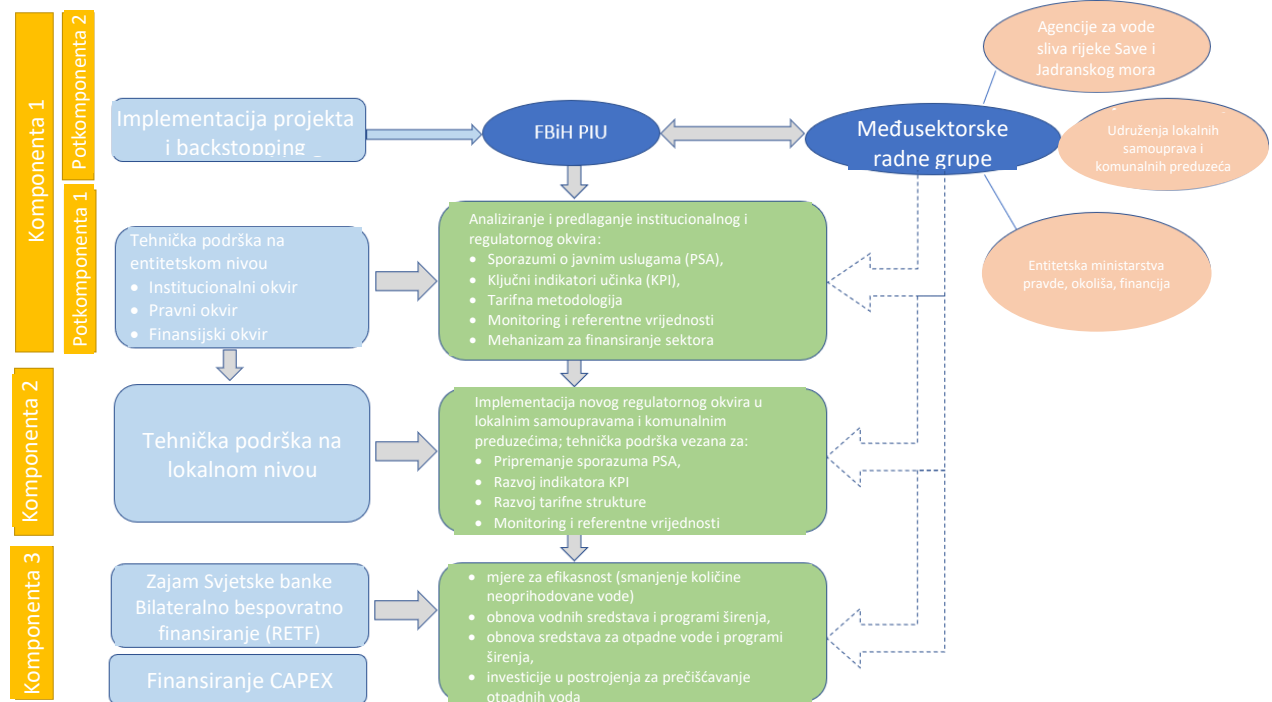
⁶² U osnovi, to znači nastaviti s usklađivanjem postojećeg zakonodavstva na entitetskom nivou i predložiti novi zakonodavni okvir. U suštini, novi okvir uključivao bi zahtjev za potpisivanje sporazuma PSA sa ključnim pindikatorima učinka (Key Performance Indicators - KPI), uspostavljanje tarifne metodologije, uspostavljanje sistema referentnih vrijednosti, postavljanje regulatornog / modaliteta validacije i uspostavljanje sektorskog modela finansiranja.

Slika A1.1: Implementacioni aranžmani u RS

Slika A1.2: Implementacioni aranžmani u FBiH

Finansijsko upravljanje

Planiranje i budžetiranje

6. U jedinici PIU postoje odgovarajući aranžmani planiranja i to se radi za svaki projekat. Porede se stvarni i planirani podaci i objašnjavaju se sve eventualne razlike.
7. Jedinica APCU priprema godišnje planove na osnovu detaljnog planiranja nabavki. Postojeće osoblje za finansijsko upravljanje (Financial Management / FM) u jedinici APCU ima adekvatan kapacitet za planiranje i budžetiranje u pogledu ljudskih resursa, dostupnosti kvalitetnih informacija i informacionog sistema (Information Technology - IT). Jedinice PIU i APCU pripremaju budžete za sve komponente projekta za svaki entitet posebno. Budžeti se unose u računovodstveni softver i analiziraju i objašnjavaju razlike između ostvarenih i planiranih nivoa. Budžetiranje i računovodstvo u jedinicama PIU i APCU su prikladni.
8. **Računovodstvene politike i procedure.** Jedinica APCU ima prihvatljiv softver za računovodstvo projekata za aranžmane implementacije projekta. Softver ima potrebne odlike za izradu potrebnih izvještaja i održavanje traga transakcija na provjerljiv način. Jedinica PIU je dužna da nabavi projektni softver kako bi mogla voditi računovodstvo projekta. Ovo je postavljeno kao uslov za efektivnost projekta. Jedinice PIU i APCU će održavati projektne račune i osigurati odgovarajuće računovodstvo osiguranih sredstava.
9. Dodatne računovodstvene politike koje se primjenjuju na Projekt pridržavaju se sljedećih principa: (i) gotovinsko računovodstvo kao osnova za evidentiranje transakcija, (ii) izvještavanje u valuti zajma i (iii) pripremanje tromjesečnih privremenih izvještaja (interim financial reports - IFR).
10. **Osoblje.** Jedinica APCU ima potpuno funkcionalan odjel računovodstva i finansija. Jedinica APCU ima iskustva u implementaciji nekoliko projekata koje finansira Svjetska banka, kao što su: Projekt za razvoj navodnjavanja (P115954) i Projekt za zaštitu od poplava na rijeci Drini (P143844). Jedinica PIU ima jednu osobu zaduženu za finansijsko upravljanje, ali ta osoba nema kapacitet da pokrije dodatni projekat. Stoga će jedinica PIU morati da zaposli najmanje jednu osobu koja će pokriti aspekte finansijskog upravljanja koji se odnose na projekat. Takvo angažovanje u jedinici PIU smatra se uslovom za efektivnosti projekta. Jedinica PIU nema prethodno iskustvo u implementaciji projekata koje finansira Svjetska banka, ali je provodila projekte finansirane kroz: Evropsku investicijsku banku, bespovratno finansiranje Švedske agencije za međunarodnu razvojnu saradnju (Swedish International Development Cooperation Agency - Sida), bespovratno finansiranje UNDP, bespovratno finansiranje u okviru Programa IPA 2008, 2009 i 2018, bespovratno finansiranje Investicijskog okvira za Zapadni Balkan (Western Balkans Investment Framework - WBIF) i druge projekte koje su sufinansirale opštine, kantoni i Fonda za zaštitu životne sredine.
11. **Priručnik za finansijsko upravljanje.** Jedinica APCU ima prihvatljiv priručnik za finansijsko upravljanje (financial management manual - FMM) za projekte koje finansira Svjetska banka, a koji treba ažurirati u svrhu ovog projekta. Priručnici sadrže detalje o računovodstvenim procedurama koje su primjenjive, izvršenim ključnim internim kontrolama (tj. sravnjivanjima, postupcima autorizacije), budžetiranju, evidenciji osnovnih sredstava, pojedinostima koji se odnose na računovodstveni softver (tj.

procedure izrade sigurnosnih kopija, ograničenja pristupa, evidentiranje transakcija). Priručnici FMM se redovno ažuriraju.

12. **Sigurnosne kopije.** U jedinici PIU sigurnosne kopije podataka o računovodstvu projekta rade se na sedmičnoj osnovi. Podaci se čuvaju na serveru i vanjskoj memoriji. Na tromjesečnoj se osnovi podaci takođe pohranjuju u bazu podataka Federalnog ministarstva finansija (FMF) koja se naziva PIMIS (Public Investment Management System - Sistem upravljanja javnim investicijama). U jedinici APCU čuvanje sigurnosnih kopija se izvršava svakodnevno na serveru jedinice APCU. Pored sigurnosnih kopija snimljenih na serveru, jedinica APCU RS bi trebalo da izvršava redovno snimanje sigurnosnih kopija na kompaktnim diskovima (CD) ili USB (Universal Serial Bus) memorijama.

13. **Interne kontrole i interna revizija.** Jedinice PIU i APCU će održavati adekvatne interne kontrole za projekat, uključujući redovno savnjivanje bankovnih računa, adekvatno razdvajanje dužnosti, prikladne računovodstvene politike i procedure i mjesečno savnjivanje sažetaka isplata sa računovodstvenim evidencijama. Izvještaji o usaglašavanju namjenskih računa (Designated Accounts - DA), podaci iz sistema konekcije sa klijentima (Client Connection – CC) savnjivaće se mjesečno s računovodstvenim evidencijama. Izvještaji IFR bi se redovno usklađivali s računovodstvenim podacima. Izvještaji IFR će se redovno usklađivati s probnim saldovima iz kojeg su pripremljeni, uključujući relevantne bankovne izvode. Dokazi o izvršenom savnjivanju čuvaće se u projektnoj evidenciji. Jedinice PIU i APCU će održavati, štampati i pohranjivati u dosije sve sigurnosne kopije dokumentacije (probni saldo, bankovni izvodi, unosi u dnevnik itd.) za kvartalne izvještaje IFR. Dodatne pojedinosti o unutrašnjim kontrolama biće sadržane u priručnicima za finansijsko upravljanje.

14. Odjeljenja interne revizije postoje u oba ministarstva, međutim oba su u ranoj fazi razvoja i stoga se na njihov rad neće oslanjati.

15. **Aranžmani za izvještavanje i monitoring za finansijsko upravljanje.** Jedinice PIU i APCU će pripremiti i dostaviti Banci, najkasnije četrdeset pet (45) dana nakon završetka svakog kalendarskog tromjesečja, izvještaje IFR za projekat koji pokrivaju to tromjesečje, u obliku i sadržaju koji su zadovoljavajući za Banku. Izvještaji IFR će uključivati izvještaj o izvorima i upotrebi sredstava, izvještaj o upotrebi sredstava prema projektnoj aktivnosti, izvještaj o finansijskom položaju, Izjavu o savnjivanju namjenskog računa (designated account - DA). Format izvještaja IFR su dogovoreni i potvrđeni.

16. **Eksterna revizija.** Jedinice PIU i APCU biće odgovorne za pravovremenu izradu godišnjih finansijskih izvještaja projekta za nezavisnu eksternu reviziju. Finansijske izvještaje o projektu (uključujući izvještaje SOE i promjene na računima DA) revidiraće nezavisni revizor prihvatljiv za Svjetsku banku, a to će ugovarati Ministarstvo finansija i trezora BiH. Svaka revizija finansijskih izvještaja pokrivaće jednu fiskalnu godinu zajmoprimca, počevši od fiskalne godine u kojoj se izvrši prvo povlačenje po zajmu. Pored toga, od revizora se očekuje da dostave pisma preporuka menadžmentu u vezi s projektom, identifikujući sve nedostatke interne kontrole i računovodstvena pitanja. Izvještaji o reviziji, revidirani finansijski izvještaji i pisma preporuka menadžmentu dostavljajuće se Svjetskoj banci u roku od šest mjeseci nakon završetka svake fiskalne godine. Revidirani finansijski izvještaji revidiranog projekta biće pravovremeno stavljani na uvid javnosti na način prihvatljiv za Svjetsku banku. Za godinu koja se završila 31. decembra / prosinca 2019. godine nema zaostalih nedostavljenih izvještaja za projekte koje finansira Svjetska banka.

17. **Sufinansiranje.** Projekt će se financirati zajmom IBRD-a u iznosu od 60,9 miliona američkih dolara, koji će biti nadopunjen bespovratnim finansiranjem SECO-a od 7 miliona američkih dolara koji će administrirati Svjetska banka. Sufinansiranje će se usmjeriti na paralelnoj osnovi, pri čemu će svaki ugovor biti dodijeljen jednom od ta dva izvora finansiranja u planu nabavke (vidjeti Tabelu A1.3). Jedinice PIU i APCU će osigurati da se isplate vrše u skladu s Planom nabavke. Ni u kom slučaju SECO neće finansirati ugovor koji se finansira u okviru IBRD-a. Uspostaviće se adekvatne interne kontrole kako bi se na adekvatan način osiguralo da je izvor finansiranja dosljedno identifikovan za svaki ugovor u Planu nabavki i da se plaćanja izvršavaju u skladu s tim.

18. **Isplate i tokovi finansiranja.** Ministarstvo finansija i trezora BiH otvoriće četiri odvojena računa DA: dva računa DA za jedinicu APCU Republike Srpske (IBRD i SECO) i dva računa DA za jedinicu PIU FBiH (IBRD i SECO). Računi DA za IBRD će biti denominirani u valuti kredita po izboru zajmoprimca (EUR), dok će računi DA za bespovratno finansiranje SECO-a biti u USD. Metodi isplate koji su dostupni su direktno plaćanje, nadoknađivanje troškova i avansi. Gornja granica i minimalni iznos za direktna plaćanja detaljno će se definisati u Pismu o isplati i finansijskim informacijama. Troškovi će biti dokumentovani samo putem izvještaja SOE ili faktura u slučaju direktnih plaćanja. Zahtjevi za povlačenje sredstava za dopunjavanje računa DA slaće se Banci na tromjesečnoj osnovi.

19. Jedinice PIU i APCU zadržavaće prateću dokumentaciju za izvještaje SOE, uključujući izvještaje o završetku i certifikate, a to će biti stavljeno na raspolaganje Banci tokom supervizije projekta. Sredstva će pristizati sa računa DA direktno snabdjevačima Timova za implementaciju projekta (PIT) ili, ako se koriste direktna plaćanja, direktno s računa zajma snabdjevačima timova PIT.

20. **Raspodjele isplata.** Iznos od 51,5 miliona eura dodijeliće se FBiH (25 miliona eura) i RS (26,5 miliona eura), kako je navedeno u tabeli A1.1. Ova tabela prikazuje prihvatljive izdatke koji će se finansirati iz sredstava zajma, raspodjelu iznosa zajma za svaku kategoriju i postotak prihvatljivih izdataka koji će se finansirati za svaku kategoriju.

Tabela A1.1: Raspodjele isplata**ZAJAM**

Kategorija	Iznos zajma koji je raspodijeljen (izraženo u eurima)	Procenat izdataka koji će biti finansiran (uključujući poreze)
(1) Roba, radovi, nekonsultantske usluge, konsultantske usluge, troškovi obuke i operativni troškovi za Projekt (osim za Dio A.1(b) Projekta).	23.626.500	100%
(2) Roba, radovi, nekonsultantske usluge, konsultantske usluge, troškovi obuke i operativni troškovi za A.1(b) Projekta.	1.311.000	100%
(3) Roba, nekonsultantske usluge, usluge, troškovi obuke i operativni troškovi za Projekt za Dio B.3.	23.933.750	100%
(4) Roba, radovi, nekonsultantske usluge, konsultantske usluge, troškovi obuke i operativni troškovi za Dio B.1Projekta.	2.500.000	100%

[(5)] Avansna naknada	128.750	Iznos koji je plativ u skladu sa Odjeljkom 2.03 ovog sporazuma u skladu sa Odjeljkom 2.07 (b) Opštih uslova
[(6)] Premija za gornje ograničenje kamatne stope ili interval za kamatne stope	0	Iznos koji je plativ u skladu sa Odjeljkom 4.05 (c) Opštih uslova
UKUPNI IZNOS	51.500000	

BESPOVRATNO FINANSIRANJE

Kategorija	Iznos bespovratnog finansiranja koji je raspodijeljen (izraženo u američkim dolarima)	Procenat izdataka koji će biti finansiran (uključujući poreze)
(1) Roba, radovi, nekonsultantske usluge, konsultantske usluge, obuka i operativni troškovi za Projekt (osim za Dio A.1(b) Projekta).	1.150.000	100%
(2) Roba, radovi, nekonsultantske usluge, konsultantske usluge, troškovi obuke i operativni troškovi za Projekt (osim za Dio b.1(b) Projekta).	1.150.000	100%
UKUPNI IZNOS	2.300.000	

21. **Akcionni plan za finansijsko upravljanje, uslovi i odredbe.** Jedinice PIU i APCU nastaviće da održavaju sistem FM za projekt prihvatljiv za Banku. Finansijske izvještaje o projektu revidiraće nezavisni revizori koji su prihvatljivi za Banku i prema projektnom zadatku prihvatljivom za Banku. Godišnji revidirani izvještaji i revizorski izvještaji biće dostavljani Banci u roku od šest mjeseci po završetku svake fiskalne godine. Tromjesečni izvještaji IFR prosljeđivaće se Banci najkasnije 45 dana nakon kraja svakog tromjesečja.

22. Akcionni plan sa datiranim aktivnostima i datiranim uslovima predstavljen je u nastavku:

Tabela A2.2: Aktivnosti i uslovi

Aktivnosti	Rok	Odgovornost
(i) Zapošljavanje menadžera za FM u FBiH PIU	Uslov za efektivnost	PIU
(ii) Jedinica PIU nabavlja softver za projektno računovodstvo	Datirana aktivnost, ne kasnije od 3 mjeseca nakon efektivnosti	PIU
(iii) Pripremanje odjeljaka o FM za priručnik POM	Datirana aktivnost, ne kasnije od 3 mjeseca nakon efektivnosti	PIU i APCU
(iv) Jedinica APCU treba da održava licencu za softver za projektno računovodstvo za novi projekt	Implementacija projekta	APCU

Napomena: APCU = Jedinica za koordinaciju projekata u poljoprivredi (Agriculture Project Coordination Unit); FBiH = Federacija Bosne i Hercegovine; FM = finansijsko upravljanje (financial management); PIU = Jedinica za implementaciju projekta (Project Implementation Unit); POM = Operativni priručnik za projekt (Project Operational Manual); RS = Republika Srpska.

23. **Korištenje sistema u zemlji.** Nikakvi konkretni sistemi u zemlji nisu na raspolaganju za ovaj projekt. Do sada dostupni sistemi u zemlji će se razmatrati za primjenu u ovom projektu.
24. **Upravljanje ugovorima.** U jedinicama PIU i APCU biće uspostavljena tehnička i finansijska baza podataka za sve projektne ugovore. Osoblje za nabavke redovno ažurira tehničku bazu podataka. Takva baza podataka sadrži sve informacije o ugovorima, bilo kojim aneksima koji su zaključeni, kao i svim izvršenim plaćanjima. Menadžeri za finansijsko upravljanje imaju uvid u isplate i mogu lako kontrolisati i spriječiti preplaćivanje.
25. **Plan nadzora.** Kao dio svog nadzora nad projektom, Banka će provoditi nadzor nad FM zasnovan na riziku, u odgovarajućim intervalima, na sljedeće načine: (i) pregledaće tromjesečne finansijske izvještaje projekta, godišnje revidirane finansijske izvještaje projekta, pismo revizora menadžmentu i korektivne mjere, ako ih ima; i (ii) tokom nadzornih misija Banke, pregledaće sljedeća ključna područja (a) računovodstvo projekta i sisteme interne kontrole; (b) budžetiranje i aranžmane finansijskog planiranja; (c) upravljanje isplatama i finansijskim tokovima, uključujući odgovarajuće fondove, kako je prikladno; i (d) bilo koji slučaj korupcije koja uključuje projektne resurse.

Nabavke

Dokument strategije za projektne nabavke

26. Svaki entitet pripremio je strategije nabavke za razvoj za projekt (Project Procurement Strategies for Development - PPSD) kako bi se istakle metode izbora koje će se slijediti tokom implementacije projekata u nabavci robe, radova i nekonsultantskih i konsultantskih usluga koje finansira Banka. Temeljni plan nabavke za svaki entitet ažuriraće se najmanje jednom godišnje ili po potrebi kako bi odražavao stvarne potrebe implementacije projekta i poboljšanja u institucionalnim kapacitetima. Identifikovani rizici i mjere ublažavanja detaljno su opisani u dokumentima PPSD.
27. Nabavke u okviru projekta biće podložne Okviru nabavki Svjetske banke. Sve nabavke će se provoditi kroz procedure koje su navedene u Regulativama Svjetske banke o nabavkama za investiciono projektno finansiranje (Investment Project Financing - IPF) Zajmoprimci: Nabavka u investicionim projektima koji finansiraju robu, radove, nekonsultantske i konsultantske usluge, iz jula / srpnja 2016. godine (revidirano u novembru / studenom 2017. godine i avgustu / kolovozu 2018. godine) (Regulative o nabavkama). Projekt će također biti podložan Smjernicama Svjetske banke za borbu protiv korupcije od 1. jula / srpnja 2016. godine.
28. Jedinice PIU u svakom entitetu će koristiti sistem za Sistematsko praćenje razmjena u nabavkama (Systematic Tracking of Exchanges in Procurement - STEP). STEP je sistem planiranja i praćenja koji će pružiti podatke o aktivnostima nabavke, uspostaviti referentne vrijednosti, nadgledati kašnjenja i mjeriti učinak nabavke. Na osnovu procjene kapaciteta za nabavke koja je sprovedena za jedinice PIU zadužene za implementaciju projekta u odgovarajućim entitetima, utvrđeno je da je rizik vezan za nabavke „Znatan“.
29. Projekt će implementirati ministarstva i/ili vlada/implementacione agencije odgovorne za upravljanje vodama. Gdje je primjenjivo, jedinice PIU sastojaće se od najmanje sljedećeg ključnog osoblja: šef jedinice PIU, specijalista za FM i specijalista za nabavke, a dopuniće ih tehničko osoblje iz ministarstava.

30. Gdje je to primjenjivo, jedinice PIU takođe će osigurati koordinaciju s relevantnim ministarstvima i/ili agencijama, opštinama i ostalim korisnicima podrške Projekta. Jedinice PIU će takođe biti odgovorne za osiguravanje koordinacije između svih interesnih strana projekta, razvoj programa obuke i radionica, redovnu komunikaciju s drugim donatorima (ako ih ima) osiguravajući poštivanje postupaka Svjetske banke u skladu sa politikama Svjetske banke i Sporazumom o zajmu i Pismu o isplatama za projekt, te za svakodnevnu komunikaciju sa Bankom u vezi sa povjereničkim pitanjima na Projektu. Zapošljavanje konsultanata za jedinice PIU će se finansirati iz projekta, a pokrivaće se i inkrementalni operativni troškovi, uključujući kancelarijski materijal, razumne troškove i naknade za komercijalno bankarstvo, rad i održavanje vozila (operation and maintenance - O&M), troškove komunikacije i osiguranja, rad i održavanje kancelarijske opreme, administrativne troškove, režije, putne troškove, dnevnice i naknade lokalno zaposlenih po ugovoru (ali isključujući plate službenika državne uprave Zajmoprimca) i ostale povezane troškove o kojima se može dogovoriti sa Svjetskom bankom, od kojih ni jedan ne bi nastao u odsustvu projekta.

31. U vezi sa implementacionim aranžmanima: (i) u FBiH, postojeća jedinica PIU u okviru Ministarstva poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva (PIU FBiH) biće zadužena za povjereničke aranžmane za dio projekta koji se implementira u FBiH, dok će za (ii) Republiku Srpsku, postojeća jedinica PIU (APCU) osnovana u okviru Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede biti zadužena za povjereničke aranžmane za dio projekta koji se provodi u Republici Srpskoj. Dok jedinica APCU ima više od 10 godina iskustva u implementaciji projekata koje finansira Svjetska banka i ima dovoljno osoblja koje su specijalisti za nabavke, jedinici PIU FBiH nedostaje iskustva u projektima koje finansira Svjetska banka i moraće proći opsežnu obuku o regulativama Banke o nabavkama. Pored toga, jedinica PIU FBiH zaposliće individualnog konsultanta s punim radnim vremenom koji će služiti kao specijalist za nabavku, koji ima odgovarajuće obrazovanje i iskustvo u međunarodnim nabavkama, koji je upoznat sa procedurama (Regulativama) Svjetske banke, i to će biti uslov za efektivnost zajma, u skladu sa opisom projektnih zadataka koji je prihvatljiv za Banku.

Aranžmani za nabavke

Nabavka radova

32. Radovi prihvatljivi u okviru Projekta nabavljace se po otvorenom postupku, kako nacionalnom, tako i međunarodnom, koristeći postupke i metode (zahtjev za ponude) koji su detaljnije navedeni u planu nabavki, u zavisnosti od procijenjene vrijednosti troškova za njih. Prag za prethodni pregled i metode nabavke utvrđeni su u dokumentima PPSD.

Nabavka konsultantskih usluga

33. Konsultantske usluge u okviru projekta su različite veličine i složenosti. Izbor konsultantskih firmi obaviće se koristeći standardne dokumente Svjetske banke o nabavkama, poput zahtjeva za prijedloge. Zapošljavanje individualnih stručnjaka sprovedeće se izborom nezavisnih konsultanata u skladu s Regulativama o nabavkama. U slučaju da je potrebna usluga konsultantske firme, primijenit će se metoda izbora zasnovana na kvaliteti i troškovima (Quality- and Cost-Based Selection - QCBS), a druge metode, kao što su izbor prema najnižim troškovima (Least-Cost Selection - LCS), izbor sa fiksnim budžetom (Fixed

Budget Selection - FBS) ili izbor zasnovan na kvalitetu (Quality-Based Selection QBS) takođe se mogu koristiti u skladu sa odredbama Regulativa o nabavkama. Za ugovore ispod protivvrijednosti od 300.000 američkih dolara može se koristiti metoda izbora zasnovana na kvalifikaciji konsultanata (Consultants' Qualification Selection - CQS).

Nabavka roba i nekonsultantskih usluga

34. Roba se može nabavljati pomoću procedura i metoda (zahtjev za ponude, zahtjev za kotacije i direktan izbor) koje su detaljnije navedene u Planu nabavki. Za nabavku tih ugovora za robe i nekonsultantske usluge koje se ne finansiraju u cijelosti ili djelomično iz zajma Svjetske banke, ali su uključene u opseg projekta prema Sporazumu o zajmu, zajmoprimci mogu usvojiti druga pravila i procedure. U takvim slučajevima, Svjetska banka će se uvjeriti da će procedure koje će se koristiti ispuniti obveze zajmoprimca da osigura da se projekt implementira marljivo i efikasno, kao i da za nabavljenu robu, radove i nekonsultantske usluge vrijedi sljedeće: (i) zadovoljavajućeg su kvaliteta i kompatibilni sa bilansom projekta, (ii) biće isporučeni ili dovršeni na vrijeme i (iii) nabavljaju se po cijenama koje neće negativno uticati na ekonomsku i finansijsku održivost projekta.

Opšte obavještenje o nabavkama

35. Opšte obavještenje o nabavkama biće pripremljeno i dostavljeno Svjetskoj banci prije efektivnosti projekta. Svjetska banka će organizovati njegovo objavljivanje u na internetskoj prezentaciji United Nations Development Business online i na vanjskoj internetskoj prezentaciji Svjetske banke. Opšte obavještenje o nabavkama sadržaće informacije u vezi sa zajmoprimcima; iznosu i namjeni kredita; opsegu nabavke koji odražava plan nabavke; imenu, broju telefona (ili faksa) i adresi (adresama) agencija zajmoprimca koje su odgovorne za nabavke; te adresi široko korištenog elektronskog portala sa besplatnim nacionalnim i međunarodnim pristupom ili internetske prezentacije na kojoj će naknadno biti objavljene posebne obavijesti o nabavkama koje će uslijediti. Opšte obavještenje o nabavkama objaviće se okvirno sredinom 2021. godine, pružajući informacije o opsegu glavnih nabavki za projekat i pozivajući potencijalne ponuđače i / ili konsultante da dostave izražavanja zainteresovanosti za ovaj projekat.

Plan nabavke

36. Entiteti su razvili svoje odgovarajuće početne planove nabavke za cijeli projekat u skladu s planom implementacije, a oni pružaju informacije o nabavci paketa, potencijalnim procedurama izbora s metodama i zahtjevima Svjetske banke za pregled. Budući da će ovo obuhvatiti cijeli period završetka projekta, biće okvirno. Plan (planovi) nabavke ažuriraće se u dogovoru s projektnim timom Svjetske banke najmanje jednom godišnje ili po potrebi kako bi odražavali stvarne potrebe implementacije projekta i poboljšanja institucionalnih kapaciteta jedinica PIU. Preporučeni plan (planovi) nabavke za projekat dati su u tabeli A1.3.

Supervizija projekta

37. Rutinske preglede nabavki i nadzor nad nabavkama sprovodiće akreditovani specijalista za nabavke. Pored toga, očekuje se da će se održavati po jedna supervizijska posjeta godišnje u toku koje će se se sprovoditi naknadni pregledi. Dokumenti o nabavkama će biti dostupni za naknadni pregled

Svjetske banke tokom supervizijskih misija ili u bilo kojem drugom trenutku. Izvještaj o naknadnom pregledu pripremaće se svake godine i dijeliti s jedinicama PIU.

Tabela A2.3: Potencijalni paketi nabavki

Stavka	Opis	Tip	Procjena troškova (USD, u hiljadama)	Metoda izbora	Pregled	Planirani datum (pokretanje tendera)	Implementaciona agencija	Izvor finansiranja
Komponenta 1: Unapređivanje institucionalnih kapaciteta za modernizaciju sektora								
Potkomponenta 1.1: Podrška za reforme sektora vodosnabdijevanja i sanitacije na entitetskom nivou								
1.1.1	Jačanje okvira politika i regulatornih okvira	CS	700	CQS	Naknadni	Biće utvrđeno naknadno	PIU i APCU	SECO
1.1.2	Institucionalni kapacitet za napredovanje reforme u sektoru i promovisanje održivog pružanja usluga	CS		CQS	Naknadni	Biće utvrđeno naknadno	PIU i APCU	SECO
1.1.3	Tehnička podrška za: (i) razvijanje mehanizma za finansiranje sektora vodosnabdijevanja i sanitacije; (ii) institucionalizacija sistema referentnih vrijednosti za komunalna preduzeća; (iii) razvoj baze podataka o ruralnom vodosnabdijevanju i sanitaciji; (iv) pokretanje programa za izgradnju kapaciteta za cijelu BiH za profesionalizaciju sektora	CS		QCBS	Prethodni	Biće utvrđeno naknadno	PIU i APCU	SECO
Potkomponenta 1.2: Upravljanje projektom i koordinacija reformi sektora								
1.2.1	Osoblje jedinica PIU i APCU	CS	4.500	IC	Naknadni	Biće utvrđeno naknadno	PIU i APCU	IBRD
1.2.2	Revizije	CS		LCS	Naknadni	Biće utvrđeno naknadno	PIU i APCU	IBRD
1.2.3	Obuka	CS		Nije primjenljivo	Nije primjenljivo	Biće utvrđeno naknadno	PIU i APCU	IBRD
1.2.4	Projektni troškovi	CS		Nije primjenljivo	Nije primjenljivo	Biće utvrđeno naknadno	PIU i APCU	IBRD
1.2.5	Operativni troškovi	OC		Nije primjenljivo	Nije primjenljivo	Biće utvrđeno naknadno	PIU i APCU	IBRD
Komponenta 2: Pružanje podrške unapređenom rukovođenju i kapacitetu sektora vodnih usluga na lokalnom nivou								
2.1	Jačanje opštinskih okvira za pružanje usluga vodosnabdijevanja i sanitacije	CS	2.700		Naknadni	Biće utvrđeno naknadno	PIU i APCU	SECO
2.2	Podrška za aktivnosti za institucionalno jačanje i izgradnju kapaciteta na opštinskom nivou	CS			Naknadni	Biće utvrđeno naknadno	PIU i APCU	SECO
2.3	Pripremanje poslovnih planova komunalnih preduzeća	CS			Naknadni	Biće utvrđeno naknadno	PIU i APCU	SECO

Stavka	Opis	Tip	Procjena troškova (USD, u hiljadama)	Metoda izbora	Pregled	Planirani datum (pokretanje tendera)	Implementaciona agencija	Izvor finansiranja
2.4	Razvijanje i potpisivanje Sporazuma o javnim uslugama između opština i vodovodnih komunalnih preduzeća	CS	60.000		Naknadni	Biće utvrđeno naknadno	PIU i APCU	SECO
2.5	Pripremanje prijedloga za tarife, zasnovano na zakonodavstvu uspostavljenom na entitetskom nivou	CS			Naknadni	Biće utvrđeno naknadno	PIU i APCU	SECO
2.6	Podrška za organizaciono restrukturiranje	CS			Naknadni	Biće utvrđeno naknadno	PIU i APCU	SECO
2.7	Izgradnja kapaciteta vezano za tehničke, komercijalne i finansijske teme, te upravljanje rizikom vezanim za životnu sredinu i socijalna pitanja	CS			Naknadni	Biće utvrđeno naknadno	PIU i APCU	SECO
Komponenta 3: Unapređivanje pristupa uslugama vodosnabdijevanja i sanitacije kojima se bezbjedno upravlja i efikasnost pružalaca usluga vodosnabdijevanja i sanitacije								
3.1	Implementacija smanjivanja količine neoprihodovane vode, programa za energetska efikasnost, te poboljšanja sistema mjerenja i komercijalnih sistema	W	60.000	RFB	Prethodni	Kv3, 2021. godine	PIU i APCU	SECO
3.2	Izgradnja, unapređenje, te modernizacija infrastrukture za vodosnabdijevanje i sanitaciju, uključujući objekte za tretman i distribuciju vode i objekte za sakupljanje i prečišćavanje otpadnih voda	W		RFB	Naknadni	Kv2, 2021. godine	PIU i APCU	IBRD
3.3	Usluge nadzora	CS		QCBS	Prethodni	Kv2, 2021. godine	PIU i APCU	IBRD
3.4	Analize životne sredine i socijalnih pitanja	CS		QCBS	Prethodni	KV2, 2021. godine	PIU i APCU	IBRD

Napomena: APCU = Jedinica za implementaciju projekata u poljoprivredi (Agriculture Projects Coordination Unit); CQS = Izbor prema kvalifikacijama konsultanata (Consultants' Qualification); CS = konsultantske usluge (Consultant Services); IC = individualni konsultant (Individual Consultant); LCS = Izbor prema najnižim troškovima (Least-Cost Selection); OC = Operativni troškovi (Operating Costs); PIU = Jedinica za implementaciju projekta (Project Implementation Unit); QCBS = Izbor zasnovan na kvalitetu i troškovima (Quality- and Cost-Based Selection); RFB = zahtjev za dostavljanje ponuda (request for bids); TA = tehnička podrška (technical assistance); tbd = biće naknadno utvrđeno (to be determined); W = radovi (Works); WSS = vodosnabdijevanje i sanitacija (water supply and sanitation).
n.a. = nije primjenljivo (not applicable).

ANEKS 2: Ekonomska i finansijska analiza

ZEMLJA: Bosna i Hercegovina Projekt modernizacije vodnih i sanitarnih usluga u BiH

1. Ekonomska analiza

1. Sprovedena je ekonomska analiza kako bi se procijenila ekonomska održivost projekta. Kvantitativni dijelovi ekonomske analize o isplativosti i analizi troškova i koristi uključuju izabrane investicije u okviru Komponente 3. Aktivnosti u okviru Komponente 1 i Komponente 2 su ključne za održivost infrastrukturnih investicija u okviru Komponente 3.

2. Ekonomska analiza sprovedena je u na tri izabrana reprezentativna potprojekta u okviru prve skupine lokalnih samouprava (local governments - LG) i vodovodnih komunalnih preduzeća (Water Utilities - WU) koja su se kvalifikovala za ulaganja u okviru Komponente 3. Odabrana investicija uključuje: (i) Opština Tešanj: izgradnja novog postrojenja za pročišćavanje otpadnih voda (Waste Water Treatment Plant - WWTP) koje opslužuje 35.000 PE⁶³ i donosi ekološke koristi; (ii) Opština Čitluk: rekonstrukcija glavnog cjevovoda i rehabilitacija rezervoara za vodu, što će povećati energetska efikasnost u sistemu i donijeti uštedu troškova; i (iii) Opština Doboj: rehabilitacija vodovodne mreže radi smanjenja količine neoprihodovane vode (nonrevenue water - NRW), proširenje izvora vodosnabdijevanja i izgradnja presretača oborinske vode u svrhu adaptacije na klimatske promjene.

1.1 Analiza isplativosti

3. Analiza isplativosti provedena je za uzorke potprojekata primjenom metodologije s najmanjim troškovima. Ova vrsta analize ugrađena je u većinu projektnih studija i uobičajena je za tehničku analizu projekata.

4. *Potprojekt za Postrojenje za prečišćavanje otpadnih voda u Tešnju.* Sljedeći aspekti su uzeti u obzir kako bi se utvrdilo najisplativije rješenje: centralizovano prečišćavanje u odnosu na lokalno prečišćavanje; lokacija uređaja za prečišćavanje; i projektovanje procesa prečišćavanja.

5. Izgradnja centralizovanog postrojenja za pročišćavanje otpadnih voda koji bi opsluživalo dva grada, Usoru i Tešanj, odabrana je u odnosu na alternativu izgradnje dva lokalna postrojenja za pročišćavanje otpadnih voda. Dva grada nalaze se blizu jedan s drugog s obje strane rijeke. Utvrđeno je da je dodatni cjevovod potreban za transportovanje otpadnih voda iz jednog grada u drugi isplativiji od izgradnje dvaju postrojenja za pročišćavanje otpadnih voda. Usora je manja od Tešnja i proizvodi ograničene količine otpadnih voda. Predložena lokacija postrojenja za pročišćavanje otpadnih voda analizirana je iz različitih perspektiva, uključujući troškove građevinskih cijevi za spajanje na lokalni sistem za sakupljanje kanalizacije i ispust u rijeku, troškove izgradnje pripadajućih pumpnih stanica i troškove kupovine zemljišta. Druga razmatranja, poput pristupačnosti lokacije, takođe su dodana u analizu najmanjih troškova. Na osnovu toga, lokacija Kraševo izabrana je kao najjeftinija.

⁶³ Ekvivalent stanovništva; jedan ekvivalent stanovnika znači organsko biorazgradivo opterećenje koje ima petodnevnu biohemijsku potrebu za kiseonikom (BOD₅) od 60 g kiseonika dnevno.

6. Za projektovanje procesa pročišćavanja razmatrane su tri alternativne opcije koje predstavljaju različite tehnologije: (i) povremena aeracija + produžena aeracija; (ii) A2O postupak + produžena aeracija; i (iii) AO postupak + anaerobni aktivirani mulj. Tehnološke alternative analizirane su pomoću sljedećih kriterijuma: pouzdanost i fleksibilnost predloženog tehničkog procesa, potrebno zemljište, bojazni vezane za životnu sredinu i ukupni troškovi. Procjena najmanjeg troška projektovanja procesa predstavljena je u tabeli A2.1 u nastavku.

Tabela A3.1: Poređenje troškova procesa za otpadne vode

USD	Alternativa 1 Privremena aeracija + produžena aeracija	Alternativa 2 A2O proces + produžena aeracija (IZABRANO)	Alternativa 2 AO proces + anaerobni aktivirani mulj
Kapitalni izdaci ¹	6.360.753	6.084.198	6.913.862
Troškovi rada na godišnjem nivou	561.749	552.846	497.677
Ukupni troškovi—NPV²	12.725.134	12.356.077	12.491.442

¹ Osim zemljišta, poreza i priključaka;

² Zasnovano na projekciji za 20 godina u realnim iznosima, te diskontnoj stopi od 5 posto. Diskontna stopa od 5 posto iskorištena je za usklađivanje sa globalnom diskontnom stopom koji Svjetska banka koristi za svoju analizu paralelnih koristi vezanih za stakleničke gasove.

Napomena: NPV = neto sadašnja vrijednost (net present value).

7. Kao što se vidi u tabeli A2.1, ukupni troškovi su na istom nivou za sve alternative. A2O aerobni proces iz Alternative 2 izabran je pošto je anaerobni proces Alternative 3 osjetljiv i ima dodatni nivo složenosti za održavanje efikasnih i stabilnih operacija.

8. *Potprojekt za vodosnabdijevanje i energetske efikasnost u Čitluku.* Potprojekt za smanjenje potrošnje energije na vodozahvatu i rezervoaru analiziran je kako bi se utvrdila najoptimalnija opcija u vezi sa smanjenjem energije u odnosu na kapitalne izdatke. Predloženi troškovi proširenja rezervoara vrednovani su prema potrebama za fleksibilnošću, kako bi se omogućilo vađenje i pumpanje vode u satima kada su tarife za struju niske, na primjer noću. Odlučeno je da veličina proširenja rezervoara za vodu bude 4.000 kubnih metara (m³), čime bi se utrostručio ukupni kapacitet rezervoara. Postojeći vodovodi sastoje se od azbestno-cementnih cijevi starih 42 godine sa promjerom od 300 milimetara (mm), i one će biti zamijenjene cijevima od nodularnog željeza sa promjerom od 500 mm, čime će se eliminisati gubici vode i značajno smanjio gubitak u procesu pumpanja.

9. *Potprojekt za vodosnabdijevanje, neoprihodovanu vodu i oborinske vode u Doboju.* Potprojektom će se zamijeniti tri postojeća bunara koja bi trebalo zatvoriti zbog izgradnje nove bolnice na tom mjestu. Analiza s najmanjim troškovima uključivala je analizu lokacije potprojekta i veličine novog bunara, uzimajući u obzir tekuću nesposobnost sistema da zadovolji potrebe stanovništva za vodom, posebno tokom dva sušna ljetnja mjeseca. Izabrani projekt preporučuje zamjenu tri bunara jednim bunarom na osiguranom izvoru vode duž rijeke. Naselje izabrano za potprojekt smanjenja količine neoprihodovane vode ima staru mrežu, koja je prvobitno bila nezavisna, ali je kasnije povezana s gradskom javnom mrežom. Stara mreža nije profesionalno projektovana i sada pati od problema s održavanjem, što zahtijeva da joj vodovodno preduzeće posvećuje sve veću pažnju. Ugradnja kolektora / presretača

oborinskih voda analizirana je zbog tehnike ugradnje kako bi se izbjeglo ometanje saobraćaja i svakodnevnog života.

1.4 Analiza troškova i koristi

10. Analiza troškova i koristi takođe je provedena na tri izabrana potprojekta iz Komponente 3, u opštinama Tešanj, Čitluk i Doboj. Za vodne projekte koristi su brojčano izražene i pripremljena je analiza povrata. Za potprojekt otpadnih voda bilo je teško pouzdano izraziti koristi brojčano, dijelom i zato što se radi o projektima za zaštitu životne sredine ili projektima koji služe javnom dobru. Scenariji bez projekta nisu izabrani.

11. *Potprojekt za Postrojenje za prečišćavanje otpadnih voda u Tešnju.* Ovaj potprojekt će donijeti ekološke koristi od smanjene eutrofikacije sliva Dunava i zdravstvene koristi za stanovništvo koje živi uz donji tok rijeke Usore i na rijeci Bosni. Otpadne vode iz dva grada, Tešnja i Usore, trenutno se neprečišćene ispuštaju u rijeku Usoru, koja teče iz Federacije Bosne i Hercegovine (FBiH) u Republiku Srpsku (RS). Ispuštanje otpadnih voda zagađuje izvore pitke vode u opštini Doboj i gradovima dalje nizvodno na rijeci Bosni. BiH teži da zvanično postane zemlja kandidat za članstvo u Evropskoj uniji (EU), a implementacije direktiva EU zahtijeva prečišćavanje otpadnih voda iz gradova s više od 2.000 stanovnika.

12. Teško je pouzdano procijeniti direktne koristi za životnu sredinu i zdravlje od prečišćavanja otpadnih voda, a analiza troškova i koristi za ovu aktivnost nije sprovedena. Međutim, Ministarstvo životne sredine Republike Slovačke pripremlilo je studiju „Procjena ekoloških koristi od pročišćavanja otpadnih voda u Slovačkoj“, u kojoj su analizirane cijene u sjeni na osnovu podataka iz 57 postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda, što se mogu koristiti kao zamjenski podaci za BiH. Pošto su i Slovačka i BiH smještene u slivu Dunava, obje doprinose eutrofikaciji Dunava. Primjenjujući pristup prenosa koristi korištenjem cijena u sjeni utvrđenih na postrojenju za prečišćavanje otpadnih voda u Tešnju, ulaganje u Tešanj će donijeti visoke ekonomske povrate od preko 30 posto, čak i kada se cijene u sjeni usklade sa nižim troškovima prečišćene vode u Tešnju. Kapacitet postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda u Tešnju nalazi se unutar raspona kapaciteta postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda uključenih u studiju iz Slovačke.

13. Scenarij bez projekta nije izabran, jer bi se time nastavilo zagađenje i eutrofikacija vodenih tijela i dodali troškovi za tretman vodosnabdijevanja, istovremeno otežavajući uslove života za zajednice koje žive nizvodno. Projekt će snositi troškove kapitalnih izdataka za postrojenje za prečišćavanje otpadnih voda i tekuće troškove rada i održavanja (operation and maintenance - O&M).

14. Osim pružanja dobrobiti za životnu sredinu i zdravstvenih dobrobiti za stanovništvo i zaštite izvora pitke vode, projekt će donijeti i globalne koristi za životnu sredinu od smanjenja ispuštanja stakleničkih gasova (greenhouse gases - GHG) i drugih zagađivača. Koristeći Alat za računovodstvo stakleničkih gasova Svjetske banke Globalne prakse za vode (Global Practice - GP) i metodologiju poređenja situacije sa / bez projekta, procjenjuje se da će neto ispuštanja iz prečišćavanja otpadnih voda iznositi 111 tona ekvivalenta ugljen-dioksida (tCO₂-ekv) u prosjeku na godišnjem nivou.

15. *Potprojekt za Čitluk.* Potprojektom će se smanjiti potrošnja energije za pumpanje vode u vodovodnom sistemu grada Čitluka. Vodeni sistem Čitluka karakteriše velika potrošnja energije, od oko 2,5 kilovat-sata (KWh)/m³, u poređenju sa znatno manjom potrošnjom u drugim gradovima. Smanjenje

potrošnje energije postići će se optimizovanjem veličine akumulacije i zamjenom dva stara cjevovoda od izvora vode do rezervoara. Povećani skladišni kapacitet povećaće fleksibilnost pri iskorištavanju mogućnosti za pumpanje u radnim satima sa nižim tarifama električne energije. Zamijenjene cijevi smanjiće količinu neoprihodovane vode za 10 posto do -15 posto i smanjiti gubitak pritiska pumpe za 7 do 8 posto. Ukupno smanjenje troškova iznosiće do 30 posto, odnosno oko 176.000,00 američkih dolara godišnje, uz smanjenje potrošnje električne energije do 20 posto, na 1,26 miliona KWh.

16. Uz smanjenje potrošnje električne energije, projekt će donijeti globalne koristi za životnu sredinu od smanjenja ispuštanja stakleničkih gasova i drugih zagađujućih materija. Koristeći Alat za računovodstvo stakleničkih gasova Globalne prakse za vode Svjetske banke zasnovan na metodologiji poređenja situacije sa / bez projekta, procjenjuje se da će neto smanjenje ispuštanja koje će biti rezultat projekta energetske efikasnosti iznositi 1.090 tCO₂-ekv godišnje u prosjeku.

17. Ekonomski povrati povezani s projektom predstavljeni su u tabeli A2.2. Rezultati pokazuju da je ekonomski povrat zadovoljavajući i da nije osjetljiv na ograničene promjene u pretpostavkama.

Tabela A3.2: EIRR i ENPV¹ za projekt za vodosnabdijevanje i energetska efikasnost u Čitluku

USD, u hiljadama	Bazni povrat	CAPEX +10%	Koristi ² -10%	Kombinovano
EIRR	10%	9%	9%	7%
ENPV	510	375	324	190
<i>Sa globalnim paralelnim koristima od smanjenja stakleničkih gasova³</i>				
EIRR	14%	13%	13%	12%
ENPV	1.134	1.000	949	814

1. Projekcije su uključivale 20 godina troškova i koristi u realnim iznosima. Za izračunavanja NPV, uvedena je socijalna diskontna stopa od 6 posto.

2. Ne primjenjuje se na paralelne koristi

3. Paralelna korist je brojčano izražena u novčanom smislu uz korištenje polazne cijene u sjeni IPCC za ugljenik.

Napomena: CAPEX = kapitalni izdaci; EE = energetska efikasnost; EIRR = ekonomska interna stopa povrata (economic internal rate of return); ENPV = očekivana neto sadašnja vrijednost (expected net present value); GHG = staklenički gas (greenhouse gas); WS = vodosnabdijevanje (water supply).

18. *Potprojekt za Doboju.* Zamjena tri postojeća bunara novim bunarom donijeće samo manje koristi osim samog preseljenja. Pretpostavlja se da instalacija presretača oborinskih voda, dijelom radi prilagođavanja klimatskim promjenama, donosi koristi od smanjene erozije i smanjivanja štete na kućama i lokalnom urbanom okruženju uopšte. Scenario bez projekta nije izabran. Međutim, teško je pouzdano brojčano iskazati koristi, a opravdanje će se oslanjati samo na analizu isplativosti.

19. Rehabilitacija i proširenje mreže za vodosnabdijevanje u naselju Velika Bukovica donijeće ekonomske koristi kroz smanjenje gubitaka vode i dodavanje novih priključaka za potrošače u Doboju. Tehnička neoprihodovana voda smanjiće se sa više od 30 posto na oko 10 posto, a uštede vode će dodati inkrementalne koristi od snabdijevanja ne samo novih vodovodnih priključaka, već dijelom i tekućeg povećanja potražnje za vodom u Doboju.

20. Pretpostavlja se da investicije u Doboju neće promijeniti tekući nivo potrošnje električne energije i da će donijeti koristi od smanjenja stakleničkih gasova. Međutim, investicija će donijeti veću energetska efikasnost u pogledu vodosnabdijevanja po potrošnji energije.

21. Ekonomski povrati povezani s projektom predstavljeni su u tabeli A2.3. Rezultati pokazuju da je ekonomski povrat zadovoljavajući i da nije osjetljiv na ograničene promjene u pretpostavkama.

Tabela A3.3: EIRR i ENPV¹ za projekt za vodosnabdijevanje i neoprihodovanu vodu u naselju Velika Bukovica

USD, u hiljadama	Bazni povrat	CAPEX +10%	Koristi -10%	Kombinovano
EIRR	10%	9%	9%	8%
ENPV	140	105	91	56

Globalne paralelne koristi od smanjenja stakleničkih gasova nisu primjenljive pošto se za investiciju pretpostavlja da ima neutralan uticaj na stakleničke gasove

1. Projekcije su uključivale 20 godina troškova i koristi u realnim iznosima. Za izračunavanja NPV, uvedena je socijalna diskontna stopa od 6 posto.

Napomena: CAPEX = kapitalni izdaci; EE = energetska efikasnost; EIRR = ekonomska interna stopa povrata (economic internal rate of return); ENPV = očekivana neto sadašnja vrijednost (expected net present value); GHG = staklenički gas (greenhouse gas); WS = vodosnabdijevanje (water supply).

1.6 Korisnici projekta i uticaj na siromaštvo

22. Na osnovu projektnih aktivnosti u tri opštine, koristi se u opštem slučaju ravnomjerno raspoređuju među njihovim urbanim stanovnicima - onima koji su povezani ili će biti povezani na usluge vodosnabdijevanja. Potrošači će dobiti marginalno isplativiju uslugu u odnosu na situaciju bez projekta. Zavisno od uticaja na lokalne tarife za otpadne vode, korist od prečišćavanja otpadnih voda mogla bi se neravnomjerno rasporediti, ako se ne razmotri pažljivo. Pogotovo ako se puni trošak prečišćavanja otpadnih voda primijeni u tarifi za otpadne vode, domaćinstva sa niskim prihodima mogla bi biti izložena relativno većem uticaju ako se te tarife ne zadrže ispod granice pristupačnosti.

2. Finansijska analiza

2.1 Pozadina i cilj finansijske analize.

23. Izvršena je finansijska analiza kako bi se (i) utvrdila najprikladnija strategija finansiranja projekata i strategija raspodjele / otplate duga, uzimajući u obzir da je povrat troškova od tarifa prisutan u ranim fazama; (ii) procijenio potencijalni uticaj implementiranih investicija na finansiranje komunalnih preduzeća i tarife za komunalne usluge; (iii) pokazalo da su investicije za smanjenje troškova / povećanje prihoda finansijski isplative; i (iv) pokazalo da se procjenjuje fiskalni kapacitet opština kako bi one ispunile svoje finansijske obaveze.

24. Projekt će ulagati u inicijative za poboljšanje vodosnabdijevanja i sanitacije (water supply and sanitation - WSS) u nekoliko opština BiH. Finansijska održivost se analizira za izabrane investicije identifikovane u Komponenti 3. Identični potprojekti izabrani za ekonomsku analizu biće procijenjeni u finansijskoj analizi.

2.2. Tarife i nivoi za povrat troškova

25. Komunalna preduzeća predlažu i utvrđuju tarife uz odobrenje vlada ili kantona (u FBiH). Ne postoji obavezna i jedinstvena metodologija za određivanje tarifa u sektoru vodosnabdijevanja i sanitacije, iako su neke opštine i njihova komunalna preduzeća uložile sistematske napore u primjeni jedinstvene metodologije zasnovane na principima povrata troškova uključivanjem u MEG projekt.

26. Prosječna tarifa za vodu za domaćinstva u BiH iznosi 0,72 američkih dolara/m³, što je niže od regionalnog prosjeka, dok je pokriva operativnih troškova (fakturisani prihodi / operativni troškovi) 97 posto. Tekući nivoi tarifa smatraju se niskim i ispod granice pristupačnosti, ali je pitanje podizanja tarifa osjetljiva politička tema. Tarife sa potpunim nivoom povrata troškova u opštinama koje predstavljaju ulaganja na kojima se sprovodi finansijska i ekonomska analiza navedene su u tabeli A2.4.

Tabela A3.4: Izabrane opštine – nivoi tarifa i finansijski učinak komunalnog preduzeća

Opština	Tarifa za vodosnabdijevanje vanje USD/m ³			Tarifa za otpadne vode ⁴ USD/m ³	Prihodi USD, u milionima	Neto prihod USD, u milionima
	Stanovnici	Ostali potrošači	Puni trošak (Projekcija)	Sve	Komunalno preduzeće 2019. godine	
Tešanj	0,49 ¹	1,12 ¹	0,82	0,28	2,31	0,11
Čitluk	0,79 (1,09) ²	0,79 (1,09) ²	Nije analizirano	0,24	1,44	0,02
Doboj	0,75 ³	1,45 ³	0,75	0,45	2,59	0,01

1. Tešanj: Dodana fiksna mjesečna taksa za vodomjer.

2. Stepenovana tarifa ispod i iznad 25 m³ mjesečno.

3. Doboj: Dodana fiksna mjesečna taksa za vodomjer i fiksna taksa za održavanje.

4. Nijedna od opština nema prečišćavanje otpadnih voda, a tarifa je na osnovnom nivou i pokriva troškove sakupljanja otpadnih voda.

Napomena: m³ = kubni metar; WS = vodosnabdijevanje (water supply); WW = otpadne vode (wastewater).

Pristupačnost taksi za korisnike

27. Analiza pristupačnosti korisničkih naknada za vodne usluge i sanitarne usluge u opštem slučaju dovodi do zaključka da su one pristupačne domaćinstvima. Međutim, u nedostatku lokalne statistike prihoda domaćinstva, lokalno stanje treba pažljivo istražiti prije nego što se uvedu dodatna povećanja za rezidencijalne potrošače.

28. Aktivnosti u okviru Komponente 3 imaju različit uticaj na korisničke naknade kada se ulaganja i njihovi troškovi rada obračunaju kroz reviziju tarifa kako je prikazano u nastavku. Izgradnja postrojenje za prečišćavanje otpadnih voda u *Tešnju* značajno će povećati troškove rada i dodati oko 0,45 američkih dolara/m³ tarifi za otpadne vode. Kada se primijene puni troškovi projekta (rad i održavanje + amortizacija), ukupnoj tarifi za otpadne vode dodaće se oko 0,67 američkih dolara/m³. To će dovesti do korisničkih naknada koje će biti blizu nivoa od 4 posto raspoloživog dohotka domaćinstva sa prosječnim dohotkom⁶⁴, što će tarifu učiniti nepristupačnom za domaćinstva sa niskim prihodima.

29. Projekt energetske efikasnosti u *Čitluku* imaće pozitivan učinak na korisničke naknade, jer projekt donosi značajne uštede troškova. Projekt za neoprihodovanu vodu u Doboju takođe će imati pozitivan efekat na korisničke naknade, jer vodosnabdijevanje postaje isplativije. Pretpostavlja se da će troškove zamjene bunara i implementacije presrećača oborinske vode snositi opština.

⁶⁴ Koristeći projekcije iz tarifne studije u okviru projekta Opštinskog upravljanja okolišem i ekonomijom (Municipal Environmental and Economic Management - MEG) za Tešanj.

2.4. Finansijska analiza zasnovana na projektu

30. Analiziran je finansijski uticaj investicija na povrat troškova komunalnih preduzeća, uključujući analizu povrata ulaganja, internu stopu povrata (internal rate of return - IRR) i neto sadašnju vrijednost (net present value - NPV), koristeći metodologiju poređenja situacije sa / bez projekta. Izračunavanje finansijskog povrata ulaganja pripremljeno je za investicije u vodosnabdijevanje pretpostavljajući samo da bi to trebalo uravnotežiti investicije s postignutom dodatnom naplatom naknada i uštedom troškova. Projekti za otpadne vode su projekti zaštite životne sredine koji služe javnom dobru i za koje se u opštem slučaju ne pretpostavlja da stvaraju tokove prihoda koji pokrivaju investicijske troškove.

31. *Potprojekt za Tešanj.* Investicija će tretirati prikupljene otpadne vode iz Tešnja i Usore, sa ukupnim projektnim kapacitetom od 35.000 PE, i ulaganjem od 8,9 miliona američkih dolara. Godišnji trošak za proizvodnju i usluge očekuje se na nivou od 612.000,00 američkih dolara. Pretpostavlja se da troškove investicije snosi opština, dok će troškove rada i održavanja snositi lokalno komunalno preduzeće. Bez podrške opštine, lokalni stanovnici će iskusiti porast svoje tarife sa tekućeg nivoa od 0,28 američkih dolara /m³ na 0,73 američkih dolara /m³. Ovo je povećanje od 77 posto na varijabilni dio kombinovane tarife za vodu i otpadne vode u Tešnju. Osim varijabilnog dijela, potrošači plaćaju i manji fiksni dio takse za vodomjer.

32. *Potprojekt za Opštinu Čitluk.* Opština će poboljšati energetska efikasnost svog primarnog sistema vodovodnih cjevovoda od vodozahvata i rezervoara za vodu. Rezervoar se nalazi 230 m iznad vodozahvata i gravitacijom distribuira vodu do grada. Za pumpanje u rezervoar potrebno je snabdijevanje električnom energijom na nivou od oko 2,5 KWh/m³. Projektom će se zamijeniti dvije postojeće stare azbesto-cementne cijevi dijametara od po 300 mm novom cijevi od nodularnog željeza promjera od 500 mm, a rezervoar će se proširiti na 6.000 m³, sa tekućeg kapaciteta od 2.000 m³. Investicija će eliminisati curenje vode iz starih cijevi, te smanjiti gubitak pritiska pri pumpanju i omogućiti pumpanje u periodima u toku dana kada se električna energija isporučuje po niskoj tarifi. Ukupno će investicija smanjiti troškove potrošnje električne energije sa oko 590.000 američkih dolara godišnje na 410.000 američkih dolara. Troškovi ulaganja procjenjuju se na 1,5 miliona američkih dolara.

33. Rezultat analize povrata ulaganja prikazan je u tabeli A2.5. Rezultati dokumentuju da će ulaganje pružiti pozitivan povrat.

Tabela A3.5: FIRR i FNPV¹ za Projekt za vodosnabdijevanje i energetska efikasnost u Čitluku – sa analizom osjetljivosti

<i>USD, u hiljadama</i>	Bazni povrat	CAPEX +10%	Uštede -10%	Kombinovano
FIRR	10%	9%	9%	7%
FNPV	690	556	487	352

1. Projekcije su uključivale 20 godina troškova i koristi u realnim iznosima. Za izračunavanja NPV uveden je kapital po 5 posto.

Napomena: CAPEX = kapitalni izdaci; EE = energetska efikasnost; FIRR = finansijska interna stopa povrata (financial internal rate of return); ENPV = finansijska neto sadašnja vrijednost (financial net present value); WS = vodosnabdijevanje (water supply).

34. *Potprojekt za Doboj.* Opština će zamijeniti tri bunara po cijeni od 307.000 američkih dolara, ugraditi presretač oborinskih voda po cijeni od 808.000 američkih dolara i rehabilitovati i proširiti vodovodnu mrežu u naselju Velika Bukovica po cijeni od 311.000 američkih dolara.

35. Ne pretpostavlja se da zamjena tri zatvorena bunara za vodu novim bunarom kroz projekt donosi dodatne troškove rada i održavanja u odnosu na postojeće bunare. Pretpostavlja se da troškove ugradnje presretača oborinske vode snosi opština, jer to donosi korist za javno dobro.

36. Rehabilitacija i proširenje vodovodne mreže u naselju Velika Bukovica donijeće finansijske koristi smanjenjem gubitaka vode i dodavanjem novih priključaka za potrošače u Doboju. Tehnička stopa neoprihodovane vode smanjiće se s više od 30 posto na oko 10 posto, a uštedena voda će dodati inkrementalni prihod od snabdijevanja ne samo dodatnih priključaka, već dijelom i tekućeg povećanog povećanja potražnje vode u Doboju. Investicija će imati veću energetska efikasnost u pogledu vodosnabdijevanja po potrošnji energije.

37. Rezultat analize povrata ulaganja prikazan je u tabeli A2.6. Rezultati dokumentuju da će ulaganje donijeti pozitivan povrat.

Tabela A3.6: FIRR i FNPV¹ za Projekt za vodosnabdijevanje i neoprihodovanu vodu u Doboju – sa analizom osjetljivosti

<i>USD, u hiljadama</i>	Bazni povrat	CAPEX +10%	Uštede -10%	Kombinovano
FIRR	8%	7%	7%	6%
FNPV	111	77	66	31

1. Projekcije su uključivale 20 godina troškova i koristi u realnim iznosima. Za izračunavanja NPV uveden je kapital po 5 posto.

Napomena: CAPEX = kapitalni izdaci; FIRR = finansijska interna stopa povrata (financial internal rate of return); ENPV = finansijska neto sadašnja vrijednost (financial net present value); NRW = neoprihodovana voda (nonrevenue water); WS = vodosnabdijevanje (water supply).

2.5. Fiskalna ocjena

38. Za opštine u Federaciji postoje stroge kontrole u pogledu zaduženosti pojedinačnih opština. Godišnje servisiranje duga ograničeno je na 10 posto budžetskih izdataka, pri čemu su uspostavljeni detaljni zahtjevi koji se odnose na nivo duga. Za opštine u RS pretpostavlja se da postoje regulatorna ograničenja. Postizanje trajne makroekonomske stabilnosti bila je i jeste ključna politika za postizanje rasta u BiH.

ANEKS 3: Analiza ispuštanja stakleničkih gasova**Procjene ispuštanja**

1. Procjene ispuštanja stakleničkih gasova (Greenhouse gas - GHG) pripremljene su za reprezentativne potprojekte u okviru Komponente 3. Procjena uticaja stakleničkih gasova za potkomponente pripremljena je u tonama ekvivalenta ugljen-dioksida primjenom metodologije poređenja situacije sa projektom / bez projekta i korištenjem Alata za računovodstvo stakleničkih gasova za kreditiranje sektora voda Globalne prakse Svjetske banke za vode (Global Practice - GP). U tabeli A3.1 sažeto su predstavljeni rezultati uticaja stakleničkih gasova.

Tabela A4.1: Rezultati analize uticaja stakleničkih gasova

Opština	Opis	Period	Procjena neto ispuštanja (tCO ₂ -ekv)
Tešanj	Projekt za prečišćavanje otpadnih voda	25 godina	+2,778
Čitluk	Projekt za energetska efikasnosti i neoprihodovanu vodu za vodosnabdijevanje	25 godina	-27,238
Doboj	Projekt za kapacitet za vodosnabdijevanje i neoprihodovanu vodu	25 godina	0
Total			-24,460

Napomena: EE = energetska efikasnost (energy efficiency); GHG = staklenički gas (greenhouse gas); NRW = neoprihodovana voda (nonrevenue water); tCO₂-ekv = tone ekvivalenta ugljen dioksida (tons of carbon dioxide equivalent).

Reprezentativne potkomponente projekta

2. *Opština Tešanj u Federaciji Bosne i Hercegovine:* Potprojektom će se uspostaviti postrojenje za pročišćavanje otpadnih voda (PPOV) koje će tretirati sve prikupljene otpadne vode u Tešnju i Usori, sa ukupnim ulaganjem od 8,9 miliona američkih dolara. Koristi vezane za stakleničke gasove proizaći će iz pročišćavanja otpadnih voda koje su se inače ispuštale nepročišćene u rijeku Usoru.

3. *Opština Čitluk u Federaciji Bosne i Hercegovine:* Potprojektom će se proširiti rezervoar vode koji opslužuje grad, a zamijeniće se i stara glavna pumpa koja curi i koja crpi vodu od izvora vode do rezervoara. Ukupna investicija iznosiće 1,5 miliona američkih dolara. Koristi vezane za stakleničke gasove proizaći će iz smanjenog crpljenja kao rezultat smanjenja neoprihodovane vode i sniženog gubitka pritiska u proširenoj glavnoj cijevi.

4. *Opština Doboj u Republici Srpskoj:* Potprojektom će se uspostaviti novi bunari za vodu, prvenstveno da bi zamijenili postojeće bunare u gradu iz ekoloških razloga; smanjiće se neoprihodovane količine vode (nonrevenue water - NRW) ciljanom rehabilitacijom distributivnog sistema; i poboljšaće se prikupljanje oborinskih voda. Bunari i smanjenje neoprihodovane vode dovešće do povećanja ukupnog kapaciteta za vodosnabdijevanje Doboja. Ukupna investicija iznosiće 2,0 miliona američkih dolara. Investicija neće dovesti do povećane potrošnje električne energije, jer će se na neostvorenu potražnju u okviru Projekta odgovoriti smanjenjem neoprihodovane vode. Prema tome, očekuje se da će dodatno ispuštanje stakleničkih gasova biti ograničeno.

5. Tri projekta predstavljaju ukupnu investiciju od 12,5 miliona američkih dolara, odnosno 20 posto ukupnih investicija od oko 60,9 miliona američkih dolara.

Projektni i polazni scenario, bruto ispuštanja i neto ispuštanja

6. *Bruto ispuštanja* definisana su kao ispuštanja koje projektne aktivnosti uzrokuju tokom svog ekonomskog vijeka kroz *projektni scenario*. Ona se porede sa ispuštanjima povezanim s polaznim scenarijem. Razlika između bruto ispuštanja i polaznog ispuštanja predstavlja *neto ispuštanje* za projekt.

Projektne pretpostavke

7. Radni tim je od klijenta prikupio podatke za pojedinačne potprojekte projekata za vode i otpadne vode. Tamo gdje konkretni podaci nisu bili dostupni, uspostavljene su dovoljne realne pretpostavke za procjene.

8. U nastavku su date pretpostavke koje su uzete za analizu.

- Pretpostavljen je ekonomski vijek od 25 godina za potkomponente projekata za vode i otpadne vode.
- Za sve potprojekte, potrošnja električne energije je iz mreže BiH sa mješavinom izvora energije koja je specifična za Bosnu i Hercegovinu.

9. *Konkretne pretpostavke za Projekt za postrojenje za otpadne vode u Tešnju:*

- Projektom se uspostavlja novo postrojenje za pročišćavanje otpadnih voda kapaciteta 35.000 PE.
- Prečištač je prvo postrojenje za pročišćavanje otpadnih voda u Tešnju i tretiraće svu prikupljenu kanalizaciju u gradu i osigurati kapacitet za kamione koji istovaruju mulj iz čišćenja septičkih jama.
- Pretpostavlja se da je nivo biohemijske potrebe za kiseonikom (biochemical oxygen demand - BOD₅) 60 grama (g) po PE dnevno.
- Prosječni protok otpadnih voda (protok u toku suvog vremena + infiltracija) iznosi 6.404 kubnih metara (m³)/dan, ostavljajući koncentraciju BOD₅ od 328 miligrama (mg)/litar (l) i ukupni BOD₅ do 2.100 kilograma (kg)/dan.
- Proces tretmana će biti aerobni, smanjujući emisiju metana. Proces će smanjiti BOD₅ u otpadnim vodama na 25 mg/l i azot za faktor od 75 posto.
- Ispust će biti u rijeku koja teče nizvodno od Tešnja.
- Mulj iz tretmana ukloniće se i ponovo upotrijebiti – to nije pretpostavka koja se odnosi na jednu komponentu stakleničkih gasova.
- Za gradsku septičku jamu nisu dostupne informacije. Postrojenje za pročišćavanje će, međutim, biti projektovano sa stanicom za pražnjenje mulja iz održavanja septičkih jama. Komponenta nije uključena u procjene stakleničkih gasova.

10. *Konkretne pretpostavke za Projekt za vodosnabdijevanje i energetska efikasnost za Čitluk:*

- Projektom će se: zamijeniti dva stara cjevovoda promjera 300 mm od izvora vode jednom željeznom cijevi promjera 500 mm; i proširiti rezervoar vode koji servisira grad Čitluk sa 2.000 m³ na 6.000 m³.
- Zamjena cijevi smanjiće stopu neoprihodovane do 15 posto i smanjiti gubitak pritiska pumpe za oko 7 posto. Kombinovane uštede električne energije biće blizu 20 posto, a postaće dostupne povećanom fleksibilnošću u pumpanju zbog značajnog proširenja kapaciteta rezervoara.

- Sadašnja zapremina pumpane vode na godišnjem nivou iznosi 2.950.000 m³, sa prosječnom potrošnjom energije od oko 2,2 KWh/m³.

11. *Konkretne pretpostavke za Projekt za vodosnabdijevanje i neoprihodovane vode za Doboju:*

- Projektom će se: uspostaviti jedan novi bunar koji će zamijeniti tri postojeća bunara; implementirati novi cjevovod za odvod i presretanje oborinskih voda; i sanirati i proširiti lokalna mreža u naselju.
- Postojeća tri bunara biće zatvorena samo iz ekonomskih razloga kako bi se dobio prostor za novu lokalnu bolnicu. Potprojekt neće rezultovati uštedom energije.
- Presretač oborinske vode biće izgrađen iz ekonomskih razloga kako bi se izbjeglo oštećenje preljeva postojećeg kolektora, ali neće koristiti pumpanje i na taj način će se izbjeći povećanje potrošnje energije. Dodatna prikupljena oborinska voda biće vrlo razrijeđena.
- Mreža u naselju biće zamijenjena iz finansijskih razloga kako bi se otvorio put za smanjenje neoprihodovane vode, za koju se pretpostavlja da iznosi oko 20 posto, kao i da bi se dodalo 126 novih mrežnih priključaka unutar naselja. Pretpostavlja se da sadašnje snabdijevanje naselja vodom iznosi 8 posto ukupnog godišnjeg snabdijevanja od oko 2.700.000 m³, što je u skladu s udjelom naselja u gradskom stanovništvu. Pretpostavlja se da je trošak električne energije za pumpanje 0,5 KWh/m³. Uštede vode iz neoprihodovane vode preprodaće se novim uspostavljenim priključcima i ostvariti postupno povećanje potražnje u području vodosnabdijevanja i kao takva neće srednjoročno rezultovati uštedama energije i emisija stakleničkih gasova.

Izračunavanja za polazni scenario

12. Izračunavanja za polazni i projektni *scenario* izvršena su korištenjem Alata za računovodstvo stakleničkih gasova Globalne prakse za vode.

Konkretne stavke vezane za izračunavanja za polazni scenario za Projekt za postrojenje za prečišćavanje otpadnih voda u Tešnju:

- Otpadne vode će se sakupljati za PE na 35.000 sa protokom otpadne vode od 6.404 m³/dan, BOD₅ sće se akupljati na 60 g/PE/dan, a masa azota na 11 g/PE/dan.
- Prikupljena otpadna voda presretaće se i pumpati po standardu od 0,74 KWh/m³.
- Prikupljena otpadna voda ispustiće se u vodotok bez pročišćavanja.

Konkretne stavke vezane za izračunavanja za polazni scenario za Projekt za vodosnabdijevanje i energetske efikasnost za Čitluk:

- Voda će se zahvatati u količini od 8.082 m³/dan i odvoditi sa potrošnjom električne energije od 2.24 KWh/m³.

Konkretne stavke vezane za izračunavanja za polazni scenario za Projekt za vodosnabdijevanje i neoprihodovanu vodu za Doboju:

- Voda će se zahvatati 7.360 m³/dan i distribuirati sa potrošnjom električne energije od 0.50 KWh/m³.

- Prelivena oborinska voda se neće sakupljati i presretati. Pretpostavlja se da ona ne sadrži BOD₅ i nitrate.

Izračunavanja za projektni scenario

13. Izračunavanja za polazni i projektni scenario izvršena su korištenjem Alata za računovodstvo stakleničkih gasova Globalne prakse za vode.

Konkretne stavke vezane za izračunavanja za projektni scenario za Projekt za postrojenje za prečišćavanje otpadnih voda u Tešnju:

- Otpadne vode će se sakupljati za PE na 35.000 sa protokom otpadnih voda od 6.404 m³/dan, BOD₅ će sakupljati na 60 g/PE/dan, a masa azota na 11 g/PE/dan.
- Prikupljena otpadna voda presretaće se i pumpati po standardu od 0,74 KWh/m³.
- Vodozahvat radi s emisijom metana (CH₄) na osnovu ulaznog sadržaja COD od 4.200 kg/dan - dvostruki BOD₅.
- Pročišćavanje otpadnih voda: aerobni postupak prečišćavanja; uklanjanje BOD₅ sa 328 g/l na 25 g/l; sa prosječnim opterećenjem od 90 posto projektnog kapaciteta; i uklanjanje azota od 75 posto sa 385 kg/dan na 96 kg/dan.
- Količina ispuštenih otpadnih voda teći će 6.404 m³/dan.
- Energija za uklanjanje otpadnih voda od 0,64 KWh/m³
- Emisija azotnog oksida (N₂O) pri 30 g/PE/godišnje.
- Pročišćene otpadne vode sa BOD₅ pri 160 kg/dan ispuštaće se u vodotok.
- Mulj proizveden na postrojenju za prečišćavanje otpadnih voda će se odvoditi i pomiješati sa krečom kako bi se u potpunosti stabilizovao mulj koji se skladišti pod pokrivačem na postrojenju za prečišćavanje otpadnih voda. Mulj ima nizak udio organskih sastojaka od 60 posto zbog produžene aeracije. Odlaganje mulja će biti: na poljoprivrednom zemljištu radi poboljšanja tla/zamjene hemijskog gnojiva; ili na sanitarnoj regionalnoj deponiji planiranoj u susjednom Doboju.

Konkretne stavke vezane za izračunavanja za projektni scenario za Projekt za vodosnabdijevanje i energetske efikasnost za Čitluk:

- Voda će se zahvatati u količini od 7.072 m³/dan i odvoditi sa potrošnjom električne energije od 2.07 KWh/m³.
- S manjom izvučenom količinom, uslijed smanjenja neoprihodovane vode, i novom glavnom cijevi, smanjenje potrošnje električne energije ukupno će biti na nivou od 20 procenata.

Konkretne stavke vezane za izračunavanja za polazni scenario za Projekt za vodosnabdijevanje i neoprihodovane vode za Dboj:

- Voda će se i dalje zahvatati u količini od 7.360 m³/dan i dalje distribuirati uz potrošnju električne energije od 0.50 KWh/m³.

- Prelivena oborinska voda će se sakupljati i presretati gravitacijom. Pretpostavlja se da ona sadrži ograničenu koncentraciju BOD₅ i nitrata.

Rezultati izračunavanja ispuštanja stakleničkih gasova

Izračunavanja neto ispuštanja za Projekt za postrojenje za prečišćavanje otpadnih voda u Tešnju:

- I projektni i polazni scenario proizvode ispuštanja CO₂ na istom nivou od sakupljanja i pumpanja otpadnih voda.
- Polazni scenario će proizvesti fuge emisije N₂O iz ispuštanja otpadnih voda i fuge emisije CH₄ iz otvorenog ispuštanja nepročišćene otpadne vode u vodotok.
- Projektni scenario će proizvesti: ispuštanja CO₂ iz prečišćavanja otpadnih voda; proces emisije N₂O iz tretmana otpadnih voda; fuge emisije N₂O iz ispuštanja otpadnih voda; i fuge emisije CH₄ iz radova na vodozahvatu i otvorenog ispuštanja prečišćene otpadne vode u vodotok.
- Neto ispuštanje stakleničkih gasova procjenjuje se na +2,778 tCO₂-ekv za 25 godina.

Izračunavanja neto ispuštanja za Projekt za vodosnabdijevanje i energetska efikasnost za Čitluk:

- Polazni scenario će proizvesti ispuštanje CO₂ iz transporta u rezervoar.
- Projektni scenario će na sličan način proizvesti ispuštanje CO₂ iz transporta u rezervoar.
- Neto ispuštanje stakleničkih gasova procjenjuje se na ukupno -27.238 tCO₂-ekv tokom 25 godina.

Izračunavanja neto ispuštanja za Projekt za vodosnabdijevanje i neoprihodovanu vodu za Doboj:

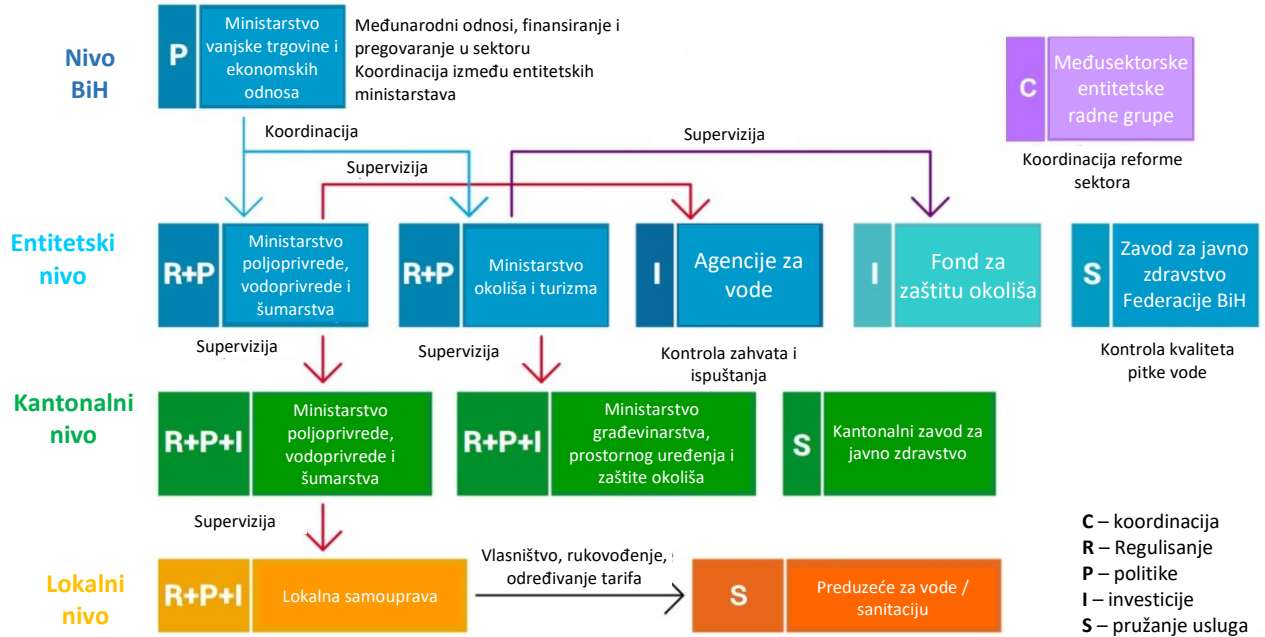
- Polazni scenario će proizvesti ispuštanje CO₂ distribucijom vode iz bunara do potrošača.
- Projektni scenario će proizvesti slično ispuštanje CO₂ od distribucije vode iz bunara do potrošača.
- Projekt će ukupno proizvesti neutralno neto ispuštanje tokom svog životnog vijeka.

ANEKS 4: Struktura rukovođenja za vodne usluge

ZEMLJA: Bosna i Hercegovina
Projekt za modernizaciju vodnih i sanitarnih usluga u BiH

U Federaciji Bosne i Hercegovine:

U Republici Srpskoj:

